

institut alternativa

IZAZOVI RAZVOJA
KOMBINOVANE
SOCIJALNE POLITIKE
U CRNOJ GORI

Decembar, 2012.
Podgorica

institut alternativa

IZAZOVI RAZVOJA KOMBINOVANE SOCIJALNE POLITIKE U CRNOJ GORI

Podgorica, decembar 2012.



Projekat je podržala Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću

Naziv publikacije
Izazovi razvoja kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori

Izdavač
Institut alternativa
Đoka Miraševića ("Kroling") 3/3, Podgorica, Crna Gora
Tel/Fax : (+382) 20 268 686
e-mail: info@institut-alternativa.org
web site: www.institut-alternativa.org

Za izdavača:
Stevo Muk, predsjednik Upravnog odbora

Urednik
Stevo Muk

Autori:
prof. dr sc. Gojko Bežovan,
predsjednik Centra za razvoj neprofitnih organizacija (CERANEO)
Marina Dimić-Vugec, programska koordinatorica u CERANEO-u
Dragana Radović, istraživačica javnih politika, Institut alternativa

Priprema i štampa
Studio Mouse total graphics center

Tiraž
300

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње
ISBN 978-9940-533-27-4
COBISS.CG-ID 21426448

Pokrovitelj

Izradu ove publikacije podržala je Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću



Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću ne preuzima odgovornost za iznijete stavove u dokumentu. Ovaj dokument predstavlja stavove i mišljenja autora koji preuzima punu odgovornost za sve što je kazano.

SADRŽAJ

ZAHVALNICA.....	7
UVOD	9
1. Glavne odrednice kombinovane socijalne politike	10
1.1. Razvoj kombinovane socijalne politike u tranzicionim zemljama.....	13
1.2. Kombinovana socijalna politika u crnogorskim dokumentima socijalne politike	16
2. Ciljevi i metodologija istraživanja	19
3. Lokalne samouprave kao akteri kombinovane socijalne politike	21
3.1. Socijalni program lokalnih samouprava.....	21
3.2. Finansiranje organizacija koje se bave socijalnim pitanjima iz lokalnog budžeta.....	23
3.3. Saradnja jedinica lokalne samouprave sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima.....	24
3.4. Saradnja jedinica lokalne samouprave sa centrima za socijalni rad	26
3.5. Saradnja jedinica lokalne samouprave s javnim i privatnim socijalnim ustanovama.....	28
3.6. Osnivanje socijalnog savjeta	29
3.7. Bolja međusektorska saradnja.....	30
3.8. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju	31
3.9. Saradnja jedinica lokalne samouprave s medijima.....	31
3.10. Društveno odgovorna privreda	32
3.11. Socijalna situacija u jedinicama lokalne samouprave.....	32
3.12. Razvojni – strateški dokumenti	33
3.13. Ocjena Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008 - 2012. godine.....	34
3.14. Socijalne inovacije.....	34
3.15. Potrebna nova znanja i vještine.....	35
3.16. Dodatni komentari.....	36
4. Centri za socijalni rad kao akteri kombinovane socijalne politike	36
4.1. Doprinos članova upravnih odbora centara za socijalni rad i njihovih područnih jedinica	37
4.2. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa lokalnim samoupravama	38
4.3. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa drugim ustanovama na lokalnom nivou.....	39
4.4. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima	40
4.5. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja	42
4.6. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa medijima.....	43
4.7. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa privrednim subjektima/preduzetnicima/zanatlijama	44
4.8. Edukacija za unapređenje međusektorske saradnje.....	44
4.9. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju.....	44

4.10. Socijalna situacija na području nadležnosti centara za socijalni rad/ područnih jedinica	45
4.11. Bolja međusektorska saradnja.....	46
4.12. Lobiranje centara za socijalni rad/područnih jedinica	46
4.13. Kapaciteti centara za socijalni rad za pisanje predloga projekata i povlačenje sredstava iz EU fondova	47
4.14. Osnivanje centra za socijalni rad u svakoj lokalnoj samoupravi	47
4.15. Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite	48
4.16. Socijalne inovacije	48
4.17. Potrebna nova znanja i vještine.....	49
4.18. Dodatni komentari.....	49
5. Biroi rada kao akteri kombinovane socijalne politike.....	50
5.1. Saradnja biroa rada/kancelarija sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike	51
5.2. Saradnja biroa rada/kancelarija sa drugim sektorima	52
5.3. Saradnja biroa rada/kancelarija sa nevladinim organizacijama.....	53
5.4. Saradnja biroa rada sa medijima	53
5.5. Problem nezaposlenosti	54
5.6. Bolja međusektorska saradnja.....	55
5.7. Lobiranje biroa rada.....	55
5.8. Socijalne inovacije	56
5.9. Kapaciteti i uključenost biroa rada u programe koje finansira EU	56
5.10. Potrebna nova znanja i vještine.....	57
5.11. Problem siromaštva i socijalne isključenosti.....	58
5.12. Dodatni komentari.....	59
6. Ustanove socijalne zaštite kao akteri kombinovane socijalne politike.....	60
6.1. Doprinos članova upravnog odbora ustanova	61
6.2. Saradnja ustanova sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja	61
6.3. Saradnja ustanova sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike	62
6.4. Saradnja ustanova sa centrima za socijalni rad.....	62
6.5. Saradnja ustanova s organizacijama civilnog društva – NVO-ima i fondacijama.....	62
6.6. Saradnja ustanova sa medijima	63
6.7. Saradnja ustanova sa privrednim subjektima.....	64
6.8. Saradnja sa drugim ustanovama.....	64
6.9. Izvori finansiranja ustanova	64
6.10. Bolja međusektorska saradnja.....	65
6.11. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju.....	66
6.12. Socijalna situacija u lokalnim samoupravama	66
6.13. Lobiranje ustanova socijalne zaštite	67
6.14. Socijalne inovacije	67
6.15. Potrebna nova znanja i vještine.....	67
6.16. Dodatni komentari.....	68
7. Nevladine organizacije kao akteri kombinovane socijalne politike	69
7.1. Doprinos članova upravnih odbora djelovanju organizacija	72
7.2. Saradnja nevladinih organizacija sa lokalnim samoupravama.....	72
7.3. Saradnja nevladinih organizacija sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja.....	73
7.4. Saradnja nevladinih organizacija sa centrima za socijalni rad	74

7.5. Saradnja nevladinih organizacija sa socijalnim i zdravstvenim ustanovama	76
7.6. Saradnja nevladinih organizacija sa drugim organizacijama iste ili slične djelatnosti.....	76
7.7. Saradnja nevladinih organizacija sa medijima	78
7.8. Saradnja nevladinih organizacija sa privrednim subjektima	79
7.9. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju.....	79
7.10. Socijalna situacija u područjima djelovanja nevladinih organizacija.....	80
7.11. Bolja međusektorska saradnja.....	81
7.12. Lobiranje nevladinih organizacija	81
7.13. Kapaciteti NVO-a za pisanje predloga projekata i povlačenje sredstava iz EU fondova.....	82
7.14. Socijalne inovacije	83
7.15. Potrebna nova znanja i vještine.....	83
7.16. Pružanje usluga, ciljane grupe i broj korisnika usluga koje su organizacije nudile u 2011. godini	84
7.17. Dodatni komentari	84
8. Međusektorska analiza.....	86
9. Zaključci	93
10. Preporuke za jačanje koncepta kombinovane socijalne politike.....	95
O Institutu alternativa.....	96
11. Literatura.....	98

ZAHVALNICA

Institut alternativa zahvaljuje se svim učesnicima istraživanja u okviru projekta **“Izazovi razvoja kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori”**. Akteri koji su svojim prisustvom i učešćem na okruglim stolovima, kao i odgovorima na upitnik, značajno doprinijeli izradi ovog izvještaja su:

1. Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada
2. Sekretarijat za društvene djelatnosti i opšte upravne poslove Opštine Nikšić
3. Sekretarijat za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti Opštine Bijelo Polje
4. Sekretarijat za opštu upravu i društvene djelatnosti Opštine Danilovgrad
5. Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade Prijestonice Cetinje
6. Sekretarijat za upravu i društvene djelatnosti Opštine Budva
7. Sekretarijat za društvene djelatnosti i opštu upravu Opštine Herceg Novi
8. Sekretarijat za društvene djelatnosti Opštine Pljevlja
9. Sekretarijat za privredu, finansije, opšte uprave i društvene djelatnosti Opštine Žabljak
10. Sekretarijat za upravu, propise, kadrove i društvene djelatnosti Opštine Ulcinj
11. Sekretarijat za upravu i društvene djelatnosti Opštine Tivat
12. Sekretarijat za opštu upravu, kadrove i propise Opštine Mojkovac
13. Opština Plužine
14. Međuopštinski centar za socijalni rad za Podgoricu, Kolašin, Cetinje i Danilovgrad
15. Centar za socijalni rad u Baru i područna jedinica u Ulcinju
16. Centar za socijalni rad u Herceg Novom
17. Centar za socijalni rad u Kotoru i područne jedinice u Tivtu i Budvi
18. Centar za socijalni rad u Beranama i područna jedinica u Andrijevici
19. Centar za socijalni rad u Bijelom Polju
20. Centar za socijalni rad u Rožajama
21. Centar za socijalni rad u Plavu
22. Centar za socijalni rad u Pljevljima i područna jedinica na Žabljaku
23. Centar za socijalni rad u Nikšiću i područne jedinice u Šavniku i Plužinama
24. Biro rada u Herceg Novom i kancelarije u Tivtu i Kotoru
25. Biro rada u Baru i kancelarije u Ulcinju i Budvi
26. Biro rada u Beranama i kancelarija u Rožajama
27. Biro rada Bijelo Polje
28. Biro rada Nikšić
29. JU resursni centar, Podgorica
30. JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci “Kakaricka gora”
31. JU Centar za djecu i omladinu “Ljubović”, Podgorica
32. JU Dom starih “Bijelo Polje”
33. JU Zavod “Komanski most”, Podgorica
34. JU Dječji dom “Mladost”, Bijela
35. JU DC “Tisa”, Bijelo Pole
36. JU DC “Zračak nade”, Pljevlja
37. JU DC Igalo, Herceg Novi
38. JU DC Nikšić
39. Crveni krst Crne Gore – opštinske organizacije Crvenog krsta u Danilovgradu, Tivtu, Rožajama, Cetinju i Budvi
40. NVO “Adria”, Bar
41. Organizacija slijepih osoba za Berane, Plav, Rožaje i Andrijevicu
42. “Korak nade”, Berane
43. Opštinsko udruženje oboljelih od multiple skleroze, Berane

44. Organizacija gluvih i nagluvih za Berane, Plav, Gusinje i Andrijevicu
45. Organizacija slijepih osoba, Bijelo Polje i Mojkovac
46. SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Bijelo Polje
47. Opštinsko udruženje oboljelih od multiple skleroze, Bijelo Polje
48. Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac
49. NVO "Svjetlost duše", Bijelo Polje
50. Udruženje tjelesnih invalida, Cetinje
51. Udruženje paraplegičara, Cetinje
52. Savjetovalište za mlade "Otvori srce", Herceg Novi
53. NVO "Srce", Mojkovac
54. NVO "Anima", Kotor
55. Udruženje samohranih majki, Kotor
56. NVO "Preporod", Nikšić
57. NVO "Humanitarac", Nikšić
58. Udruženje za pomoć osobama sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju, Nikšić
59. NVO "Inkluzija", Pljevlja
60. NVO "Pljevaljski ženski proctor", Pljevlja
61. NVO "Koraci", Pljevlja
62. NVO "Zračak nade", Pljevlja
63. NVO "Staze", Podgorica
64. NVO "Juventas", Podgorica
65. Sigurna ženska kuća, Podgorica
66. Institut za strateške studije i prognoze, Podgorica
67. NVO "Naša inicijativa", Podgorica
68. Udruženje mladih sa hendikepom, Podgorica
69. NVO Centar za antidiskriminaciju "Ekvista", Podgorica
70. NVO Fondacija Banka hrane, Podgorica
71. NVO Forum MNE, Podgorica
72. Nacionalno udruženje oboljelih od multiple skleroze, Podgorica
73. NVO "Prima", Podgorica
74. NVO "Pravi put", Podgorica
75. NVO "Korak po korak", Podgorica
76. NVO Centar za prava djeteta, Podgorica
77. NVO "Dom nade", Podgorica
78. NVO 4 life, Podgorica
79. Udruženje žena "Nita", Podgorica
80. NVO Gerontološko društvo Crne Gore, Podgorica
81. NVO Centar za reintegraciju Roma, Podgorica
82. Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama, Rožaje
83. NVO "Enfants", Rožaje
84. Organizacija gluvih i nagluvih, Rožaje
85. NVO "Pravi put", Tivat
86. NVO Egipćani, Tivat
87. NVO "Novi horizont", Ulcinj

Takođe se zahvaljujemo gđi Senki Vukčević iz Ministarstva rada i socijalnog staranja, gđi Aleksandri Kiković, menadžerki programa socijalne inkluzije i gđi Aleksandri Višnjić – Bojović, menadžerki projekta Socijalni karton iz predstavništva UNDP-a u Crnoj Gori, g-đi Neveni Šuković, ekonomistkinji Sektora za zapošljavanje iz Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, g. Momiru Joksmimoviću, sekretaru Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje u Skupštini Crne Gore i g. Mehmedu Đečeviću, saradniku na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore.

Ovaj tekst je rezultat empirijskog istraživanja „*Izazovi razvoja kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori*” koje je sprovedeno tokom 2012. godine¹. Metodologija istraživanja preuzeta je od CERANEA – Centra za razvoj neprofitnih organizacija iz Zagreba (Republika Hrvatska). CERANEO je kao partner saradivao sa timom i vođstvom projekta kroz sve faze sprovođenja projekta, obavio analizu prikupljenih podataka i na osnovu rezultata izradio istraživački izvještaj.

Cilj projekta je podstaknuti razvoj kombinovane socijalne politike, s naglaskom na jačanje uloge civilnog društva u procesu socijalnih reformi. Ostvarujući načelo subsidijarnosti, odnosno efikasnim donošenjem odluka na način koji je bliži potrebama građana, razvojem kombinovane socijalne politike očekuje se rasterećenje nadležnosti države, čija je uloga u sistemu socijalne politike bila monopolistička, kao i jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva kao aktivnih zagovornika socijalnih prava, pružaoca socijalnih usluga, inovatora socijalnih programa i socijalnih preduzetnika.

Istraživanjem su se prikupljale informacije o razvoju i konkretnim aspektima kombinovane socijalne politike. U istraživanje su kao relevantni akteri razvoja kombinovane socijalne politike uključeni: civilno društvo (NVO – nevladina udruženja i fondacije), centri za socijalni rad i njihove područne jedinice, javne ustanove socijalne zaštite, biro rada i kancelarije biroa rada, kao i sekretarijati lokalnih samouprava nadležni za oblast socijalne politike.

U razvijenim zemljama, posebno u novim članicama Evropske unije, podstiče se razvoj kombinovane socijalne politike i sve veća uloga organizacija civilnog društva.

Kombinovana socijalna politika podrazumijeva jačanje lične odgovornosti pojedinca, raznovrsnost socijalnih mjera i aktivnosti, kao i punu participaciju svih socijalnih aktera. Čitav sistem se zasniva na uzajamnoj saradnji državnih institucija, lokalne zajednice, javnih ustanova socijalne zaštite, privatnog sektora, organizacija civilnog društva koje se bave konkretnom socijalnom problematikom i samih korisnika socijalnih prava.

Kombinovana socijalna politika (*welfare mix*) novi je trend razvoja socijalnih politika u razvijenim zemljama koji je povezan s krizom socijalne države 1970-ih godina. U tekstu se upućuje na glavne teorijske odrednice koncepta kombinovane socijalne politike i na trendove razvoja u zapadnim zemljama. Imajući u vidu raspoloživu literaturu, aktualizuje se problem razvoja kombinovane socijalne politike u tranzicionim zemljama.

Predstavljani rezultati empirijskog istraživanja govore o ulozi različitih aktera u socijalnoj politici i njihovim doprinosima razvoju kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori.

Sprovođenjem ovog projekta želimo da osnujemo mrežu saradnika i postavimo osnove dugoročne saradnje u procesu reforme sistema socijalne politike.

Prednosti i slabosti razvoja kombinovane socijalne politike, kao i potrebe za nastavkom empirijskih istraživanja, izlažu se u zaključcima.

¹ Istraživanje je sproveo Institut alternativa iz Podgorice. Finansijsku podršku sprovođenju projekta dala je Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću Crne Gore.

1. Glavne odrednice kombinovane socijalne politike

Kombinovana socijalna politika javlja se kao novi sistem socijalne politike u kojem Vlada, lokalne vlasti, organizacije civilnog društva, profitni sektor, porodica (neformalni sektor) i drugi akteri zamjenjuju monopolsku ulogu države. U takvom sistemu vlast i javna uprava prepoznaju organizacije civilnog društva i druge aktere kao partnere i s njima sarađuju u procesu pripreme i donošenja odluka, kao i prilikom sprovođenja socijalnih programa.

Tokom 1980-ih, u doba rastuće krize socijalnih država u razvijenijim zemljama i pojave novih socijalnih rizika (Ascoli, Ranci, 2002), tradicionalni programi socijalnih država, usmjereni uglavnom na socijalnu sigurnost putem osiguranja, suočeni su s novim izazovima. Nesigurne radne karijere i rastuće socijalne potrebe, koje ne iskazuju samo marginalne grupe već i pripadnici srednjih slojeva, postaju sve prisutnije u društvima pritisnutim negativnim demografskim trendovima i novim odnosima u porodici. Rastuće potrebe za socijalnim uslugama (Alber, 1995) stavile su i centralnu vlast i lokalne vlasti pred nove izazove njihovog efikasnijeg djelovanja.

Transformacija države od finansijera i pružaoca socijalnih usluga, putem organizacija u državnom vlasništvu, prema ulozi aktera koji sklapa ugovore s pružiocima socijalnih usluga u novom okruženju – ima višestruke uticaje na profilisanje nove socijalne politike. Prema Ascoliu i Ranciu (2002), u tim procesima važno je istaknuti činjenicu sve veće odgovornosti lokalnih vlasti u finansiranju, planiranju i odlučivanju u pogledu specifičnih socijalnih usluga koje odgovaraju lokalnim zahtjevima. Privatizacija pružanja socijalnih usluga, zasnovana na pristupu novog javnog menadžmenta, značila je uvođenje menadžerskih tehnika i procedura kao u privatnom/poslovnom sektoru.

U slučajevima kada se usluge pružaju putem neprofitnih organizacija, govori se o socijalnom preduzetništvu i o socijalnoj ekonomiji. Neprofitnim organizacijama daju se povoljniji poreski statusi u pogledu poslovanja i primanja donacija. Dakle, u novim socijalnim politikama razdvojeno je finansiranje i pružanje socijalnih usluga.

Neprofitne organizacije pozvane su da igraju sve važniju ulogu u obrazovanju, zdravstvu, socijalnim uslugama, razvoju zajednice, zapošljavanju i osposobljavanju, kulturi, umjetnosti, rekreaciji i zaštiti okoline (Anheier, 2003). Neprofitne organizacije sve više su dio javno-privatnih partnerstava i ulaze u kompleksne mreže odgovornosti i finansijske obaveze prema različitim socijalnim akterima, kao što su država, članovi, korisnici usluga i konkurentne organizacije koje imaju slične programe. Direktor škole sebe više prepoznaje kao socijalnog preduzetnika, a manje kao javnu ustanovu (Evers, Laville, 2004b).

Uvođenje prakse novog javnog menadžmenta rezultiralo je restrukturiranjem javne uprave po uzoru na privatna preduzeća (Evers, 2005). Logika tržišta sve više osvaja javni i treći sector, a sve to oblikuje organizacije koje su usklađene s pluralizmom upravljačkih mehanizama kao hibridne organizacije. Hibridne organizacije legitimišu se socijalnim preduzetništvom, a A. Evers (2005) ističe njihove tri dimenzije. One su u prilici da mobilišu brojne dodatne lokalne resurse. U njihovim upravljačkim mehanizmima predstavljeni su različiti socijalni akteri. To osnažuje njihovu poziciju i čini ih ukorijenjenim u lokalne sredine. Hibridne organizacije postavljaju nove, drugačije ciljeve od onih koje su imale tradicionalne državne organizacije. Evers navodi primjere škola koje inoviraju programe, iskušavaju druge oblike obrazovanja.

Rastuću ulogu neprofitnog sektora Anheier (2003:271-274) objašnjava **teorijom heterogenosti i teorijom povjerenja**. Stalna potražnja za javnim i kvazi-javnim dobrima i uslugama u situaciji heterogene potražnje jača ulogu neprofitnog sektora. Zemlje s heterogenom potražnjom imaju veći neprofitni sektor od zemalja s više homogenom potražnjom.

Ekspanzija neprofitnog sektora dio je većih socijalnih i ekonomskih promjena koje uključuju prelazak od netržišne na tržišnu ekonomiju, od industrijskog na postindustrijsko društvo, od individualne nacionalne države na neku novu formu međunarodnih saveza. To je uticalo na promjenu „kulture“ javnih dobara i odgovornosti za njihovu isporuku i njihovu pluralizaciju. S druge strane, povjerenje u pružaoce usluga na neprofitnoj osnovi i dalje se čini važnim generatorom njihovog širenja. U prilog tome, Anheier širenje neprofitnog sektora vidi u njegovoj rekombinaciji i refunkcionalizaciji, što podrazumijeva prihvatanje marketinških kriterijuma poslovanja i pružanje socijalnih usluga putem tržišnih organizacija.

Međutim, reforme socijalnih režima teku različito u različitim zemljama i uloga socijalnih organizacija civilnog društva, prema teoriji socijalnog porijekla Salamona i Anheiera (1998), uveliko zavisi od pređenog puta (*path dependency*).

U širem kontekstu insistira se na razlikama koje postoje u američkoj i evropskoj tradiciji u pogledu uloge neprofitnog sektora i civilnog društva (Evers, Laville, 2004a). Američka tradicija računa na ulogu neprofitnih organizacija, koje popunjavaju prostor promašaja koji se dešavaju na tržištu. Evropska tradicija, pored neprofitnih organizacija, računa na ulogu fondacija i mutualističkih organizacija, koje u određenoj mjeri mogu raspodjeljivati ostvareni profit. Socijalna ekonomija je važan dio evropske civilne tradicije (Defourny, 2001).

Organizacije civilnog društva važne su za razvoj kombinovane socijalne politike zbog njihove posredničke uloge između države, tržišta i neformalne sfere. One se javljaju kao zagovornici određenih grupa i programa, a isto tako, sinergijskim učinkom kombinuju ljudske i materijalne resurse.

(Evers, 1995)

Uloga organizacija civilnog društva u socijalnoj politici i profilisanje kombinovanih socijalnih politika čine se važnim dijelom evropskog socijalnog modela (Evers, 2006). Interesne grupe organizacija civilnog društva snažno zagovaraju njihovu poziciju na nivou Evropske unije i država članica². Na djelu je novi oblik vladavine, koji je višestepenog karaktera (Ruzza, Della Sala, 2007). Evropska unija s nizom razvojnih programa i konkretnih uticaja na procese definisanja javnih politika, kao što je, na primjer, otvoreni

model koordinacije i fondova iz kojih se finansiraju programi organizacija civilnog društva, uveliko doprinosi razvoju kombinovane socijalne politike (Kendall, Anheier, 2001).

Novi oblici regulacije i odnosa između države, neprofitnog i profitnog sektora suočeni su s brojnim izazovima (Ascoli, Ranci, 2002). Prenosnje ili dijeljenje odgovornosti za pružanje socijalnih usluga neprofitnog i privatnog sektora s drugim socijalnim akterima jedno je od ključnih pitanja. Saradnja ili nadmetanje među pružiocima usluga, bez obzira na njihovo profitno ili neprofitno usmjerenje, presudno je razvojno pitanje. Naglascima na efikasno pružanje socijalnih usluga u prvi plan se stavlja njihov kvalitet, dostupnost i cijena. S druge strane, postavljaju se pitanja: Jesu li procesi socijalnog isključivanja

2 U okviru četvorogodišnjeg CONNEX projekta „Efikasna i demokratska višerazinska vladavina (governance) u Evropi“ na skupove su pozivani i predstavnici Socijalne platforme evropskih socijalnih organizacija civilnog društva, kao evropskog krovnog udruženja. Iz njihovih rasprava moglo se zaključiti da organizacije civilnog društva daju najveći doprinos razvoju evropskog socijalnog modela. Vidjeti: <http://www.connex-network.org>

zaboravljeni u odnosu na rasprave o efikasnosti usluga? Što je ostalo od inovativnog potencijala neprofitnih organizacija? Kompeticija znači i profesionalizaciju zaposlenih³. Privatizacija dovodi do smanjenog obima dobrovoljnog rada i broja volontera u sektoru pružanja socijalnih usluga – tzv. „devoluntarizacija“ sektora socijalnih usluga. Volonterski rad je bio tradicionalno obilježje ovog sektora u većem broju zemalja. Mnoge posebnosti i vrline neprofitnih organizacija se gube. One više nisu u stanju odgovoriti na potrebe zajednice, jer se sve više okreću pojedincima s kojima imaju ugovore o zadovoljenju njihovih potreba.

Važan je širi okvir, odnosno vrijednosna orijentacija koja dominantno utiče na tip vladavine i pružanje socijalnih usluga. Dobra vladavina dominantno zavisi od nivoa civilnosti u društvu. Civilnost se interpretira kao sposobnost institucija, organizacija i procedura da podstiču, proizvode i kultiviraju civilnost (Brandsen, T., Dekker, P., Evers, A., 2010).

Civilnost ima tri dimenzije koje utiču na pružanje socijalnih usluga:

1. Socijalna dimenzija civilnosti uključuje pitanja poput stepena do kojeg društvo ili politička zajednica pristupaju građanima kao jednakima, imajući u vidu njihove različitosti.
2. Posebna dimenzija se manifestuje u svakodnevnom ponašanju ljudi, od pasivnosti i egoizma do uvažavanja i tolerantnog ponašanja.
3. Politička dimenzija odnosi se na vladavinu i njen demokratski kvalitet i broj aktivnih građana.

U novijim raspravama civilno društvo se smatra univerzalnim lijekom (panacea) za sve društvene probleme. Pozitivni doprinosi koje organizacije civilnog društva mogu napraviti u društvu zavise od institucionalnih uslova u kojima djeluju. Brandsen (2010), odričući organizacijama civilnog društva status univerzalnog lijeka, govori o njihovoj inovativnosti koja se rađa u interakciji s institucionalnim okvirom. Sistemsko prikupljanje empirijske evidencije o inovacijama može doprinijeti podsticanju razvoja civilnog društva.

Privatizacija socijalnih usluga i snažan razvoj kombinovane socijalne politike zahvatile su liberalni i konzervativno-korporativistički socijalni režim (Smith, 2008) i (Zimmer, 2008). U liberalnom američkom socijalnom režimu, zahvaljujući razvoju neprofitnog sektora i preduzetničkoj klimi u istom, sektor socijalnih usluga se širi i sve više zavisi od državnih finansija, za razliku od ranijih vremena kada je zavisio od privatne filantropije. Ugovori vlade s neprofitnim sektorom kontrolišu se različitim mjerenjima efekata i ciljanosti (Smith, 2006). Izgradnja zajednice i razvoj socijalnog kapitala i podsticanje građana na saradnju i učešće u lokalnim poslovima sve se više zanemaruju. U njemačkom, konzervativno-korporativističkom modelu neprofitni sektor se sve više birokratizuje, gubi volontere i sve više se dovodi u pitanje efikasno ostvarivanje misija organizacija koje djeluju za opšte dobro.

S druge strane, uloga organizacija civilnog društva u skandinavskim zemljama sporo se mijenja i uglavnom ostaje na nivou zagovaranja, uticanja na donošenje odluka u socijalnoj politici i interesnog organizovanja (Matthies, ed., 2006). Međutim, u novije vrijeme sve su brojnije organizacije civilnog društva koje pružaju usluge.

Ranije citirana literatura upućuje da se razvoj kombinovane socijalne politike opisuje jezikom ekonomije: potražnja i ponuda socijalnih usluga, privatizacija, komercijalizacija, marketizacija, mješovita ekonomija socijalne zaštite, preduzetništvo, proizvodnja socijalnih usluga, kompeticija, porezni podsticaji i efikasnost.

3 Više autora navodi da je privatizacija i komercijalizacija pružanja socijalnih usluga uticala na izmjene programa obrazovanja socijalnih radnika. Uvode se programi menadžmenta, socijalnog marketinga, prikupljanja sredstava i sličnog (Zimmer, 2008), (Badelt, 2003) i (Kendall, Knap, Forder, 2006).

1.1. Razvoj kombinovane socijalne politike u tranzicionim zemljama

Empirijska istraživanja kombinovane socijalne politike i uloge socijalnih organizacija civilnog društva, posebno u tranzicionim zemljama, relativno su novijeg datuma (Kuti, 2001), (Regulska, 2001), (Széman i Harsányi, 2000), (Potůček, 2000), (Széman, 2003) i (Sokolowski, 2000). Uglavnom uz uticaj inostranih programa, organizacije civilnog društva u socijalnom području razvijaju se sporo, i to kao odgovor na rastuće socijalne probleme.

A. Zimmer (2006) naglašava tradiciju sukobljavanja i nepovjerenja prema organizacijama civilnog društva u srednjoevropskim tranzicionim zemljama početkom 1990-ih. Nije postojala jedinstvena politika prema trećem sektoru, a predstavnici javnih ustanova često su kritikovali organizacije civilnog društva zbog loše uprave i zloupotrebe finansijskih sredstava.

Krajem 1990-ih ove organizacije se pojavljuju kao partneri u sprovođenju javnih politika s nizom podsticaja za njihov razvoj u poreskoj politici.

Ulogu organizacija civilnog društva u socijalnoj politici Zimmer vidi kao dopunsku – one pružaju usluge koje vlada ne pruža ili ne želi pružati. U slučajevima saradnje s organizacijama civilnog društva na djelu je neoliberalni model koji promovise ideologiju novog javnog menadžmenta. Razvoj sektora uveliko zavisi od ranijih iskustava, a u slučaju Poljske javlja se značajnija uloga Katoličke crkve. U većini tranzicionih zemalja, problem je legitimitet i preuzimanje postignuća i funkcija civilnog sektora, te svojatanje rezultata od strane države. Takva kooptivna uloga države u odnosu na civilni sektor ogleđa se u instrumentalizaciji organizacija civilnog društva u procesu privatizacije i decentralizacije socijalne politike. Uloga pružaoca socijalnih usluga jača legitimnost neprofitnih organizacija. Odlaskom stranih donatora, ističe Zimmer, sektor se našao pred velikim izazovima.

Novija istraživanja u Mađarskoj (Kuti, 2008) o razvoju civilnog društva govore o tome da važnu ulogu ima partnerstvo s lokalnim vlastima i drugim socijalnim akterima kojima je svrha izgradnja mreža za efikasnu borbu protiv siromaštva i socijalno uključivanje. Inicijative civilnog sektora, koje računaju na strategije samopomoći različitih ranjivih grupa, imaju prepoznatljivu podršku šire javnosti. Neprofitne organizacije kao pružaoci socijalnih usluga, s nizom inovacija i novih područja aktivnosti, još uvijek se teško nose s konkurencijom državnih ustanova. Nedostaje transparentna reforma socijalne politike s podjelom posla između države, tržišta i neprofitnog sektora.

Eva Kuti ističe da se važan strateški pomak u pogledu razvoja kombinovane socijalne politike i promocija civilnog društva, kao važnog činioca, dogodio u vrijeme pridruživanja Mađarske Evropskoj uniji i poslije. Zajednički projekti neprofitnih organizacija i lokalnih vlasti zaslužili su povjerenje evropskih fondova i to je bio put kojim se ucrtala nova praksa saradnje. Civilni sektor raspolaže značajnim ljudskim potencijalima, čemu su važan doprinos dali inovirani univerzitetski nastavni programi.

Z. Kolarič i T. Rakar (2007), upoređujući neprofitni sektor u post-socijalističkim zemljama, vide da je sveprisutna niska profesionalizacija, a većina organizacija služi svoje članove. U Sloveniji je manja profesionalizacija ovog sektora u poređenju s drugim post-socijalističkim zemljama.⁴ Ovo se dijelom tumači i kao rezultat dominacije soci-

4 Rasprave na CINEFOGO Conference „The Role of Third Sector Organisations in Changing Welfare Systems in Central and Eastern European Countries“ održanoj u Ljubljani 5-6. februara 2009. upozorile su da je ovu razliku dijelom moguće tumačiti kao nasljedstvo Slovenije, i drugih zemalja bivše federacije, koja je imala razvijene socijalne usluge, prije svega putem centara za socijalni rad i zavoda za zapošljavanje. Kako ostale post-socijalističke zemlje nisu imale ovakve institucije, to je bio prostor za razvoj organizacija civilnog društva. O projektu CINEFOGO više vidjeti na: <http://www.cinefogo.com/about-cinefogo>

jaldemokratskog režima, koji ima sveobuhvatne socijalne programe. Nefitni sektor u Sloveniji ima komplementarnu ulogu i sve se više pojavljuje kao pružalac socijalnih usluga. Katolička crkva se javlja kao važan činilac koji osniva različite obrazovne, socijalne i organizacije u zajednici koje pomažu zavisnicima. Kolarič i Rakar smatraju da centralno pitanje razvoja nefitnog sektora i socijalnog sistema u Sloveniji nije zamjena jednog drugim, nego povezivanje i kombinacija različitih potencijala koje imaju svi sektori.

P. Frič (2009) probleme sazrijevanja i razvoja civilnog društva u Češkoj vidi u nasljedstvu. Tri sklopa „anticivilnih“ tradicija Frič vidi u tradiciji nepovjerenja, postojanju uvjerenja da država rješava probleme i dominaciji neformalnih mreža nad institucijama. Najsnažniji podsticaji razvoju civilnog društva došli su u razdoblju pristupanja i sada članstva Češke u Evropskoj uniji.

Reforme socijalne države i razvoj kombinovane socijalne politike u zemljama jugoistoka Evrope posredovane su većim ekonomskim krizama, koje su bile uslovljene i ratom. Reforme socijalnih politika u ovim zemljama događaju se pod uticajem međunarodnih finansijskih organizacija, posebno Svjetske banke. Razvoj nefitnog sektora i civilne inicijative uglavnom su podržavali strani donator, pa se razvio izvjestan paralelizam socijalnih programa (Deacon, Stubbs, 2007). Više inicijativa civilnog društva, koje su zagovarale prava ranjivih socijalnih grupa, senzibilizovale javnost i pružale im izvjesne usluge, preraslo je u udruženja. Međutim, život novoosnovanih udruženja često je bio kratkoga daha.

Problemi razvoja kombinovane socijalne politike u tranzicionim zemljama mogli bi se povezati sa činjenicom relativne zapostavljenosti socijalne politike kao područja razvoja⁵. Često se događa da se u vladama ovi resori povjeravaju slabijim koalicijskim partnerima. Reformski podsticaji koji dolaze “odozdo” nedovoljno su snažni, a nasljedstvo je još uvijek veliko breme svim potencijalnim reformatorima. Stoga je ovo područje izloženije i otvorenije reformskim uticajima koji dolaze iz međunarodnih finansijskih institucija, prije svega Svjetske banke. Ovo se može tumačiti kao podsticaj neoliberalizmu u socijalnim politikama.

U Hrvatskoj se razvoj inicijativa civilnog sektora u socijalnom području javlja početkom rata 90-ih i s njim povezane raseljeničke i izbjegličke krize.⁶ Empirijsko istraživanje o radu humanitarnih organizacija, sprovedeno 1995. godine (Bežovan, 1995), prepoznalo je njihovu razvojnu krizu. Država je prema njima bila nepovjerljiva, nije ih konsultovala niti uključivala u oblikovanja i primjenu socijalnih programa. Zakonski i poreski okvir za njihovo djelovanje bili su nepodsticajni. Istraživanje je ukazalo na paternalistički stav države prema ovim organizacijama. Zavisnost od inostranih donacija bila je dodatna poteškoća održivog razvoja ovih organizacija.

Osnivanje privatnih ustanova za pružanje socijalnih usluga, koje su imale nefitni status, prije svega u području zdravstva, početkom 1990-ih neopravdano se nije tematizovao kao dio civilnog društva.

Istraživanje o mogućoj ulozi organizacija civilnog društva u decentralizaciji socijalne politike (Bežovan i Zrinščak, 2001) pokazalo je da se decentralizacija socijalne politike sprovodi odozgo, što umanjuje lokalne potencijale i pasivizuje ljudske resurse. S druge strane, ljudski resursi i institucionalni okvir socijalnih programa, gradskih i programa civilnog društva, na lokalnim nivoima nisu dovoljno razvijeni. Problem koordinacije so-

5 Učesnici Osmе međunarodne konferencije Međunarodnog društva za istraživanje trećeg sektora (ISTR) i Druge evropske konferencije Evropske istraživačke mreže (EMES) “Treći sektor i održiva društvena promjena: nove granice za istraživanje” (Barselona, jul 2008) iz tranzicijskih zemalja složili su se s ovakvim trendom razvoja socijalne politike. Češka i Slovenija su zemlje koje nisu bile izložene ovakvim uticajima.

6 Opsežnija analiza dometa i izazova razvoja kombinovane socijalne politike u Hrvatskoj nalazi se u Bežovan (2008). U ovom se tekstu izlaže sažetak pomenute analize.

cijalnih programa različitih socijalnih aktera na lokalnom nivou je prepoznat kao važan razvojni izazov. Na osnovu rezultata ovog istraživanja, korijeni razvoja kombinovane socijalne politike u gradovima bili su teško prepoznatljivi.

Novije, opsežno istraživanje razvoja civilnog društva u Hrvatskoj (Bežovan, Zrinišćak 2007) govori o povećanom broju udruženja u širem socijalnom području. Međutim, organizacije civilnog društva imaju relativno ograničenu ulogu u smanjenju siromaštva. Više uspjeha imaju udruženja čija je misija samoorganizacija određenih ranjivih grupa, kao što su: osobe s invaliditetom, bolesni, nezaposleni i sl.

Drugi relevantni akteri: lokalne vlasti, javne ustanove, mediji, privreda više uvažavaju ove organizacije i njihove inicijative. Prepoznatljiv je doprinos udruženja koja doprinose osnaživanju žena, skloništa za žrtve porodičnog nasilja i onih koja osnažuju marginalne grupe. Ovo istraživanje je pokazalo da dio stručnog osoblja iz socijalnih ustanova i državne uprave ima rezerve prema kompetencijama aktivista i zaposlenih u socijalnim organizacijama civilnog društva. To je često prepreka saradnji na lokalnom nivou.

Važan dio misije socijalnih organizacija civilnog društva jeste uticaj na socijalnu politiku. Rezultati istraživanja (Bežovan, Zrinišćak 2007) govore da je teško prepoznati stvarne uticaje civilnih organizacija, a i drugih aktera, na proces pripreme, donošenja i sprovođenja važnih mjera socijalne politike.

Rezultati ranijeg istraživanja (Bežovan, 2009) govore da se u Hrvatskoj utire put razvoju kombinovane socijalne politike i da postoje primjeri koji se mogu koristiti kao dobra praksa. Analizirani socijalni akteri obavezani su međusobnom saradnjom, informisani su o konceptu kombinovane socijalne politike i imaju relevantna znanja i ideje o njegovom razvoju.

Evidentirani su i primjereni, različiti izvori sredstava kojim se osnažuje razvoj kombinovane socijalne politike. Pored državnih izvora, prepoznaju se i doprinosi privrede.

Napredniji, razvijeniji dijelovi zemlje, pojedine županije i gradovi, više su postigli na mobilizaciji svih raspoloživih resursa u socijalnom području. Županije, kao dio javne uprave, još uvijek traže svoje koordinativne uloge. Gradovi imaju različite uloge, od razvoja preduzetnih lokalnih socijalnih država do činovničkog, neprofesionalnog i neodgovornog raspolaganja resursima. Koordinativna uloga većih gradova u smislu izgradnje povoljnog okvira za mobilizaciju dodatnih resursa – s uključenošću, pored ostalih socijalnih aktera, preduzeća i građana – izgleda da još uvijek nije na dnevnom redu.

Centri za socijalni rad, kao važne karike javne uprave u socijalnom području, još uvijek pate od pretjerane centralizacije i dijelom međusobnog nepovjerenja lokalnih aktera. Zavisnost od Vlade i izloženost nekompetentnim lokalnim političkim elitama centre za socijalni rad često je izlagala deprofesionalizaciji i marginalizaciji. Puko administriranje i bavljenje zadatom promjenom centrima je bliže od preduzimljivosti i strateškog planiranja.

Državne ustanove (neke od njih su u vlasništvu i županija i gradova) tek osvješčuju svoju ulogu aktera u razvoju kombinovane socijalne politike. Kao finansijer i pružlac socijalnih usluga, država se ovdje potvrđuje kao neefikasan isporučilac javnih usluga. Reforma ovih socijalnih usluga na načelima novog javnog menadžmenta biće podsticaj razvoju moderne socijalne države.

Privatne ustanove, potencijalni socijalni preduzetnici i pokretači važnih socijalnih inicijativa primjeri su javno-privatnog preduzetništva koje je u začetku. Civilna i društvena uloga ovih ustanova još uvijek nije prepoznata.

Organizacije civilnog društva, u našem istraživanju uglavnom nevladina udruženja, uglavnom se razvijaju kao odgovor na rastuće socijalne probleme i na nove socijalne rizike. Njihova uloga u razvoju kombinovane socijalne politike, kao i drugih analizira-

nih aktera, uveliko je određena nasljedstvom. Poželjna posrednička uloga organizacija civilnog društva, mada su se u nekim slučajevima nametnuli i kao suvladari, osporava se zbog njihove neprofesionalnosti i nepripravnosti. Institucionalni okvir za razvoj civilnog društva u Hrvatskoj podržava rad profesionalizovanih udruženja, a lokalna udruženja i inicijative koje praktikuju oblike samopomoći ostaju po strani. Čini se da neformalni, tradicionalni oblici socijalne pomoći gube vezu s inicijativama civilnog sektora.

Poželjan politički i institucionalni okvir za razvoj kombinovane socijalne politike na nacionalnom nivou uveliko bi doprinio modernizaciji socijalne politike u Hrvatskoj. Često nejasne nadležnosti ministarstava i politikanstva kojima je opterećen socijalni sektor čine ovo područje razvoja dodatno krhkim i fragmentisanim.

Vizija kombinovane socijalne politike koju nude analizirani socijalni akteri teško dobija pravo građanstva u javnim raspravama, čiji nedostatak dodatno svjedoči o zakašnjelim procesima modernizacije u hrvatskom društvu.

Jačanje koncepta kombinovane socijalne politike moguće je očekivati u procesima pridruživanja Evropskoj uniji, demokratizacijom javne uprave te sazrijevanjem novih generacija stručnjaka.

1.2. Kombinovana socijalna politika u crnogorskim dokumentima socijalne politike

Dio ove studije je i analiza crnogorskih dokumenata socijalne politike, kako bi se u njima prepoznao prostor za širenje koncepta razvoja kombinovane socijalne politike. U tu svrhu analiziramo sljedeće dokumente: Strategiju za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti 2007- 2011; Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori 2008-2012; i Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, usvojen na sjednici Vlade u julu 2012, koji treba da stupi na snagu u januaru 2013.

Strategija za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti, iz jula 2007. godine, u znatnoj mjeri se oslanja na ideje, ciljeve i strateške pravce Strategije razvoja i redukcije siromaštva iz 2003. godine. Naziv ovog dokumenta je adekvatniji, usaglašen je sa međunarodnom terminologijom i obuhvata, pored siromaštva, i socijalnu isključenost kao nemogućnost pristupa uslugama (sistema socijalne zaštite, obrazovanja, zdravstva i kulture). Ovaj pojam povezuje materijalne i socio-psihološke aspekte životnog standarda. Strategija predlaže mjere za usmjeravanje socijalne politike na vulnerabilne grupe, kako siromaštvo ne bi dovelo do marginalizacije i ograničene socijalne participacije ovih grupa.

Proces izrade Strategije bio je participativnog karaktera, u kojem su predstavnici lokalnih samouprava bili pozvani da daju predloge prioriternih projekata, lokalnog ili regionalnog značaja. Strategija obuhvata aktivnosti koje je potrebno realizovati u periodu od 2007. do 2011. godine, u sljedećim oblastima: obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita i zapošljavanje. Ove oblasti su prepoznate kao prioritete za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti.

U području zdravstva ne prepoznaje se značajnija uloga organizacija civilnog društva ili njihovih mreža. Bilo bi korisno raspraviti o osnivanju Udruženja za zaštitu prava pacijenata, ako ono već nije osnovano.

U dijelu koji se bavi obrazovanjem ističe se potreba saradnje sa nevladinim organizacijama. Naglašava se i problem napuštanja srednjih škola, što je tema za razvoj usluga organizacija civilnog društva.

Kod problema zapošljavanja nedovoljno se upućuje na civilni društveni pristup, koji bi mogao dati podsticaje za izvjesne inovacije u ovom prioritarnom području.

U Strategiji se konstatuje da je sistem socijalne i dječje zaštite veoma centralizovan, a da se sredstva za ostvarivanje osnovnih prava obezbjeđuju iz državnog budžeta. Dominirajuća uloga države u socijalnoj i dječjoj zaštiti ne stimuliše angažovanje drugih nosilaca, a posebno jedinica lokalne samouprave, civilnog društva, nevladinih i humanitarnih organizacija, porodica i građana, u ostvarivanju ciljeva, svrhe i prava iz ovih oblasti. Zanimljivo je da se ističe kako privatni sektor i djelatnosti civilnog društva u ovim oblastima skoro ne postoje. U sistemu dominira institucionalni pristup, a vaninstitucionalni oblici su veoma nerazvijeni. Centri za socijalni rad ne doživljavaju se na lokalnom nivou kao opštinske institucije.

Preporuke za ovu djelatnost zasnivaju se na načelima modernizacije i evropeizacije socijalne politike, kao što su: decentralizacija i dekoncentracija funkcija, odgovornosti, finansiranja i prakse socijalne i dječje zaštite; pluralizam nosilaca, sadržaja, oblika, metoda i usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti; konkurentnost različitih aktera i pružalaca usluga i ugrađivanje tržišnih kriterijuma u finansiranje djelova programa ili vidova usluga u ovim oblastima te partnerstvo i udruživanje različitih nosilaca djelatnosti i programa, posebno na lokalnom planu.

Analizirana Strategija i dalje se oslanja na dominantnu ulogu države u području socijalne politike i tek je u začetku ostavljanje prostora za djelovanje lokalnih socijalnih organizacija civilnog društva. Kombinovana socijalna politika koja bi računala na učešće različitih aktera u pripremi i sprovođenju socijalnih programa još uvijek nije na vidiku.

Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori 2008-2012. godine nastala je kroz participativan proces u kojem su učestvovala institucije sistema socijalne zaštite, lokalna samouprava i nevladine organizacije. Razlozi za reforme predložene u ovom dokumentu polaze od centralizacije, birokratizacije i neelastičnosti sistema. Sistem je paternalistički, a položaj građana i korisnika u sistemu socijalne i dječje zaštite je izrazito pasivan. Mreža usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite je nedovoljno razvijena i uglavnom usmjerena na materijalna davanja i institucionalni smještaj. Usluge koje pruža nevladin sektor, fizička lica i pravna lica čiji osnivač nije država, osim Crvenog krsta Crne Gore, nisu dovoljno razvijene i iskorišćene, a sredstva Budžeta često su im nedostupna. Od socijalnih aktera, posebno na lokalnom nivou, očekuje se bolja saradnja, razmjena znanja i iskustava i razmjena podataka. Socijalni programi treba da budu proaktivni, a korisnike treba aktivno uključiti u njihovu pripremu i primjenu, kao i ostale socijalne aktere.

Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite napravila je manji, ali prepoznatljiv, korak u osvješćivanju potrebe da svi relevantni socijalni akteri – država, lokalna samouprava, socijalne ustanove, organizacije civilnog društva, mediji i korisnici usluga – treba više da sarađuju i učestvuju u pripremanju i primjeni socijalnih programa.

U Predlogu zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, socijalna i dječja zaštita je zasnovana na sljedećim principima: aktivnog učešća korisnika u kreiranju ciljeva i aktivnosti socijalne i dječje zaštite; pluralizma nosilaca, sadržaja, oblika, metoda i usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti, kao i partnerstva i udruživanja različitih nosilaca djelatnosti i programa, posebno na lokalnom nivou. Otvara se prostor za pružanje usluga osnivanjem privatnih ustanova.

*Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti
(2005)*

Član 69

Ustanove socijalne i dječje zaštite su:

- 1) ustanova za smještaj djece i mladih;
- 2) ustanova za smještaj odraslih - invalidnih i starih lica;
- 3) ustanova za odmor i rekreaciju djece;
- 4) centar za socijalni rad;
- 5) centar za savjetodavne, istraživačke i stručne poslove u oblasti socijalne i dječje zaštite.

U cjelini gledano, analizirani dokumenti postupno, a u novije vrijeme sve više, upućuju na potrebu saradnje lokalnih socijalnih aktera u programima pripreme i sprovođenja socijalnih programa. Prostor za nove inicijative organizacija civilnog društva je svakako ograničen u okolnostima kada se država ne obavezuje na finansiranje njihovih programa rada. Ističe se potreba za demokratizacijom socijalnog razvoja koja će podrazumijevati odgovarajuće demokratske procese i standarde uključivanja socijalnih aktera u zagovaranje i pružanje socijalnih usluga.

2. Ciljevi i metodologija istraživanja

Ranije izneseni teorijsko-analički okvir odredili su ciljeve ovog istraživanja. Cilj projekta je podstaknuti razvoj kombinovane socijalne politike, s naglaskom na razvoj civilnog društva kao aktera socijalnih reformi i decentralizacije sistema socijalne politike u Crnoj Gori.

Specifični ciljevi projekta su:

- Prepoznati aktuelna postignuća, probleme i izazove različitih aktera (lokalnih samouprava, centara za socijalni rad, socijalnih ustanova, biroa rada i organizacija civilnog društva) u razvoju socijalne politike. Ostvarivanje ovog cilja mjeriće se aktivnom saradnjom aktera, učešćem na konferenciji, spremnošću pojedinih aktera na ulaganje dodatnih napora u razumijevanju koncepta kombinovane socijalne politike.

Zaposlenima u socijalnom sektoru i aktivistima u organizacijama civilnog društva pružiti nova znanja, vještine i druge oblike pomoći kako bi mogli dati potreban doprinos demokratizaciji društva, koja bi značila napredak u razvoju kombinovane socijalne politike. Ostvarivanje ovog cilja mjeriće se iskazivanjem dodatnog interesa, posebno mlađih učesnika, za teme demokratizacije, razvoja civilnog društva i kombinovane socijalne politike. Pratiće se i njihova osposobljenost za preuzimanje uloge pokretača u pogledu razvoja kombinovane socijalne politike na lokalnom nivou.
- Razviti novu mrežu predstavnika različitih aktera, s relevantnim znanjima i vještinama, obavezanim na dugoročnu saradnju u programima razvoja kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori. Ostvarivanje ovog cilja mjeriće se interesom aktera za saradnju, te pristankom na aktivnu saradnju u mreži koja će za početak funkcionisati kroz ostvarivanje ciljeva projekta.

Sprovođenjem ovog projekta dugoročno se jača uloga relevantnih aktera u socijalnoj politici, a važnu ulogu dobijaju organizacije civilnog društva, što je povezano s demokratskim procesima u kojima organizacije civilnog društva postaju suvladari. Dokumentacija ovog projekta postaje važna podloga za sticanje novih znanja i vještina u ovom području. Ovaj projekat dugoročno podstiče i jačanje koncepta dobre vladavine (*good governance*), što je jedan od uslova priključivanja Crne Gore Evropskoj uniji. Podaci u ovom projektu prikupljeni su anketnim upitnikom. Sastavljeni su upitnici za: lokalne samouprave, centre za socijalni rad (CSR), socijalne ustanove, biroa rada i za organizacije civilnog društva koje se bave pitanjima socijalne politike. Po sastavljanju konačnih verzija upitnika isti su poslani poštom.

Grafik 1. Poslati i vraćeni upitnici prema strukturi organizacija i upitnika



Poslato je ukupno 176 upitnika i vraćeno je uredno ispunjenih 104 upitnika, dakle 59,1% organizacija učestvovalo je u istraživanju ispunjavanjem poslatog upitnika. Ostvaren je zadovoljavajući povrat upitnika za centre za socijalni rad, gdje samo jedna područna jedinica centra nije odgovorila na upitnik. Lokalne samouprave i socijalne ustanove su se odazvale na istraživanje ispunjavanjem više od 60% upitnika (ovdje treba uzeti u obzir kako u istraživanju nije učestvovala nijedna privatna socijalna ustanova – naime, nije stigao nijedan ispunjen upitnik iz takve organizacije). Manji odziv za učešće u istraživanju imali su biroi rada odnosno njihove kancelarije.

3. Lokalne samouprave kao akteri kombinovane socijalne politike

U ovom istraživanju 13 jedinica lokalne samouprave, odnosno organa lokalne uprave nadležnih za oblast socijalne politike, odgovorilo je na anketu.

U istraživanju su učestvovali: Glavni grad Podgorica, Opština Bijelo Polje, Opština Budva, Opština Danilovgrad, Opština Mojkovac, Opština Nikšić, Opština Herceg Novi, Opština Plužine, Opština Pljevlja, Opština Tivat, Opština Ulcinj, Opština Žabljak i Prijestonica Cetinje.

Socijalne programe izrađuje 12 lokalnih samouprava odnosno 92,3%, a samo Opština Plužine nema lokalni socijalni program. Najstariji socijalni program ima Opština Žabljak i on datira iz 1992. godine. Ostali socijalni programi doneseni su u periodu od 2000. do 2008. godine, s tim da su tri socijalna programa donesena 2007. godine. Podatak o godini u kojoj je donesen socijalni program nisu dale tri lokalne samouprave⁷. Među prvim socijalnim programima su oni doneseni u Glavnom gradu Podgorici iz 2000. godine i iz Prijestonice Cetinje iz 2002. godine.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi iz 2012. godine – član 32

Opština, u skladu sa zakonom i drugim propisom:

- 16) u skladu sa mogućnostima, učestvuje u obezbjeđivanju uslova i unaprjeđenju djelatosti: zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne i dječije zaštite, zapošljavanja i drugih oblasti od interesa za lokalno stanovništvo i vrši prava i dužnosti osnivača ustanova koje osniva u ovim djelatnostima, u skladu sa zakonom;
- 17) u skladu sa mogućnostima, uređuje i obezbjeđuje rješavanje stambenih potreba lica u stanju socijalne potrebe i lica sa posebnim potrebama i pomaže rad humanitarnih i nevladinih organizacija iz ovih oblasti.

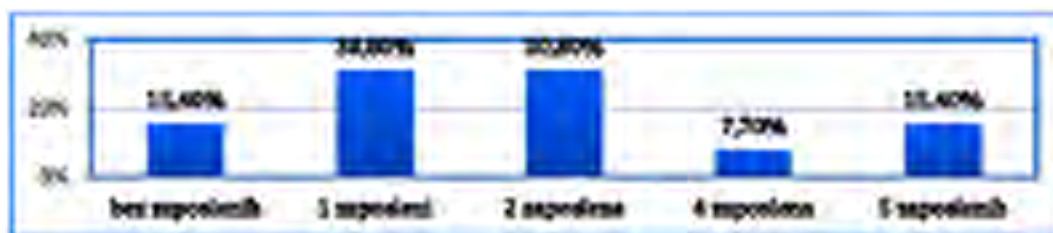
3.1. Socijalni program lokalnih samouprava

U sekretarijatima nadležnim za pitanja socijalne politike na sprovođenju socijalnog programa u punom radnom vremenu zaposlene su u prosjeku dvije osobe.

Najviše zaposlenih imaju Podgorica i Nikšić – pet osoba, a slijedi ih Prijestonica Cetinje sa četiri zaposlene osobe. Samo Danilovgrad i Plužine navode kako nemaju zaposlenih osoba na poslovima sprovođenja socijalnog programa.

U kontekstu ovog istraživanja, pod socijalnim programom se podrazumijevaju programi i projekti u oblasti socijalne politike koje lokalna samouprava planira, finansira i sprovodi.

Grafik 2. Broj stalno zaposlenih stručnih osoba na sprovođenju socijalnog programa



7 Nikšić, Ulcinj i Tivat.

U prosjeku je izdvojeno 155.560,22 € za sprovođenje socijalnog programa, ali, gledajući strukturu izdvajanja prema veličini lokalnih samouprava, mogli bismo navesti kako je u manjim jedinicama lokalne samouprave (Žabljak, Ulcinj i Mojkovac) izdvojeno između 5.000 i 20.000 €, kod srednje velikih (Pljevlja, Plužine, Prijestonica Cetinje, Budva, Danilovgrad, Tivat) od 35.000 do 90.000 €, dok je u većim (Bijelo Polje, Herceg Novi, Nikšić, Podgorica) izdvojeno od 252.000 do 684.000 €. Prosjek za manje jedinice lokalne samouprave je nešto veći od 12.700 €, za srednje 63.500 € i za velike 400.700 €.

Udio socijalnog budžeta u ukupnom lokalnom budžetu kreće se od 0,12 do 2,97%. Velike su razlike i između ukupnih budžeta lokalnih samouprava – od 22.462,00 do 57.744.000,00 €.

Sredstva za sprovođenje socijalnog programa koja se izdvajaju iz ukupnog budžeta lokalnih samouprava (podaci iz 2011. godine) kreću se od najmanje 5.000,00 € (Žabljak) do najviše 684.000,00 € (Podgorica). Izdvajanja za socijalni program iznose u prosjeku 1,25% ukupnog budžeta lokalnih samouprava.

Pet najzastupljenijih programa za koje se izdvojilo najviše sredstava su:

- 1. program jednokratnih i drugih novčanih pomoći i materijalne pomoći** (hrana, higijenske potrepštine, za kupovinu udžbenika i školskog pribora, nabavka lijekova i troškovi liječenja, boračko-invalidska zaštita) – 18 navedenih primjera;
- 2. projekti socijalnog karaktera** (finansiranje NVO-a, institucija i drugih organizacija – Crveni krst, projekat „Njega starih lica“, geronto-domaćice i gerontološka služba, pomoć i njega u kući, dnevni boravak) – 17 navedenih primjera;
- 3. troškovi stanovanja i rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe** (šest primjera);
- 4. program finansiranja prevoza učenika i prosvjetnih radnika i stipendiranje učenika i studenata** (pet primjera);
- 5. program finansiranja vrtića i osiguravanje sredstava za osobe s invaliditetom** (dva primjera), **donacije školama i pomoć za novorođenčad, finansiranja za ogrijev, finansiranje stručnih saradnika u Kancelariji za prevenciju narkomanije i finansiranje rada Komisije za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama** (po dva primjera).

Od 13 jedinica lokalne samouprave koje su ispunile upitnik, 10 (76,9%) je navelo pet programa, jedna opština je navela 4, jedna 3, a jedna samo jedan program – novčane pomoći socijalno ugroženim osobama, pomoć u hrani i higijeni.

Jedinice lokalne samouprave navele su ukupno 28 problema koji se javljaju prilikom sprovođenja socijalnog programa.

Osim nedostatka finansijskih sredstava, najčešće navođeni problemi su:

- 1. nepostojanje jedinstvene baze podataka o licima u stanju socijalne potrebe i/ili precizne evidencije o korisnicima i korišćenju njihovih prava** (socijalni karton) – sedam odgovora (53,8%);
- 2. nedostatak adekvatnog prostora, slaba tehnička opremljenost i nedostatak stambenih jedinica za lica u stanju socijalne potrebe** – u pet slučajeva (38,5%);
- 3. nepostojanje jasnih standarda za pružanje usluga** – tri navoda;
- 4. neadekvatna raspodjela nadležnosti** – tri navoda;
- 5. nedostatak strateških dokumenata za sprovođenje socijalnog programa** – dva navoda;

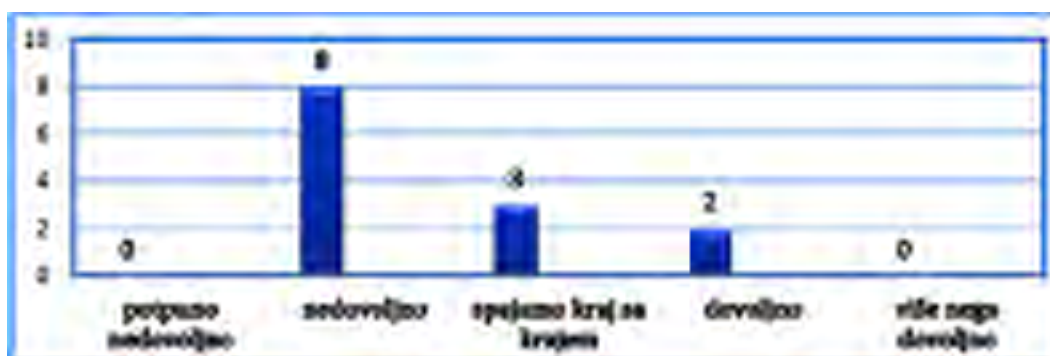
Osam jedinica lokalne samouprave (61,5%) kao najveći problem u sprovođenju socijalnih programa navelo je nedostatak finansijskih sredstava.

6. porast broja korisnika i nedostatak kadrova i programa, kao i problem organizovanja programa inkluzije za djecu s posebnim potrebama.

Maksimalno tri problema navelo je sedam jedinica lokalne samouprave, dvije su navele po dva problema⁸, a po samo jedan problem navele su tri opštine⁹. Samo Opština Nikšić nije navela problem u sprovođenju socijalnog programa. U prosjeku, jedinice lokalne samouprave su navele po dva problema.

Prema procjeni jedinica lokalne samouprave, veliki problem predstavlja nedostatak sredstava za rješavanje socijalnih problema. **Prema prosječnoj ocjeni, one ne raspolažu sa dovoljno sredstava ili "spajaju kraj s krajem" u području rješavanja socijalnih problema (prosječna ocjena 2,5).** Čak je 61,5% jedinica lokalne samouprave procijenilo kako raspolaže nedovoljnim sredstvima za rješavanje socijalnih problema.

Grafik 3. Procjena ima li jedinica lokalne samouprave dovoljno sredstava za rješavanje socijalnih problema



3.2. Finansiranje organizacija koje se bave socijalnim pitanjima iz lokalnog budžeta

Lokalne samouprave ulažu dio budžeta i u programe organizacija koje djeluju u socijalnom području i tako doprinose razvoju civilnog društva, odnosno kombinovane socijalne politike. Tri lokalne samouprave¹⁰ nisu upisale ovaj podatak, pa smatramo kako nisu finansirale takve organizacije u 2011. godini.

Ukupno je navedeno finansiranje 37 nevladinih organizacija, a u prosjeku je finansirano skoro tri organizacije. Raspon broja organizacija koje su bile finansirane u okviru socijalnog programa je od dvije do šest organizacija. Anketirane jedinice lokalne samouprave navode ukupno 65 aktivnih organizacija koje se bave socijalnim pitanjima i to na području njih 11, što je u prosjeku šest organizacija po jedinici lokalne samouprave u kojima one djeluju. Raspon broja organizacija aktivnih na području jedinica lokalne samouprave je od 1 do 15.

Među nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima, podržavanim od strane jedinica lokalne samouprave i navedenim u anketi po imenima, prema djelatnosti dominiraju organizacije koje se bave osobama s invaliditetom (udruženja paraplegičara, organizacije gluhih i nagluhih, udruženja slijepih), organizacije roditelja djece sa smetnjama u razvoju, kao i organizacije koje se bave pravima manjina te djecom i mladima. Navedene organizacije koje se finansiraju od sredstava lokalnog budžeta su: „Nova nada“, „Pravi put“, „Caritas“, „Humanitarac“, „Srce“, „Sunčev zrak“, „Zračak nade“, „Oaza“, „Staze“, „Korak po korak“, „SOS telefon za žrtve nasilja“, „Novi horizonti“, „Centar

⁸ Budva i Danilovgrad.

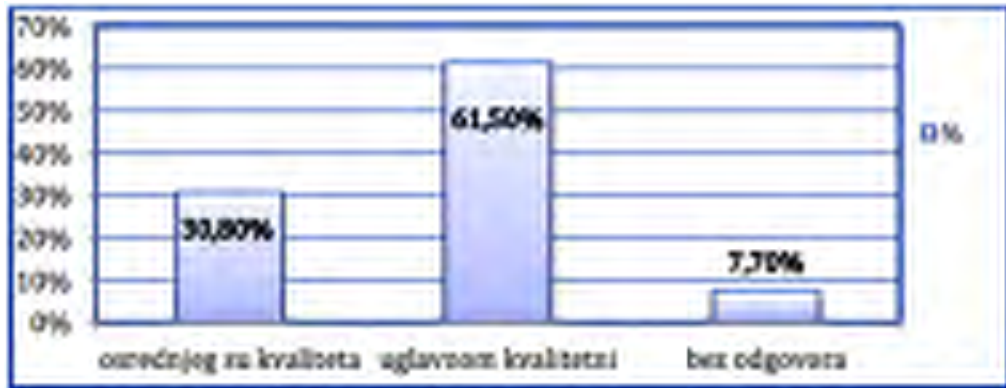
⁹ Mojkovac, Herceg Novi i Tivat.

¹⁰ Nikšić, Plužine i Žabljak.

za prava djeteta Crne Gore“, „Evropski dom“, „Kolo srpskih sestara“, „Za ljepše i bolje Cetinje“, Fondacija „Studenti“, „Winnie the Pooh“, Organizacija boraca NOR-a 1941-1945, „Razvitak“, „Romsko srce“, Udruženje Roma, Egipćana i Aškalija.

Prosječna ocjena kojom jedinice lokalne samouprave vrednuju kvalitet programa koje nude nevladine organizacije je 3,7, što znači da njihove programe procjenjuju osrednjim odnosno uglavnom kvalitetnim.

Grafik 4. Ocjena kvaliteta programa koje nude nevladine organizacije



3.3. Saradnja jedinica lokalne samouprave sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi iz 2003. i 2012. godine – član 116

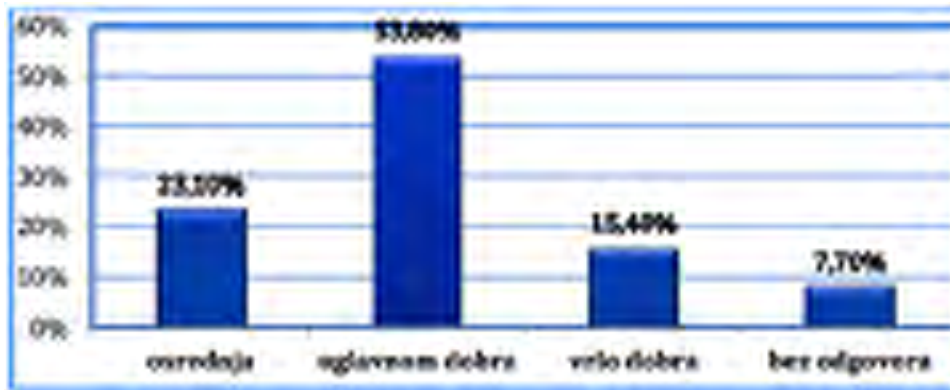
U cilju afirmisanja otvorenog i demokratskog društva, organi lokalne samouprave saraduju sa nevladinim organizacijama.

Saradnja iz stava 1 ovog člana ostvaruje se naročito:

- 1) informisanjem o svim pitanjima značajnim za nevladin sektor;
- 2) konsultovanjem nevladinog sektora o programima razvoja lokalne samouprave i nacrtima opštih akata koje donosi skupština;
- 3) omogućavanjem učešća u radu radnih grupa za pripremu normativnih akata ili izradu projekata i programa;
- 4) organizovanjem zajedničkih javnih rasprava, okruglih stolova, seminara i sl.;
- 5) finansiranjem projekata nevladinih organizacija od interesa za lokalno stanovništvo, pod uslovima i po postupku propisanim opštim aktom opštine;
- 6) obezbjeđivanjem uslova za rad nevladinih organizacija, u skladu sa mogućnostima lokalne samouprave;
- 7) na drugi način propisan statutom opštine.

Saradnja koju jedinice lokalne samouprave ostvaruju sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima ocjenjuje se sa 3,9, što znači da je saradnja osrednja do uglavnom dobra.

Grafik 5. Ocjena saradnje sekretarijata sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima



Primjeri saradnje ogledaju se kroz zajedničko konstituisanje radnog tijela za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, podršku u pisanju projekata, finansijsku podršku, obezbjeđivanje prostora i komunalnih usluga, razmjenu informacija, potpisivanje sporazuma o partnerstvu na određenim projektima, kadrovsku ispomoć – angažovanje stručnjaka na projektima organizacija: logoped, psiholog, socijalni radnik.

Zajednički projekti koji se navode kao primjer dobre saradnje su: „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije“¹¹, „Podrška razvoju socijalne politike i stvaranja servisne mreže partnerstva između organizacija civilnog društva i javne vlasti u Crnoj Gori“, „Priprema za školu RAE populacije“.¹²

Dobra saradnja postignuta je i kod osnivanja dnevnih centara (Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi¹³, Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju „Zračak nade“ Pljevlja¹⁴, Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama¹⁵).

Kao primjer dobre saradnje, jedinice lokalne samouprave navele su komunikaciju, projekte i partnerstvo sa sljedećim organizacijama: Udruženje paraplegičara, Udruženje slijepih, „Razvitak“, „Rastimo zajedno“, „Nova nada“, „Sunčev zrak“, „Kuća ljudskih prava“, „Srce“, Udruženje Egipćana, „Zračak nade“ i „Zvončić“.

Navode se i **primjeri partnerstava** u realizaciji projekata „Personalna asistencija kao socijalni servis“ I, „Sunčana radionica“¹⁶. Posebno je naveden primjer finansijske pomoći u obezbjeđivanju prevoza djece u Dnevni centar u Ulcinju – novčana pomoć za gorivo, kao i doniranje prevoznog sredstva (kombi vozila) od opštine.

Podgorica je navela samo naziv organizacija sa kojima imaju saradnju, npr. Caritas, Centar za prava djeteta Crne Gore.

Lokalne samouprave su navele probleme koji sprečavaju bolju saradnju sekretarijata i organizacija koje se bave socijalnim pitanjima.

Nikšić i Tivat nisu navele nijedan problem koji sprečava saradnju sa nevladinim organizacijama. Podgorica, Ulcinj i Žabljak su navele samo jedan problem, Herceg Novi, Mojkovac i Pljevlja navele su dva problema, dok su Bijelo Polje, Budva, Danilovgrad, Plužine i Cetinje (38,5%) navele tri problema. U prosjeku, jedinice lokalne samouprave navele su manje od dva problema koji sprečavaju saradnju sa NVO sektorom.

11 Opština Nikšić.

12 Opština Tivat i NVO Udruženje Egipćana.

13 Partnerstvo Opštine Herceg Novi i NVO „Sunčev zrak“ i „Kuća ljudskih prava“.

14 Saradnja Opštine Pljevlja i NVO „Zračak nade“.

15 Zajedničke aktivnosti Opštine Budva i NVO „Zvončić“.

16 Opština Mojkovac i NVO „Srce“.

Najveći problemi koji sprečavaju saradnju sa nevladinim organizacijama su:

1. ograničena finansijska sredstva (navelo je ukupno sedam opština ili 53,8%);
2. nedostatak stručnog kadra u nadležnom organu lokalne uprave i u NVO sektoru;
3. nedovoljna aktivnost NVO-a (mali broj projekata, velik broj NVO-a i njihovo rivalstvo);
4. loša i nedovoljna komunikacija i razmjena informacija;
5. prevelika zavisnost održivosti projekata NVO-a od sredstava iz lokalnog budžeta;
6. nemogućnost obezbjeđivanja prostorija za rad svim NVO;
7. nedostatak baze podataka o korisnicima – licima u socijalnoj potrebi.

Za iniciranje bolje saradnje s organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima sedam (53,8%) sekretarijata nadležnih za pitanja socijalne politike dali su primjere aktivnosti za poboljšanje saradnje. Budva, Danilovgrad, Nikšić i Plužine nisu naveli primjere kojima bi se podstakla bolja saradnja, dok su Pljevlja i Ulcinj zadovoljni ostvarenim stepenom saradnje.

Od 13 lokalnih samouprava, njih sedam (53,8%) je dalo primjer aktivnosti koju bi nadležni sekretarijat mogao preduzeti za iniciranje bolje saradnje s organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima. Navedene aktivnosti za iniciranje bolje saradnje su: usvajanje plana razvoja socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu za period 2013-2015. (prepoznavanje nosioca različitih socijalno-zaštitnih funkcija); okupljanje svih lokalnih partnera koji se bave socijalnim pitanjima na programu reforme socijalne i dječje zaštite i socijalne inkluzije (NVO, lokalne i državne institucije – kao dio tima na projektu); iniciranje češćih kontakata u cilju izrade i sprovođenja socijalnih programa na nivou lokalne zajednice; formiranje novih organizacija; pomoć pri registraciji NVO-a; obuka prilikom pisanja projekata; intenzivnije praćenje rada organizacija – monitoring rada, kako bi se uticalo na raspodjelu sredstava. Među primjerima aktivnosti za iniciranje bolje saradnje navedeno je i da saradnja zavisi od materijalne situacije lokalne samouprave.

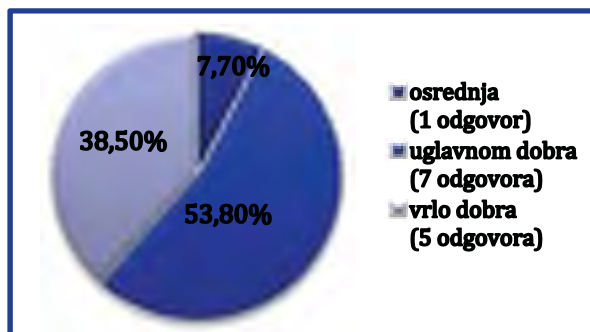
“Sekretarijat je spreman dati svaki vid podrške, ali je na socijalnim ustanovama i NVO-ima zadatak da pokrenu inicijativu.”

Sekretarijat za društvene djelatnosti i opšte upravne poslove Opštine Herceg Novi

3.4. Saradnja jedinica lokalne samouprave sa centrima za socijalni rad

Saradnju sa centrima za socijalni rad/područnim jedinicama sekretarijati nadležni za oblast socijalne politike ocijenili su uglavnom dobrom i vrlo dobrom, sa prosječnom ocjenom 4,3.

Grafik 6. Ocjena saradnje sekretarijata sa CSR/PJ



Primjeri dobre saradnje koje su naveli predstavnici nadležnih sekretarijata odnose se na: distribuciju poklon paketa i paketa hrane, raspodjelu sredstva za školski pribor;

izradu lokalnih strategija (npr. saradnja na izradi lokalnog akcionog plana za socijalnu inkluziju); zajednički rad na projektima „Reforma sistema socijalne i dječije zaštite – unapređenje socijalne inkluzije“ i „Podrška razvoju socijalne politike i stvaranja servisne mreže partnerstva između organizacija civilnog društva i javne vlasti u Crnoj Gori“; rješavanje pitanja stanovanja – stanovi na korišćenje RAE populaciji, raspodjela stanova za korisnike MOP-a, stanovanje uz podršku, pružanje informacija za rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe; izgradnju doma za stare i uključivanje starih lica u geronto-program, zajednički rad na projektu “Njega starih lica”; učešće u radnim grupama; zajedničko učešće u radu komisije za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama; protokol o saradnji centra i kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije; slučajeve djece sa smetnjama u razvoju i slučajeve socijalno ugroženih porodica i pojedinaca; razmjenu informacija o stanju na terenu i vrsti pomoći; zajedničko partnerstvo u pružanju pomoći siromašnim licima, starima i osobama s invaliditetom i dr.; zajedničko učešće u pronalaženju grobnih mjesta za socijalno ugrožena lica i sahrana istih.

Vidovi saradnje koji se ostvaruju između centara za socijalni rad i sekretarijata manifestuju se kroz: razmjenu informacija, zajedničke projekte i druge vidove saradnje.

Sve anketirane lokalne samouprave navode da razmjenjuju informacije sa centrom za socijalni rad/područnim jedinicama, ali tri ne navode opis takve saradnje.

Razmjena informacija ostvaruje se u vezi sa: članstvom u radnim grupama za izradu strateških dokumenata (strateški plan opštine Tivat), vođenjem i uvidom u evidencije socijalno ugroženih pojedinaca i porodica koje primaju socijalnu pomoć po raznim osnovama, kao i o mogućnostima uvida u socijalnu anamnezu korisnika; sprovođenjem geronto-programa, jednokratnih davanja i o korisnicima istih; izradom izvještaja o ostvarivanju socijalne politike – o stanju i problemima socijalne i dječije zaštite i godišnjih izvještaja.

Saradnju kroz **zajedničke projekte** navodi samo šest lokalnih samouprava¹⁷ (46,2%), ali je naveden opis samo tri zajednička projekta: „One step“, koordinacija oko jednokratne pomoći i dijeljenje novogodišnjih paketa i novca djeci sa smetnjama u razvoju i projekat „Dnevni centar za stara lica“.

Drugi vidovi saradnje ostvaruju se kroz: određivanje obima i vrste pomoći, saradnju sa stručnim kadrom CSR, saradnju u distribuciji pomoći, učešće u raznim komisijama/radnim grupama/tijelima, zajedničke aktivnosti na rješavanju socijalnih potreba stanovništva i slično.

Problemi koji sprečavaju bolju saradnju sekretarijata i centara za socijalni rad su:

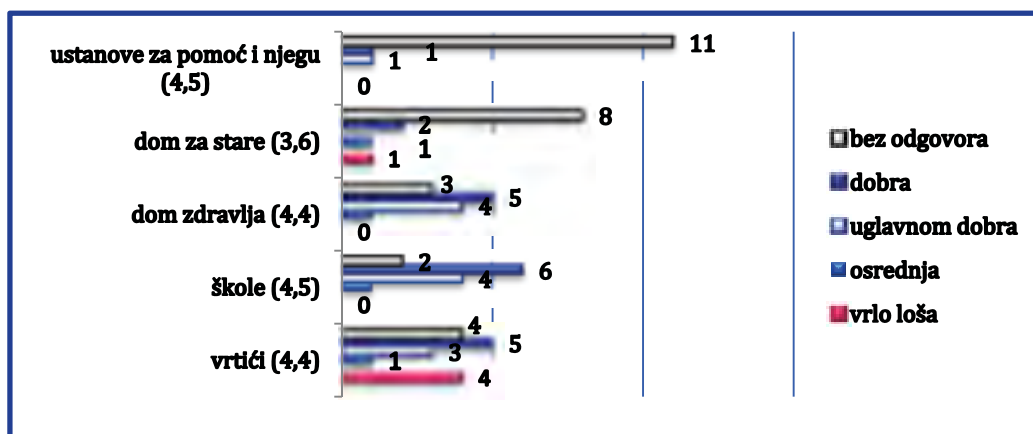
1. **nedostatak finansijskih sredstava;**
2. **problem nadležnosti i nejasne podjele poslova;**
3. **neusklađenost u sprovođenju socijalnog programa;**
4. **nedostatak precizne evidencije korisnika pomoći i plana pomoći licima u socijalnoj potrebi;**
5. **problem centralizovanog sistema socijalne i dječije zaštite;**
6. **nepostojanje zakonske obaveze o saradnji između sekretarijata i centara;**
7. **nedostatak strategije za sprovođenje socijalnog programa na nivou lokalne samouprave;**
8. **prostorno-tehnička neopremljenost;**
9. **neadekvatna informisanost potencijalnih korisnika usluga;**
10. **strogo pridržavanje propisa od strane oba partnera bez inicijative da se propisi promijene u cilju bolje saradnje.**

17 Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Tivat, Ulcinj i Žabljak.

3.5. Saradnja jedinica lokalne samouprave s javnim i privatnim socijalnim ustanovama

Saradnja jedinica lokalne samouprave sa javnim ustanovama ocijenjena je uglavnom dobrom i vrlo dobrom, ali prema strukturi odgovora zapravo se dobija slika nepostojanja određenih oblika ustanova, kao što su domovi za starije i nemoćne (gdje se pojavljuje podatak da čak osam jedinica lokalne samouprave ne ocjenjuje takvu saradnju (61,5%)) i ustanova za pomoć i njegu (koje postoje samo na području dvije jedinice lokalne samouprave).

Grafik 7. Ocjena saradnje sekretarijata sa javnim ustanovama



U Crnoj Gori postoje privatne socijalne ustanove, a četiri lokalne samouprave saraduju s njima: Ulcinj, Tivat, Pljevlja i Danilovgrad. Navode se i vrste privatnih ustanova koje postoje na njihovim teritorijama, a to su: vrtići, škole i domovi za starije i nemoćne.

Saradnja s privatnim socijalnim ustanovama ocijenjena je sa 3,5 (osrednja odnosno uglavnom dobra), ali prilikom analize ovog pitanja uzeli smo u obzir samo ocjene koje su dale one jedinice lokalne samouprave koje su navele da na njihovom području postoje privatne socijalne ustanove, iako su ocjenu saradnje napravile samo dvije lokalne samouprave (Ulcinj i Danilovgrad).

Vidovi saradnje koju jedinice lokalne samouprave ostvaruju sa javnim i privatnim socijalnim ustanovama manifestuju se kroz razmjenu informacija, zajedničke projekte i druge oblike saradnje.

Razmjenu informacija navodi 10 lokalnih samouprava, od kojih tri¹⁸ samo naznačavaju razmjenu informacija kao vid saradnje bez opisa kako se ta saradnja manifestuje. Bijelo Polje i Budva nisu dale odgovor, dok je Žabljak naveo da ne ostvaruje saradnju sa (javnim i privatnim) socijalnim ustanovama.

Primjeri saradnje putem razmjene informacija odnose se na informacije o obrazovanju i zdravlju, istraživanja i analize stanja, primarnu zdravstvenu zaštitu, godišnje izvještaje, pisanje lokalnog akcionog plana za djecu.

Zajedničke projekte kao oblik saradnje sa javnim/privatnim socijalnim ustanovama navodi šest jedinica lokalne samouprave¹⁹ (Podgorica ne opisuje kako se ona manifestuje). Primjeri zajedničkih projekata su lokalni akcioni planovi – za djecu, mlade i RAE populaciju, saradnja kroz sve aktivnosti koje sprovodi sekretarijat, socijalna inkluzija i sufinansiranje školskih programa i takmičenja.

18 Podgorica, Danilovgrad i Pljevlja.

19 Cetinje, Herceg Novi, Mojkovac, Podgorica Tivat, Ulcinj.

Drugi oblici saradnje koje navode su: različiti vidovi pomoći (u zavisnosti od potreba i mogućnosti da se istima odgovori), stipendije učenika i studenata, subvencije prevoza, nabavka udžbenika, zajedničko dodjeljivanje nagrada i sl.

3.6. Osnivanje lokalnog socijalnog savjeta

Na lokalnom nivou, socijalni savjet²⁰ predstavlja mjesto dijaloga i mobilizacije inicijativa i resursa za izgradnju kombinovane socijalne politike.

Potreba za osnivanjem socijalnog savjeta iskazana je u 11 jedinica lokalne uprave (84,6%). Herceg Novi i Bijelo Polje²¹ navode kako već imaju lokalni socijalni savjet, ali postoje određeni problemi u njihovom djelovanju jer nema ingerencije (samo savjetodavna funkcija sa minimalnim učinkom).

Socijalni savjet je vrsta radnog tijela na lokalnom nivou koje ima savjetodavnu ulogu i okuplja predstavnike različitih lokalnih aktera. Uspostavljanje socijalnog savjeta ima za cilj izgradnju lokalnog javnog mnjenja o prioritetima socijalnog razvoja stavljanjem na dnevni red rasprava o važnim socijalnim problemima.

Navedeni su mogući efekti djelovanja socijalnog savjeta:

- **intenziviranje aktivnosti za rješavanje pitanja iz socijalnog programa;**
- **formiranje tima koji bi se isključivo bavio socijalnim pitanjima;**
- **formiranje tijela koje bi koordiniralo i rukovalo izradom i realizacijom socijalne politike (lokalnih planova) u lokalnoj zajednici;**
- **bolja koordinacija raznih socijalnih aktera koji se bave tim pitanjima odnosno bolji planski pristup u kreiranju socijalne politike;**
- **objedinjavanje svih informacija aktera socijalnog savjeta;**
- **participacija predstavnika sindikata, kabineta gradonačelnika (predsjednika opštine), centra za socijalni rad, biroa rada, doma zdravlja, bolnice i NVO sektora koji se bavi ovom problematikom.**

Potrebe za edukacijom, odnosno tehničkom pomoći u pogledu osnivanja i rada socijalnog savjeta prepoznaju se kao umjerene, s tim da četiri lokalne samouprave²² navode da nema potrebe ili postoje male potrebe (prosječna ocjena 2,75). Međutim, skoro u 70% anketiranih lokalnih samouprava evidentno je da bi bilo puno posla u pogledu osnivanja i uspostavljanja efikasnog i djelotvornog rada socijalnog savjeta u čijem bi radu učestvovali predstavnici relevantnih lokalnih aktera.

20 Lokalni socijalni savjet treba razlikovati od Socijalnog savjeta na nacionalnom nivou, koji predstavlja tripartitno tijelo u kojem se usklađuje socijalni položaj zaposlenih. Čine ga predstavnici sindikata, poslodavaca i Vlade Crne Gore.

21 U Opštini Bijelo Polje formiran je Socijalni savjet u kojem su predstavnici lokalne samouprave, biroa rada, predstavnici nezaposlenih, sindikata i poslodavaca. Predstavnici organizacija civilnog društva nisu članovi ovog savjeta, ali su uključeni u proces lokalnog strateškog planiranja u oblasti socijalne politike. Slični socijalni savjeti formirani su u još osam opština. Njihova nadležnost uključuje donošenje i praćenje primjene lokalnih strateških dokumenata.

22 Danilovgrad, Herceg Novi, Podgorica i Žabljak.

Grafik 8. Potreba za edukacijom i pomoći u pogledu osnivanja i rada socijalnog savjeta



3.7. Bolja međusektorska saradnja

Boljom saradnjom ministarstava, organa lokalne uprave, centara za socijalni rad, javnih ustanova, organizacija civilnog društva, zavoda za zapošljavanje, vjerskih zajednica, privatnih socijalnih ustanova, prema ocjeni sekretarijata nadležnih za oblast socijalne politike, mogli bi se obezbijediti neki, ali i značajno veći, dodatni resursi (donacije u novcu, volonterski rad) u cilju zadovoljenja potreba u socijalnim područjima.

Grafik 9. Rezultat bolje međusektorske saradnje (prosječna ocjena 4,25)



Za inicijatora aktivnosti za obezbjeđivanje dodatnih resursa jedinice lokalne samouprave navode:

1. **Ministarstvo** – sedam odgovora (53,8%);
2. **Lokalna uprava** – četiri navoda;
3. **CSR** – tri odgovora;
4. **Civilni sektor** – dva navoda;
5. **Zajednička inicijativa** navodi se samo u dva slučaja, a odnosi se na CSR i lokalnu upravu, te civilni sektor i lokalnu upravu.

Na pitanje o pohađanju edukacije za unapređenje saradnje s drugim učesnicima koji se bave socijalnim pitanjima (NVO-ima, fondacijama, ustanovama, medijima i privrednim subjektima) polovina predstavnika sekretarijata naveli su kako su imali priliku pohađati takav oblik edukacije.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi iz 2003. i 2012. godine, član 99 i član 100,

Opština stvara uslove, podstiče i pomaže učešće lokalnog stanovništva u ostvarivanju lokalne samouprave putem različitih oblika učešća stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa.

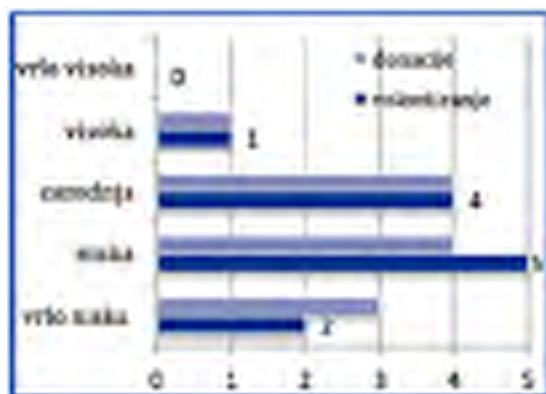
U cilju zadovoljavanja kulturnih, sportskih, obrazovnih, zdravstvenih, informativnih i drugih potreba, lokalno stanovništvo učestvuje u organima upravljanja javnih službi i drugim pravnim licima koja vrše javna ovlašćenja i pružaju usluge građanima, na način utvrđen posebnim zakonima i drugim propisima.

Oblici neposrednog učešća građana u izjašnjavanju i odlučivanju su: inicijativa, građanska inicijativa, zbor građana, referendum (mjesni i opštinski) i drugi oblici izjašnjavanja i odlučivanja utvrđeni statutom.

3.8. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju

Lokalne samouprave procjenjuju niskom i osrednjom spremnost građana da učestvuju u dobrotvornom radu, odnosno volontiranju (2,3), dok je njihova spremnost za davanje donacija ocijenjena još slabijom ocjenom (2,25).

Grafik 10. Spremnost građana za volontiranje i davanje donacija



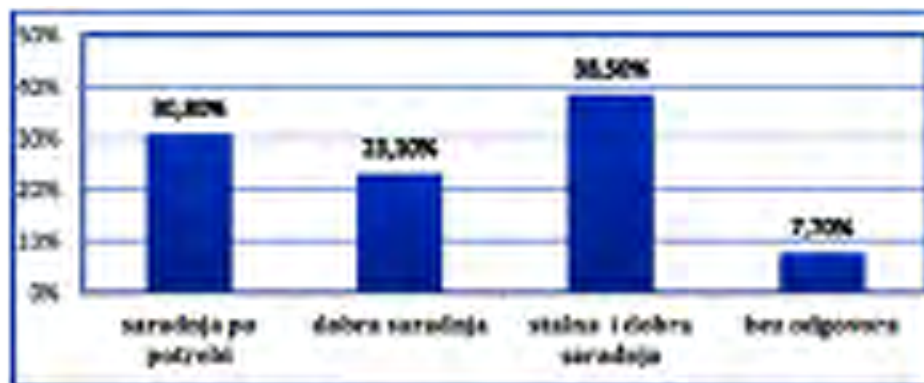
3.9. Saradnja jedinica lokalne samouprave s medijima

Saradnja s medijima ocijenjena je kao dobra u nešto više od 60% jedinica lokalne samouprave.

Primjere dobre odnosno loše saradnje s medijima navelo je 10 lokalnih samouprava²³, a opisana je kroz medijsko pokroviteljstvo svih aktivnosti, programa, manifestacija, obavještavanje javnosti i informisanje o načinu i vidovima pomoći; praćenje realizovanih projekata; upoznavanje građana sa pravima i načinima ostvarivanja prava iz oblasti socijalne zaštite; intervjuisanje građana o radu sekretarijata; medijsku kampanju prilikom otvaranja dnevnog centra; obavještavanje o učešću građana u procesu donošenja lokalnih planova iz oblasti i socijalne zaštite; medijsko praćenje slučajeva pomoći socijalno ugroženim porodicama; ukazivanje na socijalno ugrožene pojedince/podsticanje intervencija i boljeg rada određenih NVO-a i organizacija koje se bave socijalnim pitanjima. U toku vanrednog stanja lokalna uprava i mediji su izuzetno dobro sarađivali, što je uticalo na brže rješavanje problema na terenu. Naveden je i jedan primjer loše saradnje koji se odnosi na povredu prava na privatnost pojedinca.

23 Opštine Danilovgrad, Mojkovac i Bijelo Polje nisu dale odgovor.

Grafik 11. Ocjena saradnje jedinica lokalne samouprave sa medijima



3.10. Društveno odgovorna privreda

Primjere društveno odgovorne privrede navodi sedam lokalnih samouprava²⁴. Navode se imena preduzeća koja finansijski ili materijalno pomažu određene socijalne projekte ili same pojedince. Pomoć se odražava kroz adaptiranje dnevnog centra, donacije za organizovanje humanitarnog koncerta (liječenje djece u inostranstvu), donacije u igračkama i odjeći za djecu sa smetnjama u razvoju i pripadnicima RAE populacije, donacije za novogodišnje praznike, donacije drva za grijev, osnovne životne namirnice i higijenski artikli za porodice u socijalnoj potrebi, subvencioniranje struje, donacije za narodnu kuhinju, paketi za pripadnike romske populacije i osobe s invaliditetom, pomoć u gradnji. Kao društveno odgovorne kompanije/preduzeća, prepoznati su: Delta-maxi, Luštica Development, Mesopromet Bijelo Polje, Šumarstvo Žabljine, Elektroprivreda; Jugopetrol, Porto Montenegro, Put Gross.

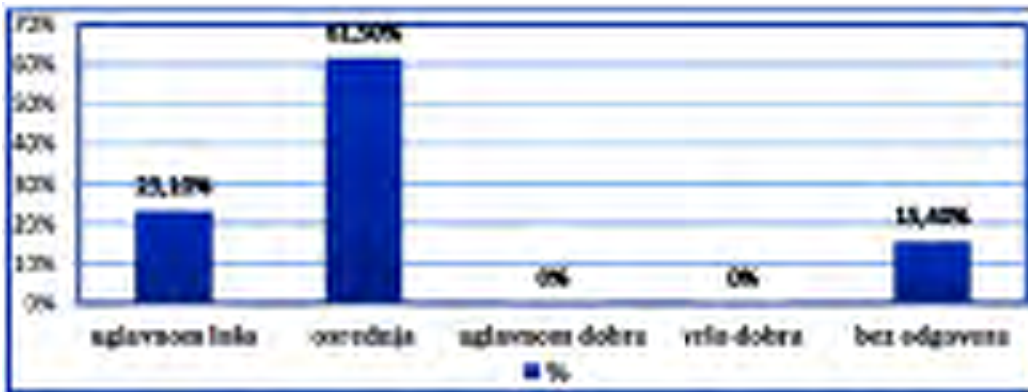
Društveno odgovorna privreda – DOP jeste koncept koji u načelu znači poziv firmama da integrišu društvena pitanja, zaštitu okoline, potrošača, rodnu ravnopravnost i ljudska prava u svoje svakodnevne aktivnosti i korporativnu viziju. Sve je veći konsenzus među preduzetnicima da firme, osim ekonomskih implikacija svojih aktivnosti, treba da uzmu u obzir i društvene implikacije. Ranije se podržavao koncept “integriranja društvenih i ekoloških problema u firmino poslovanje i njihove interakcije s akterima na dobrovoljnoj osnovi”. Nova definicija DOP-a je odgovornost koju preduzeća preuzimaju za svoj uticaj na društvo.

3.11. Socijalna situacija u jedinicama lokalne samouprave

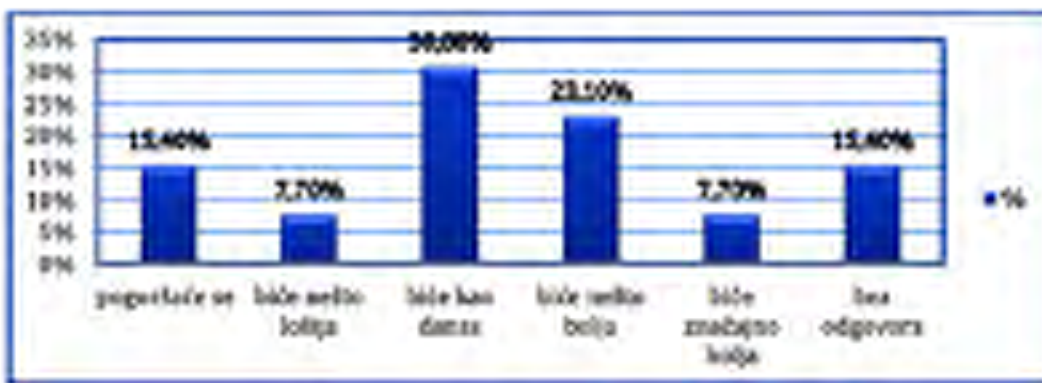
Lokalne samouprave procjenjuju sadašnju socijalnu situaciju kao uglavnom lošu i osrednju sa prosječnom ocjenom 2,7. Razvoj socijalne situacije u sljedećih nekoliko godina ocjenjuje se nešto većim ocjenama, pa se očekuje određeni pozitivan trend koji je prikazan prosječnom ocjenom 3,0. Najviše jedinica lokalne samouprave procjenjuje kako se situacija neće značajno promijeniti i kako će biti ista kao i današnja (30,8%).

²⁴ Opštine Budva, Pljevlja, Plužine, Nikšić, Mojkovac i Danilovgrad nisu navele primjere saradnje sa privrednim subjektima.

Grafik 12. Ocjena sadašnje socijalne situacije

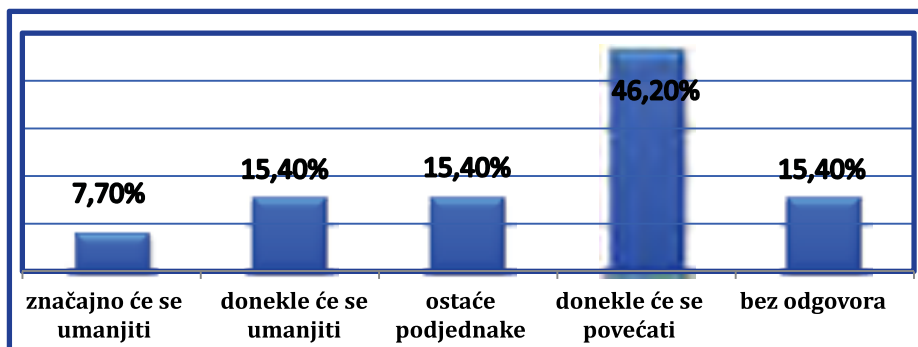


Grafik 13. Procjena buduće socijalne situacije



Finansijske, kadrovske i ostale mogućnosti nadležnih sekretarijata u području rješavanja socijalnih problema ostaće podjednake ili će se donekle povećati u sljedećih nekoliko godina.

Grafik 14. Procjena finansijskih, kadrovskih i ostalih mogućnosti sekretarijata u rješavanju socijalnih problema



3.12. Razvojni - strateški dokumenti

Neke lokalne samouprave su donijele strateške razvojne dokumente u kojima su prepoznati razvojni socijalni problemi i postavljeni jasni ciljevi.

Nešto više od polovine (53,8%) navelo je kako na području njihovih lokalnih zajednica postoji razvojni strateški dokument, dok Budva, Cetinje, Mojkovac i Plužine (30,8%) navode kako takav dokument ne postoji. Ulcinj i Nikšić nisu odgovorili. Nazivi tih dokumenata su: Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti 2010–2015, Lokalni plan akcije

za mlade 2011–2016, Lokalni plan akcije za rodnu ravnopravnost 2011–2016, Lokalni plan akcije za djecu 2012–2016. (Bijelo Polje), Akcioni plan zaštite starih lica u Glavnom gradu 2010–2012, Akcioni plan za prevenciju narkomanije kod djece i omladine u Glavnom gradu za 2012. godinu, Prostorni plan opštine (Herceg Novi), Strateški plan zapošljavanja (Opština Pljevlja). Četiri opštine navode strateški plan razvoja za period od 2012. godine (Tivat, Bijelo Polje, Žabljak, Danilovgrad).

Potrebu za izradom socijalne slike jedinice lokalne samouprave izrazilo je 11 sekretarijata (84,6%). **Opština Tivat je navela da ima već izrađenu lokalnu socijalnu sliku.**

3.13. Ocjena Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine

Strategijom razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine predviđeno je delegiranje pojedinih funkcija na lokalni nivo u oblasti socijalnih usluga u zajednici, dok će prava od opšteg interesa – koja se moraju obezbjeđivati svim građanima, bez obzira na to u kojoj lokalnoj zajednici žive – i dalje obezbjeđivati na državnom nivou. Upitnikom smo pitali kakav je stav o ovakvoj praksi u jedinicama lokalne uprave.

Pet lokalnih samouprava²⁵ zastupa mišljenje da u svim lokalnim samoupravama treba da važe ista prava po obimu i vrsti, dok po četiri jedinice lokalne uprave zastupaju mišljenje da odredbe ne treba mijenjati ili da treba dozvoliti povećanje socijalnih prava samo do određenog nivoa.

Dopunu na odgovor na ovo pitanje ponudila je Opština Nikšić: „Procesu decentralizacije socijalne i dječje zaštite treba pristupiti postepeno, zbog razlika lokalnih samouprava u pogledu veličine, broja stanovnika, ekonomske moći i sl.“

3.14. Socijalne inovacije

Na pitanje o kreiranim i uvedenim novim programima u nadležnosti jedinica lokalne uprave u socijalnom području odgovor je ponudilo samo sedam lokalnih samouprava, što znači da njih šest²⁶ (46,2%) nije imalo inovativnih programa u posljednje dvije godine. Prijestonica Cetinje je navela čak pet inovativnih programa.

Navedeni programi uključuju pružanje usluga poput besplatnog dnevnog obroka, stanovanja uz podršku za djecu bez roditeljskog staranja, besplatnog ljetovanja i zimovanja za djecu korisnika MOP-a i romske populacije; besplatnog prevoza do škole za djecu romske populacije, kućne njege starih lica, gerontološke službe, uslužnog servisa za domaćinstvo. Inovativni programi uključuju i materijalne pomoći: poklon pakete za novorođenčad, školski pribor za djecu sa seoskog područja i romsku populaciju, plaćanje starim licima u stanju socijalne potrebe.

Novi programi, koje su lokalne samouprave uvele u posljednje dvije godine, uključuju i izrade novih strateških dokumenata: lokalnog akcionog plana za razvoj socijalnih usluga za djecu i mlade, lokalnog akcionog plana inkluzije Roma i lokalnog akcionog plana za osobe s invaliditetom (Herceg Novi). Kao socijalne inovacije prepoznaju se i pripreme za otvaranje Dnevnog centra za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama (Tivat), osnivanje Kancelarije za prevenciju bolesti zavisnosti i pitanja mladih (Tivat), osnivanje Doma za stara lica i izgradnja stanova za socijalno ugroženu populaciju (Bijelo Polje).

25 Bijelo Polje, Budva, Cetinje, Nikšić, Pljevlja, Plužine, Tivat, Ulcinj.

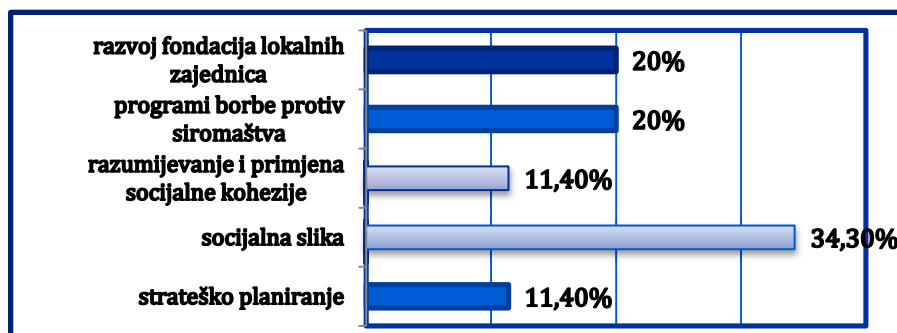
26 Nikšić, Plužine, Budva, Žabljak, Mojkovac, Danilovgrad.

3.15. Potrebna nova znanja i vještine

Sprovedenjem ovog istraživanja predstavnicima lokalne samouprave ponuđena je edukacija radi sticanja novih znanja i vještina potrebnih za vođenje sekretarijata nadležnih za oblast socijalne zaštite. Ponuđene su tematske jedinice: upravljanje organizacijom – menadžment, strateško planiranje, SWOT /PEST analize, procjena socijalnih potreba (socijalna slika), razumijevanje i primjena koncepta socijalne kohezije, programi borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, socijalni marketing i razvoj fondacija lokalnih zajednica.

Socijalna slika je dokument u kojem se prikazuju podaci koji ukazuju na kvalitet života na određenom području: ekonomski podaci, demografski podaci, podaci o domaćinstvima i porodicama, obrazovanju, zapošljavanju i nezaposlenosti, socijalnim nejednakostima, stambenom standardu, zdravlju i socijalnoj zaštiti. Socijalna slika služi kao baza za donošenje lokalnih socijalnih programa i za njihovo vrednovanje.

Grafik 15. Iskazivanje potreba za novim znanjima i vještinama prema tematskim jedinicama



Predstavnici jedinica lokalne samouprave iskazali su najveću potrebu za edukacijom na području „procjene socijalnih potreba i izrade socijalnih slika“, zatim za „razvoj fondacija lokalnih zajednica“ i „programe borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti“. Nije bilo iskazanih potreba za novim znanjima i vještinama na području „upravljanja organizacijom – menadžmentom, SWOT/PEST analizama i socijalnim marketingom“.

3.16. Dodatni komentari

Ispitanici su u upitniku imali prostor za dodatne komentare u kojima bi iznijeli promišljanja o ulozi civilnog društva u rješavanju socijalnih problema u lokalnim zajednicama. Ovaj prostor je iskoristilo 10 lokalnih samouprava, a njihovi komentari se odnose na prepoznavanje važnosti uloge civilnog društva u pružanju socijalnih usluga, kao i prepoznavanje potrebe za jačanjem međusektorske saradnje. Neki su naveli dodatne primjere realizovanja određenih projekata kroz saradnju s organizacijama civilnog društva.

Određena razmišljanja podstiču na veću inicijativu od strane organizacija civilnog društva, jer se prepoznaje njihova pozitivna uloga u lokalnoj zajednici, ali se ističe i potreba za njihovom boljom saradnjom sa drugim akterima na području lokalne zajednice, posebno sa lokalnom samoupravom. Pojedini komentari daju pesimističnu sliku stanja svijesti građana i aktera, ukazuju na porast potreba građana i još uvijek nedovoljno razvijeno civilno društvo koje bi moglo na to uticati.

4. Centri za socijalni rad kao akteri kombinovane socijalne politike

U centrima za socijalni rad i njihovim područnim jedinicama odaziv na ispunjavanje upitnika bio je skoro 100%, jer se nije vratio samo jedan upitnik (od poslatih 21 vratilo se ispunjenih 20 upitnika). Na upitnik je odgovorilo ukupno 10 centara za socijalni rad i 10 područnih jedinica centara za socijalni rad. Jedino PJ Mojkovac nije odgovorila na upitnik.

Centri za socijalni rad i njihove područne jedinice pružaju usluge različitom broju stanovništva. Prema podacima Monstata, iz popisa stanovništva 2011, Crna Gora ima 625.266 stanovnika. Navedena je ukupna nadležnost za otprilike 617.062 stanovnika.

U prosjeku su područne jedinice centara za socijalni rad nadležne za 11.625 stanovnika. Najmanji broj stanovnika u svojoj nadležnosti ima Područna jedinica Šavnik CSR Nikšić – 2.100 stanovnika, a najveći broj stanovnika u nadležnosti ima Područna jedinica Ulcinj CSR Bar – 20.972 stanovnika.

Uloga centara za socijalni rad prepoznata je kao ključna u razvoju sistema kombinovane socijalne politike zbog stručnih kompetencija i nadležnosti koju centri za socijalni rad imaju u svojim lokalnim zajednicama. Međutim, centralizovan sistem upravljanja i finansiranja te nedostatak finansijskih sredstava, ali i nejasna podjela nadležnosti u odnosu na ministarstva i lokalnu upravu, ne govore u prilog pozicije centra za socijalni rad kao razvojne socijalne institucije.

U nadležnosti jedne područne jedinice najmanji broj iznosi 2.100 stanovnika (Šavnik), dok je u nadležnosti Centra za socijalni rad Podgorica najveći broj stanovnika – 185.973. U prosjeku su centri za socijalni rad nadležni za 55.642 stanovnika sa Podgoricom, a bez Podgorice nadležni su u prosjeku za 39.355 stanovnika. Najmanji broj stanovnika u nadležnosti ima CSR Kotor – 22.601 stanovnik, a najveći CSR Podgorica.

Broj stalno zaposlenih stručnih osoba kreće se od jedne zaposlene stručne osobe (u područnoj jedinici Žabljak) do 42 stalno zaposlene stručne osobe u CSR Podgorica.

U prosjeku je u centrima za socijalni rad zaposleno 17 stalno zaposlenih stručnih osoba, sa Podgoricom, a bez Podgorice 13 osoba. Broj stalno zaposlenih stručnih osoba u centrima za socijalni rad kreće se od najmanje zaposlenih u CSR Rožaje – šest osoba, do najviše zaposlenih u CSR Podgorica – 42 osobe. U područnim jedinicama centara za socijalni rad u prosjeku su zaposlene tri stručne osobe i to jedna u područnoj jedinici Žabljak, što je najmanji broj zaposlenih, do pet u područnoj jedinici Tivat, što je najveći broj zaposlenih.

*Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2005., član 71,
Centar za socijalni rad:*

- obezbjeđuje sprovođenje odgovarajućih oblika socijalne i dječje zaštite i neposredno pruža usluge socijalne i dječje zaštite;
- rješava u prvom stepenu o zahtjevima za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite;
- prati i analizira pojave i programe od značaja za socijalnu i dječju zaštitu;
- podstiče, organizuje i preduzima aktivnosti u cilju sprečavanja i suzbijanja socijalnih problema;
- vodi evidenciju i prikuplja dokumentaciju o svim korisnicima socijalno zaštitnih prava i o materijalnom položaju porodica svih korisnika na teritoriji za koju je osnovan i vrši druge poslove u skladu sa zakonom i aktom o osnivanju.

Tabela 1. Broj stalno zaposlenih stručnih osoba u CSR/PJ

1 – 5 zaposlenih u područnim jedinicama	10	50
prosjeak broja zaposlenih u područnim jedinicama	30 ukupno	3,0 prosjeak
6 – 42 zaposlena u centrima	9	50
prosjeak broja zaposlenih u centrima	150 ukupno	17,0 prosjeak
bez Podgorice	108 ukupno	13,0 prosjeak

U ukupnom prosjeku odnos broja stanovnika prema jednoj zaposlenoj stručnoj osobi je 3.858 stanovnika na jednog zaposlenog stručnog radnika. Kreće se od najmanje 700 stanovnika na jednog stručnog radnika u Šavniku do 10.000 stanovnika na jednog stručnog radnika u Budvi. Kada se gleda odnos zaposlenih i stanovnika odvojeno za centre i područne jedinice, tada se vidi veći broj stanovnika u nadležnosti područnih jedinica, u prosjeku 4.111 stanovnika po jednom stručnom radniku, a u centrima za socijalni rad je 3.577 stanovnika na jednog stručnog radnika.

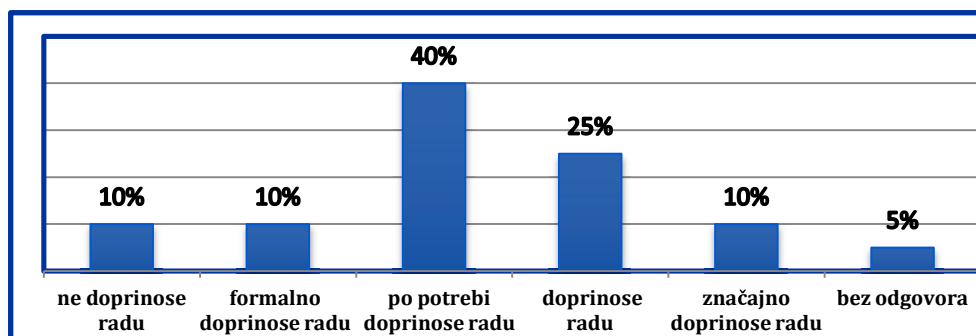
Tabela 2. Broj stanovnika u odnosu prema broju stalno zaposlenih stručnih radnika u CZSR/PJ

broj stanovnika u odnosu na broj zaposlenih	broj centara/pod. jed.
700 – 4.000 stanovnika na 1 zaposlenog	11
4.001 – 10.000 (Budva) stanovnika na 1 zaposlenog	8
4.001 – 6.157 – bez Budve	7

4.1. Doprinos članova upravnih odbora centara za socijalni rad i njihovih područnih jedinica

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Upravni odbor centara za socijalni rad imenuje osnivač u skladu s aktom osnivanja. Prema Zakonu, član 75, Upravni odbor centara za socijalni rad imenuje Vlada i on ima sedam članova: četiri predstavnika osnivača, jedan predstavnik opštine i dva predstavnika zaposlenih u centru. Upravni odbor, prema članu 76, ima obaveze donošenja statuta i drugih akata, usvaja program razvoja, donosi godišnji finansijski plan, usvaja završni račun, donosi investicione odluke i obavlja druge poslove, u skladu sa Zakonom i statutom ustanove. Na statut centra za socijalni rad svoju saglasnost daje Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

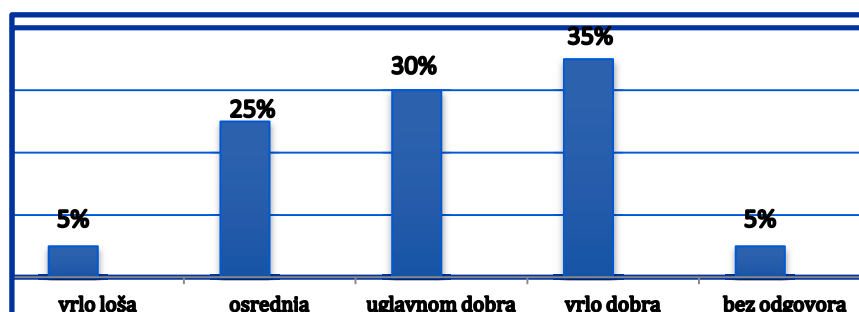
Ocjena doprinosa članova upravnih odbora djelovanju centara i njihovih područnih jedinica postigla je srednju vrijednost (3,2), što znači da članovi upravnih odbora svojim znanjem i iskustvom doprinose djelovanju centra samo kada za to postoji potreba.

Grafik 16. Doprinos članova upravnih odbora centara za socijalni rad i područnih jedinica

4.2. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa lokalnim samoupravama

Procjena saradnje centara/područnih jedinica sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike ocijenjena je uglavnom dobrom (prosječna ocjena 3,95), gdje je samo PJ Ulcinj navela kako je saradnja vrlo loša.

Grafik 17. Ocjena saradnje CSR/PJ sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike



Primjeri dobre saradnje centara za socijalni rad i njihovih područnih jedinica sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike najvećim dijelom se odnose na usluge i naknade za korisnike centra – to su jednokratne novčane pomoći, rad s ugroženim porodicama i razmjena informacija o njihovim potrebama, smještaj u ustanove, paketi za djecu, nabavka ogrijeva, raspodjela humanitarne pomoći, donatorske akcije, informacije o korisnicima prava na subvencije za potrošnju električne energije i sl.

Drugi primjeri saradnje odnose se na učešća u radu komisija, savjeta i to: saradnja sa komisijom za djecu sa smetnjama u razvoju i usmjeravanje u posebni obrazovni program (IROP), rad u socijalnom savjetu opštine (Bijelo Polje), konsultacije i učešće u komisiji za rješavanje stambenih pitanja za socijalno ugrožene kategorije, saradnja sa Kancelarijom za prevenciju bolesti zavisnosti, razmjena iskustva iz oblasti “Reforma tržišta rada i razvoj ljudskih resursa” i sl.

Vidovi saradnje koji se ostvaruju između centara za socijalni rad/područnih jedinica i organa lokalne uprave nadležnih za oblast socijalne politike uključuju razmjenu informacija, zajedničke projekte te druge oblike saradnje. Devet CSR/PJ²⁷ navodi primjere kako se razmjena informacija manifestuje kao oblik saradnje.

Razmjena informacija odvija se putem: dostave podataka i socijalne anamneze o korisnicima prava; konsultacija o oblicima pomoći, o licima u socijalnoj potrebi i korisnicima socijalno zaštitnih prava; obrade djece sa posebnim potrebama; radionica; radnih sastanaka; dopisa; učešća u radu komisija (za raspodjelu stanova za socijalno ugroženu populaciju, za usmjeravanje djece u inkluzivno obrazovanje i sl.); rada multidisciplinarnog tima.

Zajedničke projekte kao vid saradnje navodi 15 centara/područnih jedinica. Zajednički projekti se odnose na otvaranje lokalnih servisa i izradu strateških dokumenata: projekat “Dnevni boravak za stare” u okviru projekta “Unapređivanje socijalne inkluzije IPA 2010” (Nikšić); projekat “Stanovanje uz podršku za djecu koja napuštaju dječji dom” (Podgorica) – osigurana im je jedna stambena jedinica za stanovanje uz podršku; Narodna kuhinja (Podgorica); pomoć u kući starim licima (Podgorica), Centar za dnevni boravak djece sa posebnim potrebama (Rožaje), izrada Lokalnog plana za razvoj socijalnih usluga za djecu i mlade u opštini Herceg Novi 2009-2013, izrada Lokalnog

²⁷ PJ Andrijevića, CSR Bar, CSR Berane, PJ Budva, PJ Kolašin, CSR Herceg Novi, CSR Kotor, CSR Podgorica i CSR Rožaje.

akcionog plana za OSI 2010-2014 opštine Herceg Novi; izrada Lokalnog plana zaštite djece Opštine Rožaje, izrada Lokalnog plana akcije za djecu (Bar).

Druge dodatne oblike saradnje navodi pet centara/područnih jedinica²⁸: direktni zahtjevi za pomoć, pisanje socijalnih anamneza, podjela novca za školski pribor, uzajamna saradnja u oblasti socijalne zaštite, zajedničke donatorske akcije.

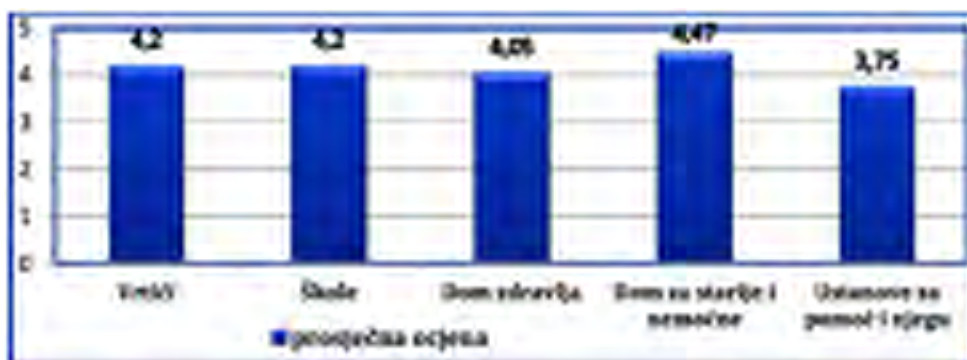
Probleme koji sprečavaju bolju saradnju CSR/PJ i nadležnih sekretarijata navodi 13 CSR/PJ, dok sedam²⁹ CSR/PJ (35%) ne navodi probleme saradnje. Problemi se odnose na:

1. nedostatak finansijskih sredstava, posebno za sprovođenje socijalnih projekata, što navodi **10 (50%) centara/područnih jedinica**;
2. nezainteresovanost, manjak volje, neinformisanost o radu centara, ali i nedovoljna stručnost zaposlenih i nedostatak stručnog kadra, što navodi **10 (50%) centara/područnih jedinica**;
3. problem loše organizacije nadležnosti i zakonske regulative, npr. nedovoljna razvijenost lokalnih socijalnih usluga, nedostatak sistemske saradnje, nesamostalnost u odlučivanju (potpuna nadležnost Ministarstva nad ustanovom i centralizovani sistem socijalne zaštite), jaz između lokalnih i državnih organa, nepostojanje zajedničkog fonda za socijalne potrebe, što navodi **osam (40%) centara/područnih jedinica**;
4. nedostatak stambenog prostora za zbrinjavanje socijalno ugroženih, ali i manjak prostorija za rad (**tri navoda**), veći broj projekata od dosadašnjeg broja, nejednakost u razvijenosti opština i nedovoljan pristup informacijama.

4.3. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa drugim ustanovama na lokalnom nivou

Saradnja CSR/PJ sa drugim socijalnim ustanovama u lokalnoj zajednici za koje je CSR/PJ nadležan ostvaruje se uglavnom dobro sa vrtićima i školama, a nešto lošija sa domovima zdravlja. Najlošije je ocijenjena saradnja s ustanovama za pomoć i njegu (no, velik je broj CSR/PJ koji nisu dali odgovor na ovo pitanje, vjerovatno zbog nepostojanja ovakvog oblika usluga na njihovom području), a najbolje je ocijenjena saradnja sa domovima za starije i nemoćne.

Grafik 18. Ocjena saradnje CSR/PJ sa drugim ustanovama



Postojanje privatnih socijalnih ustanova u Crnoj Gori brojčano je vrlo skromno, pa se navodi tek pet privatnih vrtića, dvije škole, četiri doma za stare i nemoćne i niti jedna ustanova za pomoć i njegu na području djelovanja 20 centara za socijalni rad i područnih jedinica. U vezi s tim je i **prosječna ocjena saradnje koja se ostvaruje sa privatnim**

²⁸ CSR Bar, PJ Tivat, CSR Kotor, CSR Podgorica i CSR Herceg Novi.

²⁹ CSR Kotor, PJ Kolašin, PJ Plužine, PJ Cetinje, PJ Žabljak, CSR Bijelo Polje i CSR Plav. PJ Kolašin je navela da su zadovoljni ostvarenom saradnjom.

socijalnim ustanovama loša (2,18), odnosno navodi se kako nema saradnje ili nema odgovora o procjeni saradnje CSR/PJ i privatnih socijalnih ustanova.

Razmjena informacija navodi se kao najčešći vid saradnje koji ostvaruje CSR/PJ sa privatnim/javnim socijalnim ustanovama na svom području³⁰. Samo je pet CSR/PJ³¹ dalo primjere takvog vida saradnje: informisanje o korisnicima, dostavljanje podataka, izvještaji, razgovori, dopisi, smještaj starih lica i djece u ustanove ili u hraniteljske porodice.

Zajedničke projekte navodi sedam CSR/PJ, no opisano ih je četiri³²: edukacija, prevencija, multidisciplinarni pristup, privremeno zbrinjavanje i stalni smještaj starih lica, djece, psihijatrijskih bolesnika.

Drugi oblici saradnje navode se u pet primjera: asistencija kod smještaja i zbrinjavanja; formiranje multidisciplinarnih timova; saradnja sa MUP-om, sudom, zdravstvom i školstvom; donacije u robi za korisnike; volonteri.

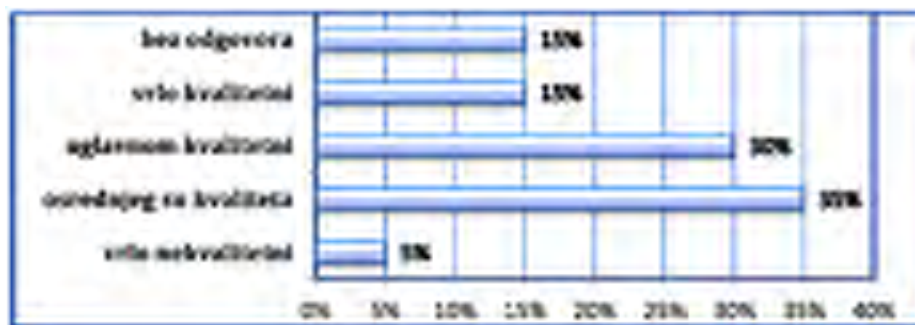
PJ Budva je navela da ne ostvaruje nikakvu saradnju s ustanovama.

4.4. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima

Prvo pitanje, kao uvod u oblast upitnika koja istražuje saradnju CSR/PJ sa nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima, odnosilo se na ocjenjivanje kvaliteta programa koje one nude.

CSR/PJ ocijenili su programe nevladinih organizacija koje se bave socijalnim pitanjima osrednjim i uglavnom kvalitetnim (3,59). No, na ovo pitanje nije odgovorilo tri CSR/PJ³³ odnosno njih 15%.

Grafik 19. Ocjena kvaliteta programa koje nude NVO koje se bave socijalnim pitanjima



Na teritoriji Plužina i Šavnika, po navodima predstavnika područnih jedinica, nije moguće uspostaviti saradnju sa nevladinim organizacijama jer ne postoje nevladine organizacije koje se bave socijalnom problematikom.

Sveukupna saradnja CSR/PJ s nevladinim organizacijama koje se bave socijalnim pitanjima ocijenjena je slabijom ocjenom od samog kvaliteta programa koje one nude (3,24) i zapravo je osrednja prema uglavnom dobra.

30 11 CSR/PJ – Podgorica, Plužine, Kotor, Berane, Kolašin, Andrijeva, Pljevlja, Bijelo Polje, Tivat, Ulcinj i Žabljak.

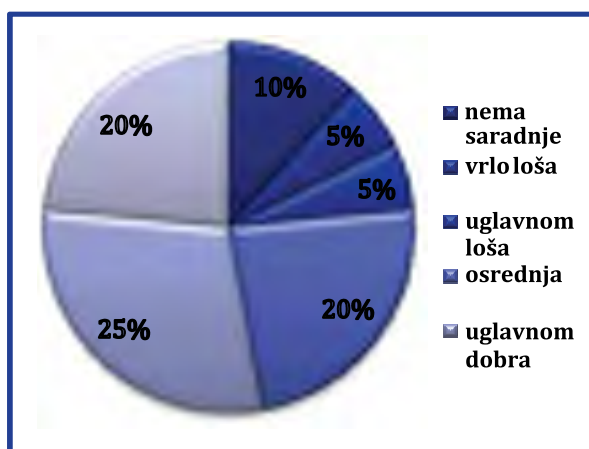
31 CSR/PJ Andrijeva, Kolašin, Kotor, Berane i Podgorica.

32 CSR Bijelo Polje, CSR Pljevlja, PJ Kolašin, CSR Podgorica, CSR Berane, PJ Ulcinj i PJ Andrijeva sprovode zajedničke projekte sa socijalnim ustanovama. CSR Podgorica, CSR Berane, PJ Ulcinj i PJ Andrijeva su opisali način sprovođenja zajedničkih projekata.

33 PJ Kolašin, PJ Budva i PJ Šavnik.

Zanimljivo je kako na ovo pitanje nije odgovorilo tri CSR/PJ³⁴, a još tri CSR/PJ³⁵ su naveli kako ne ostvaruju saradnju sa NVO (30 % CSR/PJ).

Grafik 20. Ocjena saradnje CSR/PJ sa NVO koji se bave socijalnim pitanjima



Najčešći vid saradnje koji ostvaruju CSR/PJ sa NVO je **razmjena informacija** (15 CSR/PJ – 75%), no, oblik sprovođenja te saradnje navodi samo osam CSR/PJ³⁶: informisanje o korisnicima i ostvarivanju prava; projekat „Otvorena vrata“; slobodan pristup informacijama; razgovori i obavještanje pisanim putem; informisanje o zaštiti djece s posebnim potrebama; saradnja sa NVO „Zvijezde“ – briga o starim licima i Crvenim krstom. Sa najvećim brojem organizacija saraduje Centar za

socijalni rad Pljevlja i navodi njih 15 (CSR Herceg Novi i CSR Nikšić su naveli kako ostvaruju saradnju sa svima koji se obrate za saradnju i za čije projekte procijene da su kvalitetni). U prosjeku, saradnja se ostvaruje sa šest organizacija – NVO, fondacija.

Zajedničke projekte kao oblik saradnje navodi 11 (55%) centara/područnih jedinica, a primjere navodi njih sedam³⁷ (35%): projekat brige o starim licima; projekti sa Crvenim krstom; projekti za OSI; pomoć u hrani; smještaj žena i djece žrtava nasilja; izgradnja centra za dnevni boravak djece sa posebnim potrebama; radionice – savremene bolesti zavisnosti; radionice: stop nasilju u porodici; izrada lokalnog informatora za djecu sa posebnim potrebama (Ulcinj).

Druge oblike saradnje navode samo dva centra/područne jedinice i to kroz edukacije, seminare, o starim licima i njihovim pravima.

CSR/PJ navode saradnju sa prosječno četiri nevladine organizacije i fondacije. Na ovo pitanje nije odgovorilo pet centara/područnih jedinica.³⁸ Sa značajno manjim brojem organizacija saraduju područne jedinice koje u prosjeku saraduju sa jednom organizacijom.

Probleme koji sprečavaju bolju saradnju CSR/PJ sa NVO-ima navodi polovina CSR/PJ uključenih u istraživanje. Najčešće pominjani problem odnosi se na:

1. **nezainteresovanost za saradnju od strane organizacija** – navedeno kod šest centara/područnih jedinica;
2. **mali broj aktivnih NVO koji se bave socijalnim pitanjima** – navedeno u tri upitnika.
3. **nedostatak stručnog kadra i preopterećenost stručnih radnika, koji bi se posvetili radu na projektima NVO** (tri navoda);
4. **centralizovani sistem rada u kojem nemaju samostalnost u odlučivanju** (dva navoda);
5. **problemi stručnosti unutar organizacija koje se bave socijalnim pitanjima** (dva navoda);
6. **nedostatak kontinuiteta projekata, jer se na određenim problemima radi samo dok traje projekat** (dva navoda);
7. **nedostatak sredstava, te nepostojanje adekvatne baze podataka** (jedan navod).

34 PJ Andrijevića, PJ Šavnik i PJ Budva.

35 PJ Kolašin, PJ Tivat i PJ Plužine.

36 PJ Kolašin, PJ Šavnik, CSR Kotor, CSR Podgorica, PJ Andrijevića, CSR Bar, CSR Berane i CSR Rožaje.

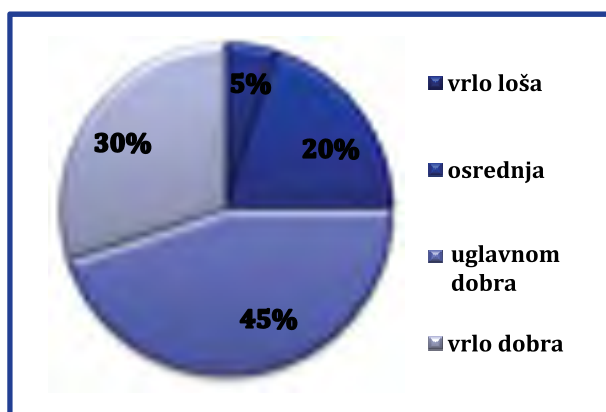
37 PJ Andrijevića, PJ Kolašin, CSR Podgorica, CSR Berane, CSR Rožaje, CSR Bar i PJ Ulcinj.

38 PJ Tivat, PJ Budva, PJ Cetinje, PJ Danilovgrad i CSR Bijelo Polje.

4.5. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja

Saradnja CSR/PJ sa nadležnim Ministarstvom rada i socijalnog staranja ocijenjena je kao uglavnom dobra (3,95). Samo jedan CSR/PJ³⁹ navodi kako je saradnja vrlo loša. U ocjenama saradnje sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja nema značajne razlike između centara za socijalni rad i područnih jedinica.

Grafik 21. Ocjena saradnje CSR/PJ sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja



Primjere saradnje koju ostvaruju sa nadležnim Ministarstvom navelo je 16 CSR/PJ.⁴⁰ Najčešće se navode kao oblici saradnje dostava traženih podataka o korisnicima (socijalne anamneze), razmjena informacija, isplate jednokratnih novčanih pomoći, subvencije za električnu energiju, pomoć u tumačenju propisa i davanje mišljenja, redovna isplata socijalnih davanja, edukacije, sastanci i seminari. Posebno se ističu

projekti organizovanja ljetovanja djece te obezbjeđivanje paketa hrane, lijekova i smještaj u dom starih za vrijeme elementarne nepogode koja se dogodila u februaru.

Primjeri loše saradnje su: nekonsultovanje centra oko određenih aktivnosti (npr. subvencije za stare), nedovoljno obezbjeđivanje sredstava za izgradnju objekata za dnevni boravak djece sa posebnim potrebama, nema povratnih informacija o isplatama novčanih pomoći, centralizovan rad i nedostatak saradnje područnih jedinica sa Ministarstvom.

Probleme saradnje s nadležnim Ministarstvom navodi 13⁴¹ (65%) CSR/PJ. Najčešće se navode problemi vezani za:

1. **nedostatak finansijskih i materijalnih sredstava kako bi se zadovoljile potrebe lica u socijalnoj potrebi** (sedam navoda);
2. **nedovoljnu stručnu pomoć Ministarstva, centralizovanost sistema, nedostatak komunikacije Ministarstva sa područnim jedinicama, manjak edukacija i stručnog usavršavanja, nedostatak supervizije** i češćih i neposrednih susreta sa predstavnicima centara i područnih jedinica (sedam navoda);
3. **nedostatak precizne elektronske evidencije o korisnicima socijalnih prava, nedostatak programa rada centara** (tri navoda);
4. **nedostatak podzakonskih akata, nema određenih standarda** (tri navoda).

Navodi se problem velikog broja zahtjeva, manjak stručnog kadra i nepostojanje adekvatnih ustanova i lokalnih socijalnih servisa.

Preporuke za unapređenje saradnje sa nadležnim Ministarstvom dala je polovina anketiranih CSR/PJ.⁴² Najveći broj preporuka odnosi se na:

1. češće neposredne susrete, razmjenu iskustava, konsultacije, direktnu saradnju sa područnim jedinicama, održavanje sastanaka o određenim problemima, redovnu komunikaciju (devet preporuka);

39 PJ Tivat.

40 CSR Herceg Novi, CSR Bijelo Polje, CSR Nikšić i PJ Cetinje nisu dali odgovor.

41 PJ Šavnik, PJ Budva, PJ Žabljak, PJ Ulcinj, PJ Cetinje, CSR Kotor i CSR Bijelo Polje nisu dali odgovor.

42 PJ Šavnik, PJ Žabljak, PJ Ulcinj, PJ Plužine, PJ Andrijevića, PJ Cetinje, CSR Nikšić, CSR Herceg Novi, CSR Plav i CSR Bijelo Polje nisu dali odgovor.

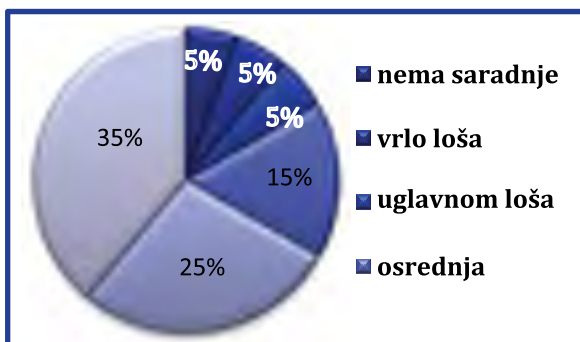
2. stvaranje elektronskog programa za rad centara za socijalni rad putem kojeg bi se dobio bolji uvid u podatke o korisnicima i vrstama pomoći (socijalni kartoni), ali bi se i omogućilo umrežavanje i bolja razmjena informacija;
3. edukaciju stručnog kadra i povećanje broja stručnih radnika;
4. osnivanje posebnih organizacionih jedinica: za pružanje stručne pomoći centrima unutar Ministarstva; osnivanje Zavoda za socijalno staranje radi razvoja standarda usluga i razvoja ljudskih resursa; osnivanje Zavoda za socijalnu politiku.
5. rasterećenje centara od poslova koji nisu u njihovoj nadležnosti, decentralizaciju dijela nadležnosti, modernizaciju rada – stvaranje servisa za građane u zajednici, razvoj novih pristupa i primjenu savremenih metoda u radu.

4.6. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa medijima

Saradnja CSR/PJ sa medijima ocijenjena je osrednjom prema uglavnom dobrom (3,72). Samo jedan CSR/PJ⁴³ navodi kako nema saradnje sa medijima, dok PJ Kolašin i PJ Plužine navode vrlo lošu odnosno uglavnom lošu saradnju sa medijima.

Primjere dobre saradnje koju ostvaruju sa medijima navodi 16 (80%) CSR/PJ. Navode se nazivi medija sa kojima je saradnja ostvarena: „Pobjeda“, „Vijesti“, „Dan“, TV Sun, Radio Bijelo Polje, TV Kolašin, Radio Herceg Novi, Radio Jadran, Radio Elita. Saradnja se ostvaruje kroz česta gostovanja radnika centra u emisijama sa socijalnom tematikom, promocijom projekata u kojima učestvuje centar, obavještavanjem korisnika i građana. Često se kroz medije prepoznaju određeni socijalni slučajevi, promoviše hraniteljstvo, donatorske večeri, prave emisije i pišu tekstovi o prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici.

Grafik 22. Ocjena saradnje CSR/PJ sa medijima

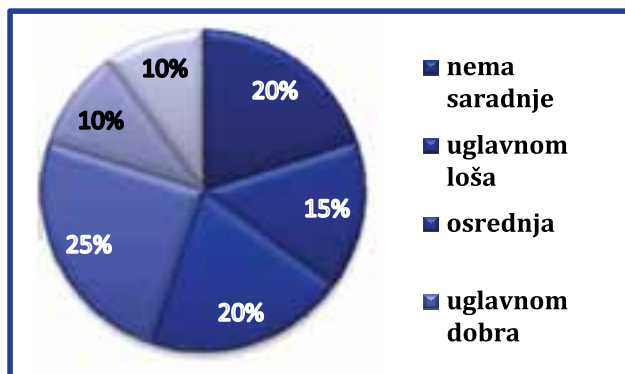


Loš primjer saradnje odnosi se na neprofesionalno izvještavanje pojedinih novinara.

43 PJ Danilovgrad.

4.7. Saradnja centara za socijalni rad/područnih jedinica sa privrednim subjektima/preduzetnicima/zanatlijama

Grafik 23. Ocjena CSR/PJ saradnje sa privrednim subjektima



Saradnja CSR/PJ sa privrednim subjektima ocijenjena je uglavnom lošom prema osrednjem (2,67). Velik je udio CSR/PJ koji ne ostvaruju saradnju sa privrednim subjektima (četiri CSR/PJ⁴⁴ odnosno 20%). Jedan CSR/PJ⁴⁵ saradnju sa privrednim subjektima ocjenjuje lošom. Dva CSR/PJ⁴⁶ nisu dali odgovor na ovo pitanje, odnosno čine 10% ukupnog broja CSR/PJ. U 14 CSR/PJ prepoznati

su primjeri dobre saradnje sa privrednim subjektima na određenim projektima, te su ovdje prikazani i primjeri te saradnje.

Dobra saradnja ostvarila se putem donacija za najsiromašnije korisnike i djecu bez roditeljskog staranja: ogrijeva, namirnica, odjeće ili novca. Privredni subjekti pomogli su i kroz zapošljavanje štíćenika iz dječjih domova i opremanje štíćenika (četiri navoda), u realizaciji projekta Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i donacijama ustanovi i korisnicima. Neki primjeri navode i nazive privrednih subjekata koji su se odazvali na saradnju sa centrima.

4.8. Edukacija za unapređenje međusektorske saradnje

Polovina CSR/PJ navela je kako su njihovi predstavnici prošli neki oblik edukacije za unapređenje saradnje sa drugim učesnicima – NVO-ima, fondacijama, ustanovama, medijima i privrednim subjektima, koji se bave socijalnim pitanjima. Na ovo pitanje nije odgovorilo tri CSR/PJ, odnosno njih sedam nije imalo predstavnika u edukaciji za unapređenje međusektorske saradnje.

4.9. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju

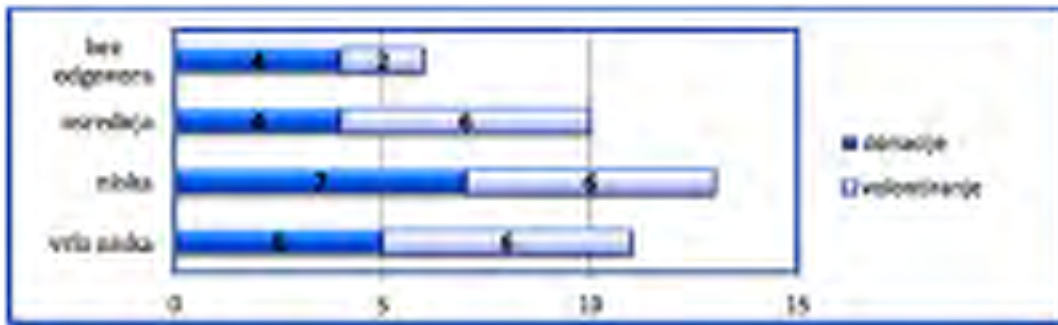
Volontiranje građana CSR/PJ su ocijenili niskom ocjenom (2,0) dok su davanje donacija ocijenili nešto lošijom ocjenom (1,94). Vidljivo je kako više od polovine CSR/PJ ocjenjuje spremnost građana za volonterski rad i davanje donacija vrlo niskim i niskim.

44 PJ Plužine, PJ Tivat, PJ Budva i CSR Kotor.

45 PJ Danilovgrad.

46 PJ Andrijevića i PJ Šavnik nisu dale odgovor.

Grafik 24. Ocjena spremnosti građana za volontiranje i davanje donacija

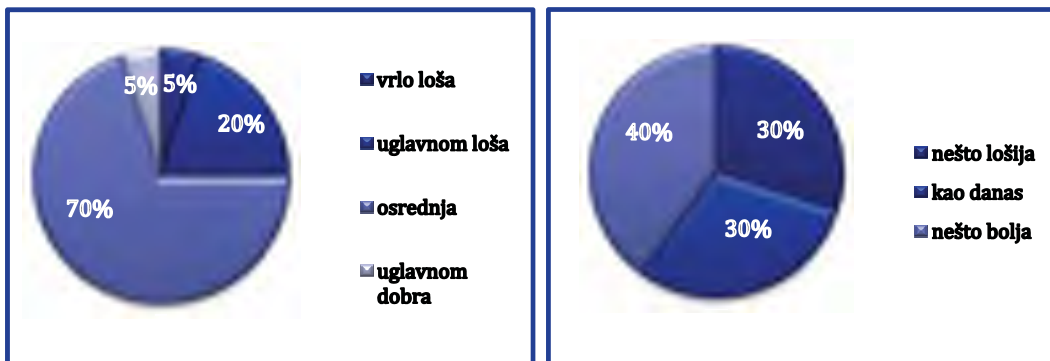


4.10. Socijalna situacija na području nadležnosti centara za socijalni rad/područnih jedinica

Socijalnu situaciju na području svoje nadležnosti CSR/PJ ocjenjuju osrednjom prema uglavnom lošom (2,75).

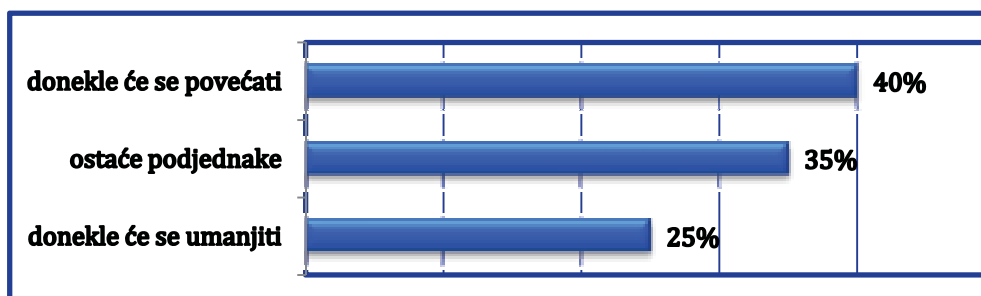
Budući razvoj socijalne situacije u sljedećih nekoliko godina CSR/PJ ocjenjuju statično, što pokazuje prosječna ocjena od 3,1, koja ukazuje na očekivanja da će socijalna situacija biti podjednaka današnjoj.

Grafik 25. Sadašnja socijalna situacija Grafik 26. Razvoj socijalne situacije



Razvoj socijalne situacije koji očekuju predstavnici CSR/PJ u okviru svoga djelovanja u sljedećih nekoliko godina, u području rješavanja socijalnih problema, takođe je procijenjen srednjom ocjenom 3,15, koja ukazuje na očekivanja da će njihove finansijske, kadrovske i ostale mogućnosti biti podjednake sadašnjim.

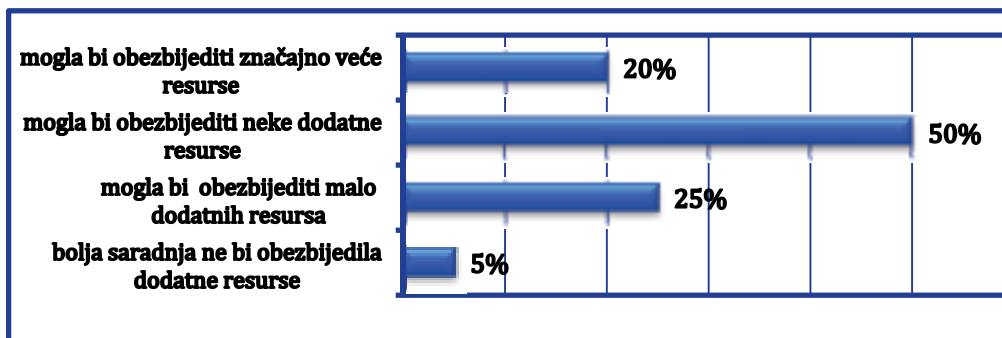
Grafik 27. Mogućnosti CSR/PJ u rješavanju socijalnih problema u sljedećih nekoliko godina



4.11. Bolja međusektorska saradnja

Rezultat bolje međusektorske saradnje mogao bi doprinijeti obezbjeđivanju nekih dodatnih resursa. Dakle, CSR/PJ ocjenjuju kako se boljom saradnjom svih aktera u području zadovoljenja socijalnih potreba, ministarstava, organa lokalne (samo) uprave, centara za socijalni rad, javnih ustanova, organizacija civilnog društva, vjerskih zajednica, privatnih socijalnih ustanova i privrednih subjekata mogu obezbijediti neki dodatni resursi u obliku novčanih donacija ili volonterskog rada.

Grafik 28. Rezultat bolje međusektorske saradnje



Svi CSR/PJ odgovorili su na ovo pitanje i dali svoj predlog o inicijativi za pokretanje aktivnosti i međusektorsku saradnju. Kao inicijator, najčešće se navodi Ministarstvo rada i socijalnog staranja (sedam navoda), dok inicijativu kao zadatak svih aktera vidi pet CSR/PJ. Prepoznaje se i uloga CSR/PJ kao pokretača – inicijatora aktivnosti za bolju međusektorsku saradnju (četiri navoda). Inicijativu kao zadatak lokalne samouprave odnosno grada/opštine navodi šest CSR/PJ. Manje je navoda koji daju naglasak na inicijativi NVO-a.

Određena uloga pridaje se i jačanju uloge privrednih subjekata. Predlaže se osnivanje posebnog koordinacionog tijela na nivou lokalne uprave sastavljenog od svih predstavnika. Većina navodi više aktera kao inicijatore saradnje i rijetko se spominje da ulogu inicijatora treba preuzeti samo jedan sektor ili jedan akter.

4.12. Lobiranje⁴⁷ centara za socijalni rad/područnih jedinica

Lobiranje u najširem smislu predstavlja komuniciranje bilo koje organizacije i/ili pojedinca sa uticajnom okolinom. U tom smislu, iskustvo lobiranja navodi 12 CSR/PJ, a pet⁴⁸ ih navodi kako nije imalo iskustva u lobiranju. Odgovor na ovo pitanje nije dalo tri CSR/PJ⁴⁹. Lobiranje se koristilo kao metoda kod prikupljanja donacija, pomoći u hrani i higijenskim sredstvima, kod obezbjeđivanja drva za ogrijev te za aktivnosti CSR/PJ. Lobiralo se prema lokalnoj upravi i privatnicima za potrebe korisnika usluga CSR/PJ, posebno za njihove stambene potrebe. Jedan primjer navodi i lobiranje za ostvarivanje usluge brige o djeci sa posebnim potrebama kod jedne nevladine organizacije.

47 „Službeni list Crne Gore“, br. 54/11 od 17.11.2011.

48 CSR Berane, CSR Berane, PJ Tivat, PJ Danilovgrad i PJ Andrijevića.

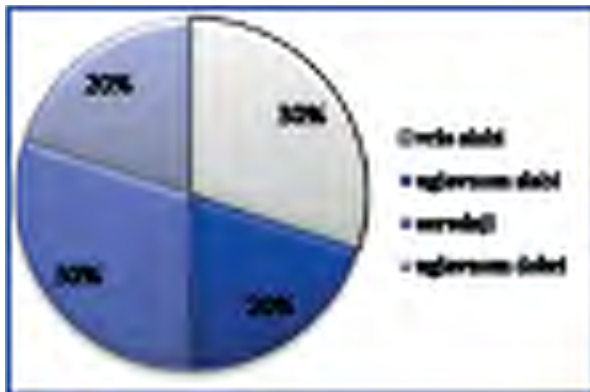
49 PJ Kolašin, PJ Cetinje i CSR Herceg Novi.

Prema Zakonu o lobiranju, 2011, član 2

- (1) Lobiranje u smislu ovog zakona je djelatnost kojom se vrši uticaj na organe zakonodavne i izvršne vlasti na državnom, odnosno lokalnom nivou (u daljem tekstu: donosilac odluke) u postupku donošenja propisa i drugih opštih akata, radi ostvarivanja interesa naručioca lobiranja u skladu sa zakonom.
- (2) Ostvarivanjem uticaja iz stava 1 ovog člana ne smiju nastati štetne posljedice po javni interes.
- (3) Djelatnost lobiranja može da obavlja fizičko lice, odnosno preduzetnik (u daljem tekstu: fizičko lice), privredno društvo, pravno lice, poslovno udruženje koje nema status pravnog lica, odnosno nevladina organizacija (u daljem tekstu: pravno lice), u skladu s ovim zakonom i ugovorom o lobiranju.

4.13. Kapaciteti centara za socijalni rad za pisanje predloga projekata i povlačenje sredstava iz EU fondova

Grafik 29. Kapaciteti CSR za pisanje predloga projekata i povlačenje sredstava iz EU



Ovo pitanje bilo je postavljeno samo centrima za socijalni rad gdje su oni ocijenili svoje kapacitete ocjenom 2,4 odnosno uglavnom slabim prema osrednjim.

4.14. Osnivanje centra za socijalni rad u svakoj lokalnoj samoupravi

Pitanje je bilo postavljeno samo područnim jedinicama centara za socijalni rad i odnosilo se na njihovu procjenu potrebe za osnivanjem centara za socijalni rad u svakoj opštini. Odgovor je dalo devet područnih jedinica⁵⁰, a takav oblik organizovanja rada centara podržava njih šest⁵¹ (60%). Svoj odgovor obrazlažu time što se na taj način stvara veća mogućnost za davanje kvalitetnijih usluga građanima. Područne jedinice su podređene i zavise od direktora, nedostaje im stručni kadar i ne mogu raspolagati novcem, jer nemaju svoj vlastiti račun.

Kod odgovora koji zastupaju mišljenje kako nije potrebno otvaranje centra za socijalni rad u svakoj opštini navode se obrazloženja da postoji dovoljna samostalnost i osposobljenost za rješavanje potreba korisnika, da se posao područne jedinice solidno obavlja u saradnji sa matičnom službom i da bi se otvaranjem centra u svakoj opštini značajno povećali troškovi, a nedostaje i stručni kadar.

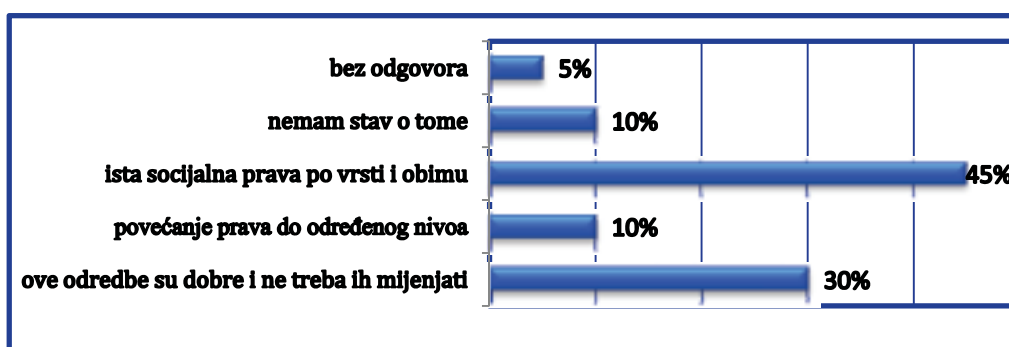
50 PJ Cetinje nije dala odgovor.

51 PJ Plužine, PJ Ulcinj, PJ Žabljak, PJ Budva, PJ Danilovgrad i PJ Tivat.

4.15. Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite

Predstavnici CSR/PJ označili su svoj stav o sadržaju Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008-2012. godine po pitanju delegiranja pojedinih funkcija na lokalni nivo u oblasti socijalnih usluga u zajednici. Prema Strategiji, uz delegiranje pojedinih funkcija na lokalni nivo određeno je da se prava od opšteg interesa za sve građane moraju i dalje obezbjeđivati na nivou države. Stav koji su iskazali CSR/PJ vrlo je šarolik, ali najviše njih zastupa mišljenje kako bi na području cijele zemlje trebalo da važe ista socijalna prava po vrsti i obimu (45%). Dati su dodatni komentari u kojima se predlaže da se materijalna davanja i socijalni servisi finansiraju iz budžeta lokalne uprave, a da se potom ta sredstva refundiraju lokalnom budžetu. Predloženo je i da svaka opština bude samostalna i odgovorna za ostvarivanje adekvatnih socijalnih davanja i da bi time postala racionalnija u trošenju budžeta.

Grafik 30. Stav o Strategiji razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012.



Učestvovanje predstavnika CSR/PJ u izradi Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite navelo je tek šest CSR/PJ⁵², njih 10 nije bilo pozvano da učestvuje u izradi Strategije, dok PJ Cetinje nije dala odgovor.

4.16. Socijalne inovacije

Nešto manje od polovine CSR/PJ navelo je nazive i sadržaj novih programa koje su kreirali i uveli u svoje djelovanje u posljednje dvije godine – devet CSR/PJ⁵³ (45%). Novi programi koje navode su: afirmacija hraniteljskih porodica, izgradnja dnevnog centra za djecu sa posebnim potrebama, inicijativa za izgradnju privatnog centra za stara lica (PJ Kolašin); podrška roditeljima djece sa posebnim potrebama radi ostvarivanja svojih prava i uključivanja djece u obrazovni sistem (CSR Berane i PJ Andrijevića); pomoć samohranim licima da uredi svoj životni prostor; volonteri (srednjoškolci) u posjeti starim licima (PJ Žabljak); uvođenje metode vođenja slučaja (CSR Pljevlja), razvoj socijalnih servisa; sprovođenje vaspitnog naloga (maloljetničko pravosuđe) – potpisani sporazumi sa 17 ustanova u kojima će se sprovoditi vaspitni nalog (CSR Bijelo Polje, CSR Nikšić); rad u korist društvene zajednice); tim za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja; dnevni boravak za stare, u partnerstvu s opštinom; mobilni tim za stare – saradnja sa Crvenim krstom; otvorena vrata – psihosocijalna podrška mladim socijalno isključenim punoljetnim osobama, kao partneri NVO “Humanitarac” (CSR Nikšić); u partnerstvu sa drugim subjektima na nivou opštine sprovodi se program briga o starima na seoskom području, pomoć osobama s invaliditetom (CSR Bar) i dr.

52 CSR Bijelo Polje, CSR Bar, CSR Pljevlja, PJ Ulcinj, PJ Danilovgrad i PJ Andrijevića.

53 CSR Rožaje, CSR Herceg Novi, CSR Podgorica (PJ Cetinje i PJ Kolašin), PJ Plužine, PJ Šavnik, CSR Kotor (uključujući PJ Budva i PJ Tivat) i CSR Plav nisu naveli socijalne inovacije.

4.17. Potrebna nova znanja i vještine

Sprovođenjem ovog istraživanja predstavnicima CSR/PJ ponuđena je edukacija u svrhu sticanja novih znanja i vještina potrebnih za njihovo djelovanje. Ponuđene su tematske jedinice: upravljanje organizacijom – menadžment, strateško planiranje, SWOT/PEST analize, procjena socijalnih potreba (socijalna slika), razumijevanje i primjena koncepta socijalne kohezije, programi borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, socijalni marketing i razvoj fondacija lokalnih zajednica.

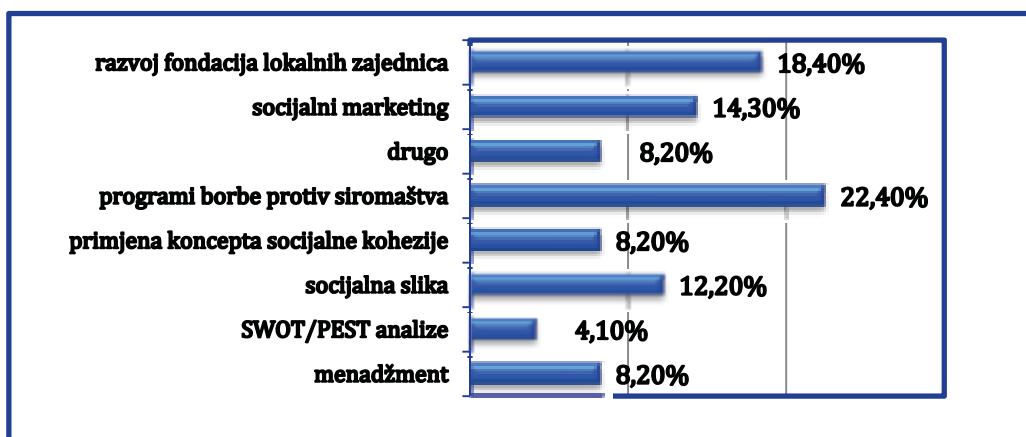
Predstavnici CSR/PJ iskazali su najveću potrebu za sticanjem novih znanja i vještina iz područja „programa borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti“, a slijede „razvoj fondacija lokalnih zajednica“ i „socijalni marketing“. Najmanji interes ili potreba je za područje „SWOT/PEST analize“. Druga znanja i/ili vještine koje se navode kao potrebne za vođenje centra/područne jedinice su „informatička obuka“ i „razvoj novih usluga“.

Socijalni marketing je primjenjivanje marketinga uz druge koncepte i tehnike kako bi se postigli specifični ciljevi za opšte dobro.

„Kampanja za društvenu promjenu organizovana je akcija jedne grupe koja pokušava uvjeriti druge da prihvate, modifikuju ili napuste određene ideje, stavove, prakse ili ponašanja.“

Philip Kotler i Eduard L. Robert

Grafik 31. Iskazivanje potreba za novim znanjima i vještinama prema tematskim jedinicama



4.18. Dodatni komentari

Dodatna razmišljanja o ulozi civilnog društva u rješavanju socijalnih problema u lokalnim zajednicama navelo je 15 centara/područnih jedinica. U tom kontekstu komentarima se uglavnom pozitivno opisuje uloga civilnog društva. Dati su određeni predlozi kako bi se povećala uloga i uticaj civilnog sektora. Mnogi komentari odnose se i na pozivanje građana i NVO-a na veći angažman i aktivnost, jer nedostaju organizacije koje se bave socijalnim problemima u nekim jedinicama lokalne uprave ili je njihovo djelovanje nevidljivo. Navodi se potreba za pristupačnijim radom centara/područnih jedinica, kako bi se lakše i bolje razvijala saradnja sa drugim akterima, a samim tim i razvijali zajednički projekti i obezbijedili veći resursi za rad centra i za zadovoljenje potreba građana. Predlaže se modernizacija rada centara/područnih jedinica. Navodi se potreba za definisanjem standarda i izdavanje licenci za rad NVO-ima u socijalnom području. Predlaže se zajednički rad na planiranju održivosti pojedinih projekata vaninstitucionalnih usluga i uvođenju standarda kvaliteta usluga.

5. Biroi rada kao akteri kombinovane socijalne politike

Ovim istraživanjem obuhvatili smo i biroe rada i njihove kancelarije (ukupno 21 upitnik). Vratilo se ispunjenih 10 upitnika (47,6%). Iz biroa rada stiglo je pet upitnika.

Prema broju stanovnika u nadležnosti pojedinih biroa rada struktura vraćenih upitnika izgleda ovako: dvije kancelarije⁵⁴ djeluju na području sa manje od 20 000 stanovnika, do 30 000 stanovnika nadležne su tri kancelarije biroa rada⁵⁵, na području od 30 000 do 50 000 stanovnika djeluju četiri biroa rada⁵⁶, dok više od 50 000 odnosno 72 443 stanovnika živi na području nadležnosti Biroa rada u Nikšiću.

Broj stalno zaposlenih stručnih osoba kreće se od najmanje dvije u kancelariji Biroa rada Herceg Novi u Tivtu do najviše 26 u Birou rada Nikšić.

U kancelarijama je u prosjeku zaposleno nešto manje od tri (2,8) stručne osobe, dok je u biroima rada zaposleno prosječno 23 stručne osobe.

U ukupnom prosjeku, odnos broja stanovnika prema jednoj stručnoj osobi iznosi 3.318,6 stanovnika na jednog zaposlenog stručnog radnika. Iz analize je vidljivo kako su kancelarije, zbog manjeg broja zaposlenih stručnih osoba, u puno nepovoljnijem položaju od samih biroa rada, jer je odnos broja stanovnika prema broju zaposlenih stručnih osoba puno povoljniji (manji broj stanovnika prema jednom stručnjaku) – manje od 2.500 stanovnika na jednog stručnog radnika.

Tabela 3. Broj stalno zaposlenih stručnih osoba u biroima rada i kancelarijama biroa rada

2-6 zaposlenih (kancelarije)	5	50
prosjeak broja zaposlenih u kancelarijama	17 ukupno	2,8 prosjeak
18-32 zaposlena (biroi rada)	5	50
prosjeak broja zaposlenih u biroima rada	116 ukupno	23,2 prosjeak

Tabela 4. Broj stanovnika na jednog stručnog radnika u birou rada

odnos broja stanovnika i broja zaposlenih	broj biroa rada/kancelarija
1.624 – 4.000 stanovnika na 1 zaposlenog	8
4.001 – 7.055 stanovnika na 1 zaposlenog	2

54 Kancelarija Biroa rada Herceg Novi u Tivtu i kancelarija Biroa rada Bar u Budvi.

55 Kancelarija Biroa rada Berane u Rožajama, kancelarija Biroa rada Herceg Novi u Kotoru i kancelarija Biroa rada Bar u Ulcinju.

56 Biro rada Berane, Biro rada Bar, Biro rada Herceg Novi i Biro rada Bijelo Polje.

5.1. Saradnja biroa rada/kancelarija sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike

Biroi rada i njihove kancelarije ocjenjuju saradnju sa nadležnim sekretarijatima uglavnom dobrom (4,1).

Grafik 32. Saradnja biroa rada/kancelarija sa sekretarijatima



Svi biro i rada/kancelarije navode primjere dobre saradnje. Kao najčešće naveden vid saradnje navode se lokalni javni radovi (šest biroa rada/kancelarija), realizacija projekta „Njega starih lica“ (kancelarije u Rožajama i Kotoru, biro i rada u Bijelom Polju i Herceg Novom), saradnja vezana za osobe s invaliditetom, finansiranje zapošljavanja pripravnika i učestvovanje u izradi lokalnog plana za socijalnu inkluziju i razvoj

socijalnih servisa (Biro rada u Nikšiću).

Svi anketirani biro i rada i njihove kancelarije navode kako ostvaruju saradnju kroz razmjenu informacija i zajedničke projekte.

Razmjena informacija odnosi se na statističke podatke o broju i strukturi nezaposlenih, radne knjižice za strance, spiskove pripravnika i slično.

Zajednički projekti su javni radovi u projektu „Njega starih lica“, IPA prekogranični projekat sa Trebinjem „Zajedno u turizam“⁵⁷ (Biro rada u Herceg Novom), Strategija razvoja ljudskih resursa i zapošljavanje pripravnika (Biro rada u Beranama).

Drugi oblici saradnje ostvaruju se kroz akcioni plan zapošljavanja, oglase, konkurse, radne knjižice, subvencije, upoznavanje skupštine opštine sa radom biroa putem izvještaja o radu.

Program IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) glavni je instrument pomoći EU-a za države kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje od 2007. do 2013. godine. Svrha Programa pomoći javnim tijelima i nevladinom sektoru u aktivnostima usklađivanja nacionalnih zakonodavstva s pravnom tekovinom Unije jeste pružanje pomoći pri implementaciji zakonodavstva, kao i u pripremama i jačanju institucija za korištenje Kohezijskog fonda te strukturnih, poljoprivrednih i fondova za ribarstvo Unije namijenjenih državama članicama.

Vodič kroz informacije o Evropskoj uniji

Problemi koji sprečavaju bolju saradnju biroa rada/kancelarija sa nadležnim sekretarijatima su: nezainteresovanost, nerazumijevanje i manjak inicijative, a slijede neumreženost, nedostatak komunikacije, zajedničkih sastanaka, neznanje i neinformisanost te slabi ljudski resursi za IPA projekte. Navodi se i nepostojanje lokalne strategije za razvoj ljudskih resursa i zapošljavanja (Biro rada u Herceg Novom).

Trećina anketiranih biroa rada/kancelarija ne navodi postojanje problema u saradnji njihove institucije sa gradskim i opštinskim sekretarijatima.

57 Više o IPA prekograničnim projektima: <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?id=2220>; <http://www.cbccro-mne.org/hr/ipa.html>; <http://www.hhi.hr/pr/onenews/110>; <http://www.cbccro-mne.org/>;

5.2. Saradnja biroa rada/kancelarija sa drugim sektorima

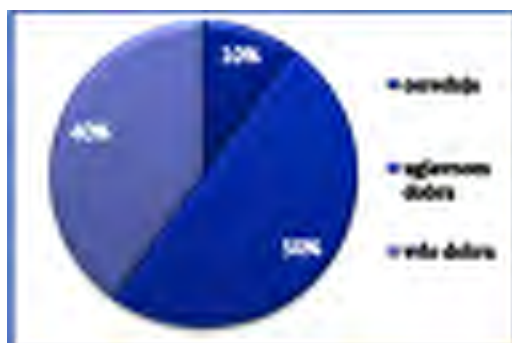
Biroi rada/kancelarije ocjenjivali su saradnju koju ostvaruju sa poslodavcima, preduzetnicima, obrazovnim ustanovama i centrima za socijalni rad. Saradnja sa drugim sektorima ocijenjena je uglavnom dobrom.

Upoređujući prosječne ocjene saradnje sa drugim akterima na lokalnom nivou najbolje je ocijenjena saradnja sa preduzetnicima, poslodavcima i obrazovnim ustanovama (4,3) dok je saradnja sa centrima za socijalni rad ocijenjena najslabijom (4,0).

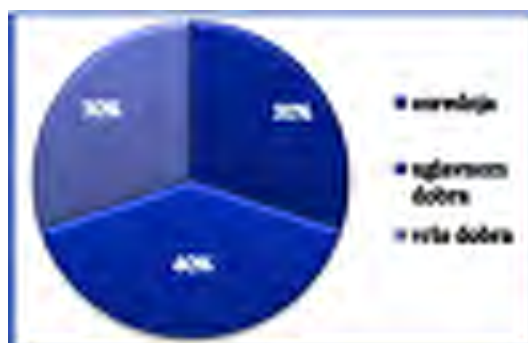
Visoke ocjene saradnje koju biroi rada/kancelarije ostvaruju sa drugim akterima na području svoje nadležnosti vjerovatno je i rezultat velikog udjela biroa rada/kancelarija (90%) u edukaciji za unapređenje saradnje sa drugim akterima.

Ostvarena dobra saradnja sa preduzetnicima i poslodavcima ogleda se i kroz primjere dobre saradnje u kojima svi biroi rada/kancelarije navode saradnju sa privrednim subjektima. Navedena je saradnja sa 11 preduzeća, a oblici saradnje konkretizovani su kao: posredovanje u zapošljavanju, sajmovi zapošljavanja (zabilježen veliki odziv poslodavaca), anketa poslodavaca, zapošljavanje pripravnika, sezonsko zapošljavanje – dobra saradnja sa poslodavcima iz oblasti turizma, obuka tražilaca posla i programi prekvalifikacije, projekat „Zaposlimo naše mlade“ i „Radna praksa za visokoškolce“, te partnerstvo u izradi akcionih planova i strategija.

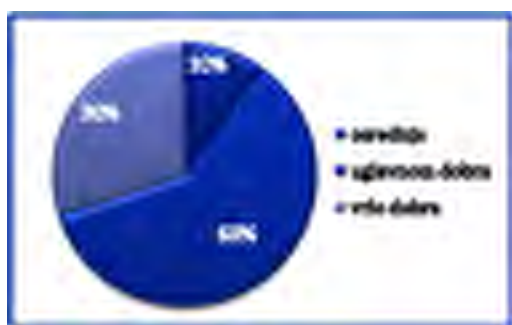
Grafik 33. Saradnja biroa rada sa preduzetnicima



Grafik 34. Saradnja biroa rada sa CSR



Grafik 35. Saradnja biroa rada s obrazovnim ustanovama



Upoređujući prosječne ocjene saradnje sa drugim akterima na lokalnom nivou, najbolje je ocijenjena saradnja sa preduzetnicima, poslodavcima i obrazovnim ustanovama (4,3), dok je saradnja sa centrima za socijalni rad ocijenjena kao najslabija (4,0).

Saradnja sa javnim i privatnim ustanovama ostvaruje se najvećim dijelom kroz zajedničke projekte zapošljavanja OSI i RAE populacije, razvoj socijalnih servisa, organizovane javne radove, sezonsko zapošljavanje u saradnji sa turističkim organizacijama.

Neke od navedenih projekata koji se ostvaruju u partnerstvu sa javnim i privatnim ustanovama naveo je Biro rada u Herceg Novom: sa centrom za rehabilitaciju „Montour“ i na projektima „Njega starih“, „Neka bude čisto“ i „Asistent u nastavi“.

Polovina anketiranih biroa rada/kancelarija navodi saradnju kroz razmjenu informacija o statističkim podacima, razmjenu iskustava, razmjenu podataka o stanju na tržištu rada – ponude i potražnje, o osposobljavanju i prisustvu okruglim stolovima i sličnim skupovima.

5.3. Saradnja biroa rada/kancelarija sa nevladinim organizacijama

Biroi rada/kancelarije ocjenjuju saradnju sa NVO-ima uglavnom dobrom (4,2). Saradnja je vidljiva i kroz ocjenu koju su biro i rada/kancelarije dali kvalitetu programa i radu NVO-a (3,9) i ocijenili ih kao uglavnom kvalitetnim.

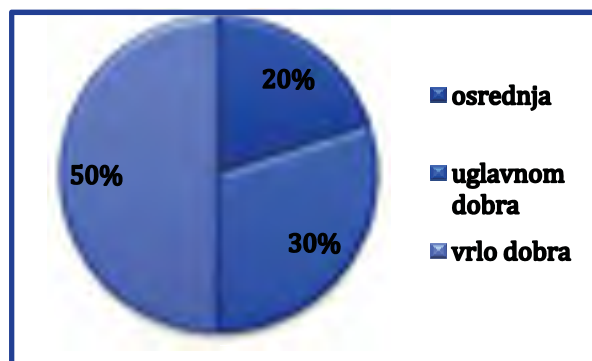
Svi biro i rada dali su podatak o broju organizacija s kojima saraduju pa je vidljivo da minimalno saraduju sa dvije organizacije (tri biroa rada⁵⁸), a maksimalno sa njih 15 (dva biroa rada⁵⁹). U prosjeku, biro i rada/kancelarije saraduju sa šest organizacija (NVO, fondacija).

Nešto više od polovine anketiranih biroa rada/kancelarija navodi da saraduje sa NVO kroz razmjenu informacija, dok na zajedničkim projektima sa predstavnicima nevladinog sektora saraduju svi anketirani biro i rada.

Razmjena informacija odvija se putem anketa, dopisa i obavještenja, a vezuje se uglavnom za konkurse za projekte, informacije o mogućnostima sprovođenja zajedničkih projekata i konkurse za javne radove.

Zajednički projekti na kojima saraduju ova dva socijalna aktera su: zapošljavanje OSI populacije; pružanje socijalnih usluga, „Njega starih lica“; „Čišćenje mora i podmorja“; saradnja sa NVO-ima: „Treće doba“, „Nova šansa u Novom“, „Vjeverica“, „Expeditio“ – projekat „Kulturni identitet Boke“; projekti za RAE populaciju – smanjenje ugroženosti i obuka, javni radovi, izrada suvenira te personalna asistencija za djecu sa posebnim potrebama.

Grafik 36. Saradnja biroa rada/kancelarija sa NVO



Problemi saradnje biroa rada/kancelarija i nevladinih organizacija, koji se ističu, su; manjak finansijskih sredstava, ali i nedostatak prostora; slaba komunikacija (nema zajedničkih sastanaka, razmjene informacija, niti planiranja zajedničkih projekata); nedostatak kvalitetnih projekata; slabi ljudski resursi unutar samih NVO-a (nemaju licence za osposo-

bljavanje nezaposlenih lica); nedostatak inicijative od strane NVO-a. Probleme saradnje ne navode četiri biroa rada/kancelarije⁶⁰ (40%).

5.4. Saradnja biroa rada sa medijima

Biroi rada/kancelarije saradnju sa medijima, posebno lokalnim, u oblasti zapošljavanja i u drugim socijalnim pitanjima, ocjenjuju uglavnom dobrom (4,1).

Ovako visoka ocjena saradnje potkrijepljena je aktivnostima kojima se ta saradnja os-

58 Kancelarija Biroa rada Bar u Budvi i kancelarije Biroa rada Herceg Novi u Tivtu i Kotoru.

59 Biro rada u Bijelom Polju i Biro rada u Baru.

60 Biro rada Bar, kancelarije u Budvi i Ulcinju Biroa rada Bar i kancelarija u Tivtu Biroa rada Herceg Novi.

tvaruje: emisija na državnoj televiziji „Pokreni se“, članci u novinama i izvještavanje u radio-emisijama o aktivnostima i projektima biroa i Zavoda za zapošljavanje, gostovanje zaposlenih u emisijama, oglašavanje slobodnih radnih mjesta putem štampanih medija, tematske emisije sa stručnim radnicima biroa/kancelarija.

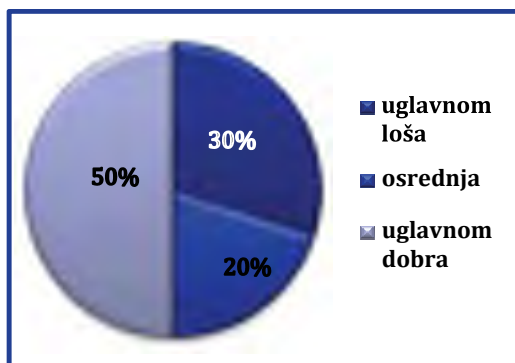
5.5. Problem nezaposlenosti

Posebni dio upitnika prilagodili smo području problema nezaposlenosti i zapošljavanja kao specifičnog područja u kojem važnu ulogu imaju biro i rada odnosno njihove kancelarije. Biro i rada/kancelarije upitani su da ocijene sadašnju situaciju u smislu problema nezaposlenosti na području svoje nadležnosti te da procijene razvoj situacije na području zapošljavanja u sljedećih nekoliko godina. Važnost uloge u rješavanju ovog važnog socijalnog problema istakli smo i pitanjem o njihovoj samoprocjeni mogućnosti kojima raspolažu po pitanju finansijskih i kadrovskih resursa za rješavanje problema nezaposlenosti, odnosno vide li eventualno poboljšanje svojih resursa u narednom razdoblju.

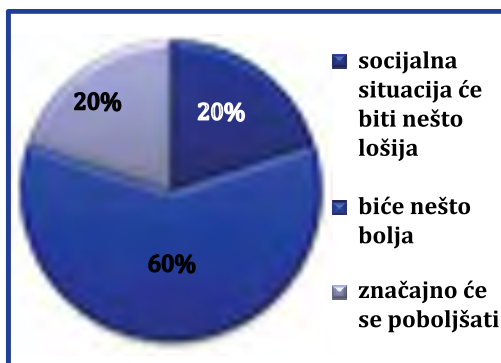
Sadašnja situacija ocijenjena je srednjom ocjenom i označava osrednje stanje problema nezaposlenosti.

Biro i rada donekle optimistički ocjenjuju razvoj situacije u području zapošljavanja i procjenjuju kako će ona biti nešto bolja od današnje (prosječna ocjena 3,8).

Grafik 37. Ocjena sadašnje situacije u pogledu nezaposlenosti



Grafik 38. Razvoj situacije u području zapošljavanja

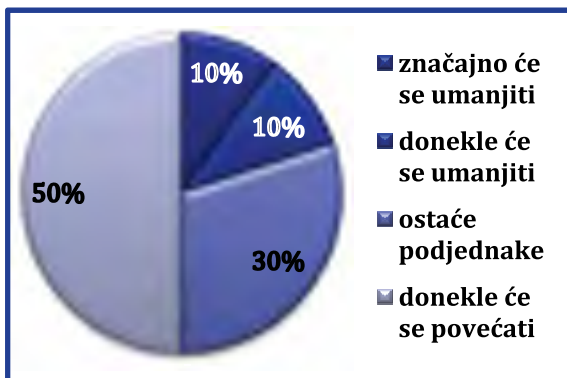


Finansijske i kadrovske mogućnosti kojima raspolažu biro i rada/kancelarije ostaće podjednake u narednom razdoblju, prema procjeni biroa rada (prosječna ocjena 3,2).

Sedam biroa rada/kancelarija⁶¹ ističe nedostatak ponude ili potražnje radne snage određenog profila kao osnovni problem zapošljavanja u području njihovog djelovanja.

61 Kancelarije u Kotoru i Tivtu Biroa rada Herceg Novi, Biro rada u Herceg Novom, Biro rada u Bijelom Polju, kancelarija u Rožajama Biroa rada Berane, Biro rada Nikšić i Biro rada Berane.

Grafik 39. Mogućnosti biroa rada u rješavanju problema nezaposlenosti u sljedećih nekoliko godina



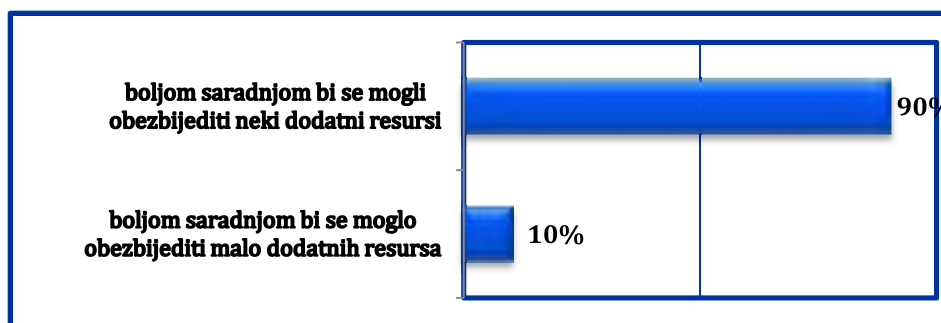
Komentari u vezi s osnovnim problemom zapošljavanja upućuju na prisutnost dodatnih problema koje prepoznaju biro i rada/kancelarije, a koji se odnose na nedovoljno razvijenu privredu, nedostatak preduzetničkih inicijativa i veliki broj korisnika socijalne pomoći.

5.6. Bolja međusektorska saradnja

Bolja saradnja ministarstava, nadležnih organa lokalne (samo)uprave, centara za socijalni rad, javnih ustanova, podružnih službi zavoda za zapošljavanje, organizacija civilnog društva, vjerskih zajednica, privatnih socijalnih ustanova i privrednih subjekata bi, prema ocjeni biroa rada/kancelarija, mogla obezbijediti neke dodatne resurse u novčanim donacijama i volonterskom radu, a koji bi doprinijeli zadovoljenju potreba iz oblasti socijalne politike.

Inicijatora za pokretanje aktivnosti jačanja i poboljšanja međusektorske saradnje biro i rada vide u lokalnoj upravi. Čak osam anketiranih biroa rada/kancelarija prepoznalo je lokalnu upravu kao inicijatora. Predloženi su i drugi inicijatori: sam Zavod, ministarstva, jedno zajedničko tijelo – organizacija, fond ili agencija. Samo su dva biroa rada/kancelarije⁶² prepoznali NVO kao inicijatora aktivnosti, ali u partnerstvu sa Ministarstvom, lokalnom samoupravom i Zavodom za zapošljavanje Crne Gore.

Grafik 40. Rezultat bolje međusektorske saradnje



5.7. Lobiranje biroa rada

Iskustvo lobiranja postoji u svim anketiranim biroima rada/kancelarijama. Navedeno je sedam primjera lobiranja za ostvarivanje ciljeva u politici zapošljavanja: kod zapošljavanja visoko obrazovanih tražilaca posla sa visokim prosjekom i poznavanjem stranih jezika, na IPA projektima prekogranične saradnje – Dubrovnik, Trebinje, Sarajevo,

⁶² Biro rada Berane i Biro rada Nikšić.

lobiranje kod Ministarstva rada i socijalnog staranja, lobiranje kod lokalne samouprave, CSR, lobiranje kod NVO-a kroz IPA fondove i lobiranje za otvaranje biznis inkubatora i pružanje informacija o tržištu rada.

5.8. Socijalne inovacije

Preduzetnički karakter i ambicija za pokretanje inovativnih projekata i programa u području zapošljavanja vrlo je važan aspekt djelovanja biroa rada/kancelarija. Svi anketirani biroi rada/kancelarije prepoznali su u svom djelovanju uvedene inovacije, koje sprovode u protekle dvije godine.

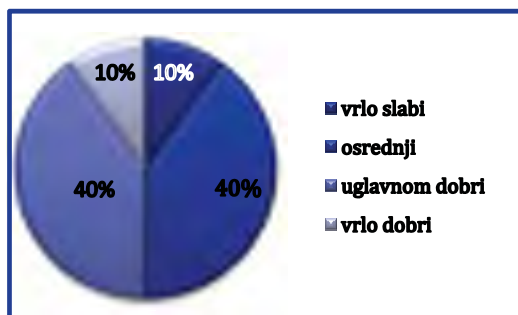
Najmanje je navedeno dva inovativna programa, dok je Biro rada u Baru opisao čak četiri. Najčešće se navode: profesionalna rehabilitacija, program socijalne uključenosti, program asistenta u nastavi, zapošljavanje mladih na sezonskim poslovima, javni radovi i projekat „Zaposlimo naše mlade“.

Kao svoje inovativne programe, biroi rada/kancelarije naveli su: radna praksa za visokoškolce, naša ID kartica – zapošljavanje sedam lica s invaliditetom, edukacije i radionice za pripadnike RAE populacije, kreativne radionice, dani otvorenih vrata za poslodavce, psihosocijalni program „Uspjeću“, dnevni centar – rad sa djecom, biznis zona – radionice za buduće preduzetnike, otvaranje trening centra za obuku i pripremu tražilaca posla i donošenje uredbe o subvencioniranju za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica.

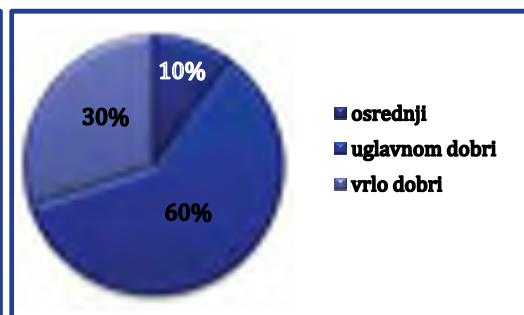
5.9. Kapaciteti i uključenost biroa rada u programe koje finansira EU

Tri biroa rada/kancelarije⁶³ neposredno su uključeni u programe koje finansira Evropska unija. Naveden je naziv samo jednog programa „Škola za farmere“. U pogledu samoprocjene kapaciteta kojima raspolažu biroi rada/kancelarije za pisanje predloga projekata za povlačenje sredstava Evropske unije, oni su osrednji prema uglavnom dobri za većinu biroa rada/kancelarija, a jedan biro rada/kancelarija navodi kako su njihovi kapaciteti vrlo slabi. Upućenost u finansijsku i tehničku pomoć koju nudi EU te poznavanje evropskih politika i relevantnih dokumenata iz područja zapošljavanja, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti, ocijenjeni su kao uglavnom dobri.

Grafik 41. Kapaciteti biroa rada za pisanje projekata i povlačenje sredstava EU

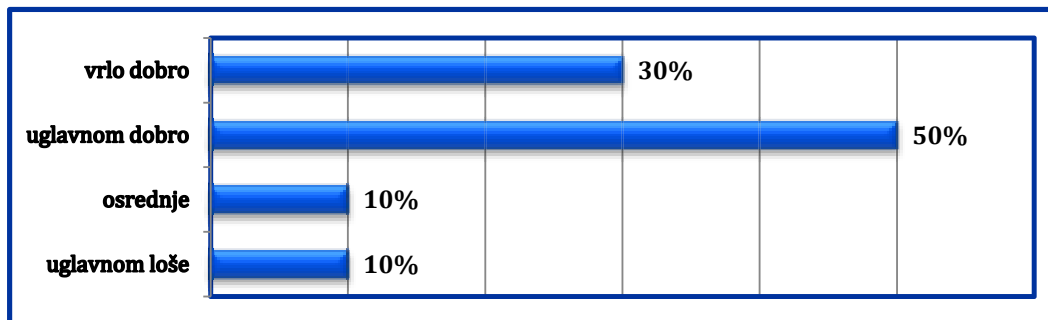


Grafik 42. Upućenost u mogućnosti finansiranja i tehničke pomoći pristupanjem EU



63 Kancelarija u Kotoru Biroa rada Herceg Novi, Biro rada Bijelo Polje i Biro rada Nikšić.

Grafik 43. Poznavanje EU politika i relevantnih dokumenata



5.10. Potrebna nova znanja i vještine

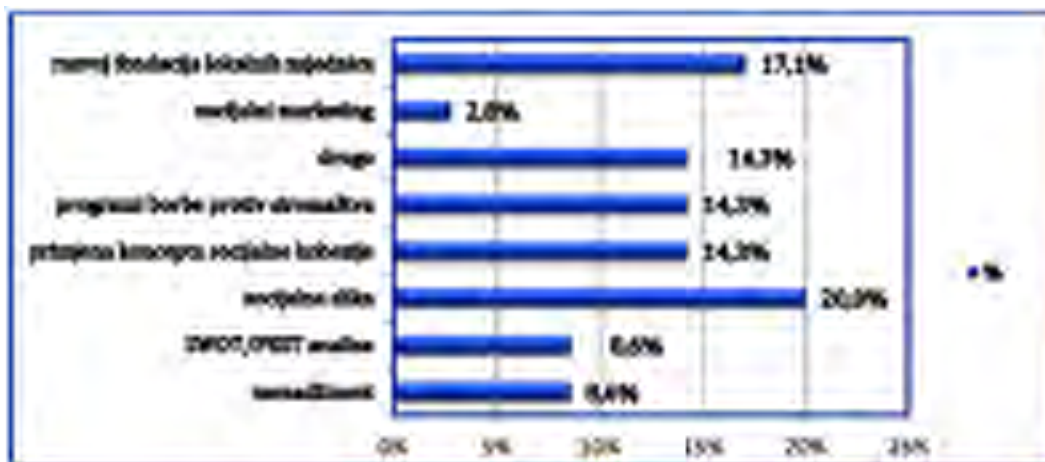
Predstavnicima biroa rada/kancelarija ponuđena je edukacija u svrhu sticanja novih znanja i vještina potrebnih za njihovo djelovanje. Ponuđene su tematske jedinice: upravljanje organizacijom – menadžment, strateško planiranje, SWOT/PEST analize, procjena socijalnih potreba (socijalna slika), razumijevanje i primjena koncepta socijalne kohezije, programi borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, socijalni marketing i razvoj fondacija lokalnih zajednica.

Biroi rada/kancelarije navode kao najpotrebnije područje za koje su im potrebna nova znanja i vještine “procjena socijalnih potreba (socijalne slike)”, a slijede: “razvoj fondacija lokalnih zajednica”, “razumijevanje i primjena koncepta socijalne kohezije” i “programi borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti”. Zanimljiv je najmanji interes za područje „socijalni marketing“ za koje je interes pokazao samo jedan biro rada. Posebno je navedeno područje „izrada investicionih projekata“.

Savjet Evrope pod socijalnom kohezijom podrazumijeva sposobnost jednog društva da osigura dobrobit svim svojim članovima, da minimalizuje nejednakosti i izbjegne polarizacije. Kohezivno društvo je solidarna zajednica koju čine slobodne individue koje demokratskim metodama ostvaruju svoje zajedničke ciljeve.

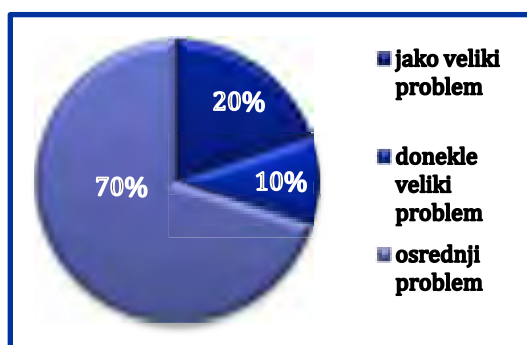
Revidirana strategija socijalne kohezije Savjeta Evrope

Grafik 44. Potrebna nova znanja i vještine

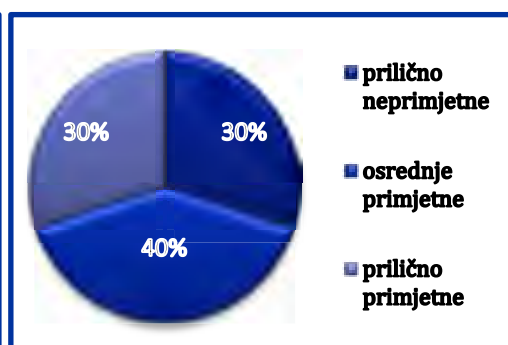


5.11. Problem siromaštva i socijalne isključenosti

Grafik 45. Veličina problema siromaštva i socijalne isključenosti



Grafik 46. Aktivnosti borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti



Biroi rada/kancelarije procijenili su kako je problem siromaštva i socijalne isključenosti osrednji problem na području njihovog djelovanja (prosječna ocjena 2,5). Isto tako, aktivnosti borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za biroe rada/kancelarije su osrednje primjetne (3,0).

Socijalna preduzeća su organizacije koje su:

- privatne – nisu dio državnog aparata;
- formalno organizovane – imaju neki pravni osnov po kojem se osnivaju;
- autonomne u odlučivanju – mogu birati i raspuštati svoja upravna tijela, kontrolisati i organizovati njihove aktivnosti;
- slobodne – članstvo nije obavezno;
- samo djelimično profitne, a distribucija profita nije proporcionalna kapitalu nego odgovara njihovim aktivnostima;
- okrenute zadovoljavanju potreba, a ne stvaranju kapitala;
- imaju demokratsko odlučivanje („jedan čovjek, jedan glas”) koje je nezavisno od kapitala jer kontrolu donošenja odluka imaju članovi.

Socijalna ekonomija u Evropskoj uniji 2007, Izvještaj Evropskog ekonomsko-socijalnog komiteta (EESC)

Predlažu se aktivnosti kojima bi se ostvario veći uticaj na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti na lokalnom nivou. Najviše se pominje otvaranje novih radnih mjesta, edukacija kadrova za rad u turizmu – ugostiteljstvu, razvijanje preduzetničkog duha, otvaranje socijalnih preduzeća (postoji i u Strategiji), reforma socijalne zaštite – potreba postojanja socijalno-imovinskog kartona, promjena kriterijuma za dodjelu socijalnih davanja, veće uključivanje u programe zapošljavanja i podrške, suzbijanje sive ekonomije, rješavanje problema svakog pojedinog domaćinstva sredstvima MOP-a, subvencije za zapošljavanje marginalnih grupa, izdvajanje finansijskih sredstava za programe zapošljavanja na lokalnom nivou, podsticanje solidarnosti kroz socijalne investicije u radna mjesta, usluge i socijalna zaštita i veća transparentnost lokalne vlasti u upravljanju sredstvima.

5.12. Dodatni komentari

Dodatna razmišljanja o ulozi civilnog društva u rješavanju socijalnih problema u lokalnim zajednicama navelo je osam anketiranih biroa rada/kancelarija. Navode se problemi smanjenih finansijskih mogućnosti, prepoznaje se aktivna uloga NVO-a, ali i navodi potreba za dodatnom edukacijom njihovih predstavnika, kontrolom troškova i monitoringom nad sprovođenjem projekata. Prepoznaje se potreba za razvojem društvene odgovornosti i volonterskog rada, većim uključivanjem lokalne vlasti u iniciranje projekata i njihovu realizaciju.

6. Ustanove socijalne zaštite kao akteri kombinovane socijalne politike

U istraživanju su učestvovala: JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci "Kakaricka gora", JU resursni centar za mlade, Zavod "Komanski most" i JU Centar za djecu i mlade "Ljubović" u Podgorici, JU Dom za stare "Bijelo Polje" i JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju "Tisa" u Bijelom Polju, JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Zračak nade" u Pljevljima, JU DC za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i JU Dječiji dom "Mladost" u Herceg Novom i JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju u Nikšiću.

U istraživanju su učestvovala samo javne ustanove socijalne zaštite, njih 10, odnosno 62,5% od ukupno poslatih upitnika. Njih osam bavi se djecom i mladima, jedna se bavi smještajem i rehabilitacijom korisnika psihoaktivnih supstanci, a jedna je dom za starije osobe.

Prema vlasništvu, polovina ustanova je u vlasništvu države (ministarstva), a druga polovina u vlasništvu lokalnih samouprava.

JU DC za djecu i mlade sa teškoćama i smetnjama u razvoju "Zračak nade" zajedničko je vlasništvo opštine Pljevlja i istoimene nevladine organizacije.

Više od polovine anketiranih ustanova osnovano je u periodu od 2008. do 2011. godine, a dvije ustanove su osnovane u godinama nakon Drugog svjetskog rata (1946. Dječiji dom Mladost u Bijeloj i 1948. Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i omladine).

Broj stalno zaposlenih stručnih osoba kreće se od jedne do čak 64 zaposlene osobe. Manje ustanove imaju do 11 zaposlenih (u prosjeku zapošljavaju pet stručnih osoba), dok veće ustanove imaju više od 30 zaposlenih stručnih osoba (u prosjeku je zaposleno 47 stručnjaka).

Tabela 5. Broj stalno zaposlenih stručnih osoba u ustanovama

1-11 zaposlenih („manje“ ustanove)	6	60
prosjeak broja zaposlenih u manjim ustanovama	32 ukupno	5,3 prosjeak
više od 30 zaposlenih („veće“ ustanove)	4	40
prosjeak broja zaposlenih u većim ustanovama	188 ukupno	47 prosjeak

Broj smještenih i korisnika usluga ustanova kreće se od najmanje 14 do najviše 135 lica. Manje ustanove imaju do 40 korisnika⁶⁴ (u prosjeku 25 korisnika po ustanovi), dok veće ustanove smještaju 74 do 135 korisnika⁶⁵ (u prosjeku 111 korisnika).

U prosjeku, na jednog stručnog radnika u ustanovi je sedam korisnika. Kad smo podijelili uzorak ustanova na one koje pružaju usluge manjem broju korisnika, dobili smo drugačiju sliku, prema kojoj je zapravo u 70% ustanova do tri korisnika na jednog

⁶⁴ JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci „Kakaricka gora“ – 39 korisnika, JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju „Tisa“, Bijelo Polje – 29 korisnika, JU DC za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi – 14 korisnika, JU Centar za djecu i mlade „Ljubović“ – 20 korisnika, JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju Nikšić – 29 korisnika, JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Zračak nade“ – 17 korisnika.

⁶⁵ Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i omladine (JU resursni centar za mlade) – 74 korisnika, JU Dom starih „Bijelo Polje“ – 120 korisnika, Dječiji dom „Mladost“ Bijela – 135 korisnika i JU Zavod „Komanski most“ – 117 korisnika.

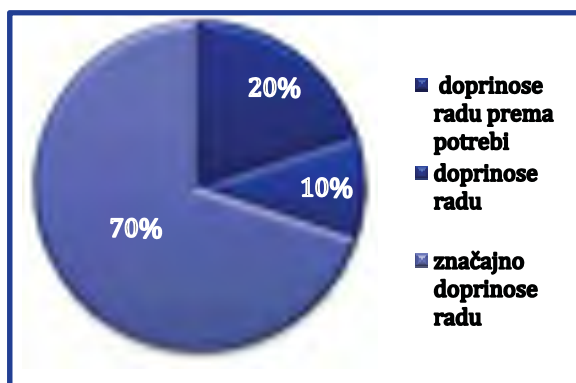
stručnog radnika, a u ostalih 30% broj korisnika je čak 17 na jednog stručnjaka. U jednoj ustanovi razmjer je postavljen obrnuto i veći je broj zaposlenih stručnih osoba nego broj korisnika.

Prema važećem Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti (2005), član 70,

Ustanove obavljaju: poslove smještaja, zaštite i vaspitanja djece bez roditeljskog staranja, djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, djece sa poremećajem u ponašanju, djece sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, poslove smještaja i zaštite odraslih-invalidnih i starih lica; sportsko-rekreativne, kulturno-zabavne i vaspitno-obrazovne aktivnosti, kao i druge poslove u skladu sa zakonom i aktom o osnivanju.

6.1. Doprinos članova upravnog odbora ustanova

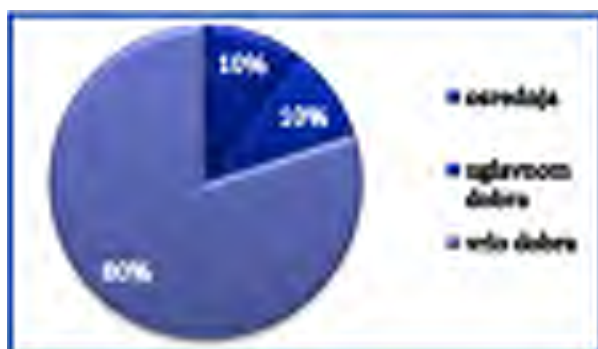
Grafik 47. Doprinos članova upravnih odbora ustanova



Prema ocjeni ustanova, članovi njihovih upravnih odbora doprinose radu ustanova – srednja ocjena njihovog doprinosa je 4,5. Nijedna ustanova nije ocijenila njihov doprinos nižim ocjenama od tri, koja označava doprinos prema potrebi.

6.2. Saradnja ustanova sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja

Grafik 48. Saradnja ustanova i Ministarstva rada i socijalnog staranja



Saradnja koju ustanove ostvaruju sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja ocijenjena je visokom ocjenom 4,7, koja označava vrlo dobru saradnju.

Najčešći oblik saradnje koji se ostvaruje između ustanova i Ministarstva je **razmjena informacija** kroz edukacije, izradu minimalnih standarda i slično. Nešto više od

polovine ustanova navodi kako saraduju sa Ministarstvom kroz **zajedničke projekte** – smještaj djece, izlazak iz institucije te promjena oblika zaštite.

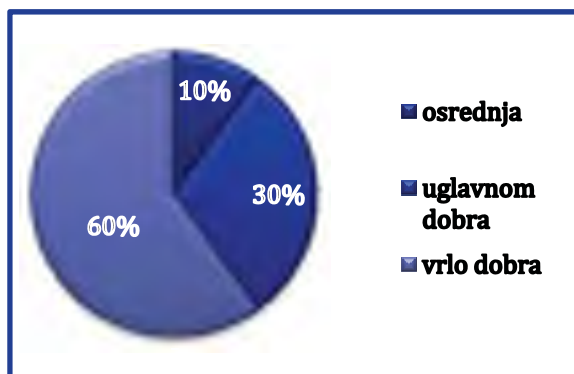
Drugi oblici saradnje vidljivi su u aktivnom učešću u kreiranju socijalne politike i sufinansiranju trećine troškova smještaja u ustanovu tokom prve godine.

Predstavnici sedam ustanova⁶⁶ učestvovali su u izradi Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2008-2012. godine.

⁶⁶ JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju Nikšić, JU DC za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi, JU Centar za djecu i mlade „Ljubović“, Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i omladine, JU Dom starih „Bijelo Polje“, Dječji dom „Mladost“ i JU Zavod „Komanski most“.

6.3. Saradnja ustanova sa sekretarijatom nadležnim za oblast socijalne politike

Grafik 49. Saradnja ustanova sa sekretarijatom



Ustanove su ocijenile saradnju sa sekretarijatom nadležnim za oblast socijalne politike vrlo dobrom, prosječnom ocjenom 4,5.

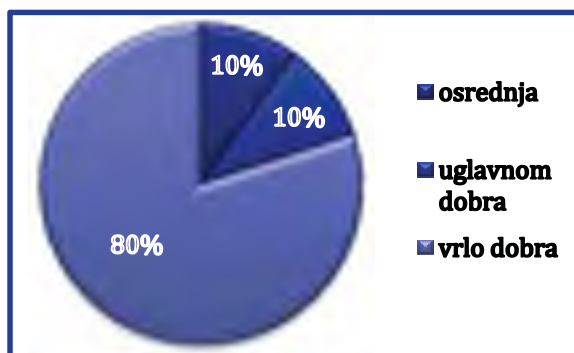
Saradnja se ostvaruje putem **razmjene informacija** i četiri **zajednička projekta**: IPA programi za BiH i Srbiju, javni radovi, lokalna politika za djecu od 12 do 16 godina starosti i rad u komisiji za usmjeravanje djece.

Drugi oblik saradnje vidljiv je kroz iniciranje saradnje sa NVO-ima kroz pružanje pomoći prilikom otvaranja dnevnog centra (Dječji dom "Mladost"); zatim kroz učešće u izradi lokalnog akcionog plana za osobe s invaliditetom, lokalnog akcionog plana za djecu i lokalnog akcionog plana za mlade.

6.4. Saradnja ustanova sa centrima za socijalni rad

Ustanove ocjenjuju saradnju sa centrima za socijalni rad prosječnom ocjenom 4,5, što označava uglavnom dobru odnosno vrlo dobru saradnju.

Grafik 50. Saradnja ustanova sa centrima za socijalni rad



Skoro sve ustanove ostvaruju saradnju sa centrima za socijalni rad kroz **razmjenu informacija** o korisnicima kojima je potreban smještaj i o brizi o starima, kao i kroz održavanje zajedničkih sastanaka stručnih timova.

Nešto više od polovine ustanova navodi kako saraduje sa centrima za socijalni rad kroz **zajedničke projekte**: IPA, UNDP, pomoć djeci koja izlaze iz

ustanove.

Navode se i primjeri **drugih vidova saradnje** kroz prava klijenata i njihovih porodica u oblasti socijalne zaštite i upućivanja na smještaj.

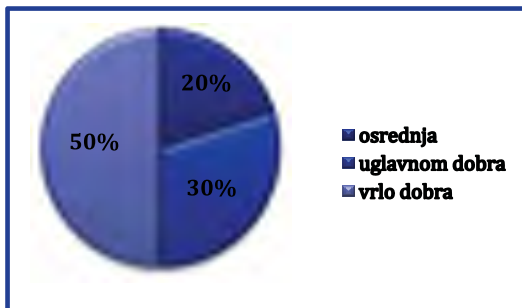
6.5. Saradnja ustanova s organizacijama civilnog društva – NVO-ima, inicijativama građana i fondacijama

Ustanove saraduju s organizacijama civilnog društva uglavnom dobro, s prosječnom ocjenom 4,3.

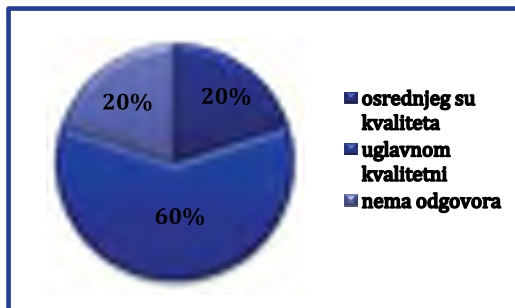
Najčešći vid saradnje koji se ostvaruje jesu **zajednički projekti**, koje navodi devet ustanova: dokumentovanje slučajeva kršenja ljudskih prava korisnika, Forum MNE-izlazak iz ustanove, edukacije zaposlenih, „Tortijada“, ljetnji kampovi za djecu, NVO

susreti, te projekti s određenim udruženjem (NVO “Juventas”, NVO “Zračak nade”). Razmjenu informacija kao vid saradnje s organizacijama civilnog društva navodi sedam ustanova, no bez primjera kako se taj oblik saradnje manifestuje.

Grafik 51. Saradnja ustanova sa NVO



Grafik 52. Ocjena kvaliteta programa koje nude NVO iz socijalne oblasti



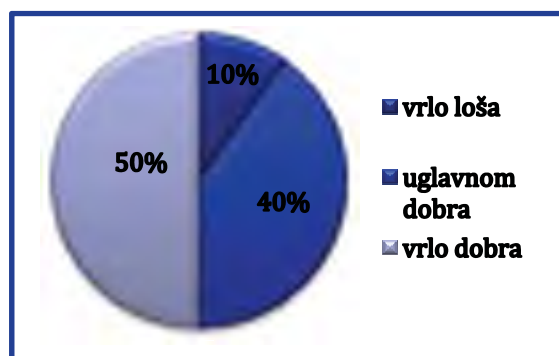
Ustanove su ocjenjivale kvalitet programa koje nude nevladine organizacije iz socijalne oblasti. Ocjenu kvaliteta programa nisu dale dvije ustanove.

Prosječna ocjena kvaliteta programa koje nude nevladine organizacije iznosi 3.75 i označava procjenu da su programi uglavnom kvalitetni.

Problemi koji sprečavaju bolju saradnju ustanova i organizacija civilnog društva postoje kod polovine ustanova i najvećim dijelom se odnose na: **nedostatke nevladinih organizacija NVO-a – nedovoljni kadrovski i finansijski kapaciteti; neregulisan sistem akreditacije i licenciranja; nestandardizovani programi rada sa zavisnicima; projekti koji ne odgovaraju potrebama; slaba zainteresovanost NVO-a za rad socijalnih ustanova; neodrživi projekti koji traju dok postoje sredstva; loš protok informacija i nekonsultovanje NVO-a sa zaposlenima u ustanovi.**

6.6. Saradnja ustanova sa medijima

Grafik 53. Saradnja ustanova i medija



Saradnja ustanova s medijima, posebno lokalnim, u vezi sa socijalnim pitanjima kojima se ustanove bave, ocijenjena je kao uglavnom dobra. Ustanove su navele dobre primjere takve saradnje vidljive u medijskom prenošenju informacija o aktivnostima ustanova, praćenju njihovog rada i u čestom promovisanju ustanove i potreba smještenih korisnika, praćenju obilježavanja određenih praznika, dodjeli donacija i sl. Saradnja je ostvarena sa

lokalnim radijima i dnevnom novinom „Pobjeda“.

6.7. Saradnja ustanova sa privrednim subjektima

Ustanove saraduju sa privrednim subjektima uglavnom dobro, sa prosječnom ocjenom saradnje 3,7.

Grafik 54. Saradnja ustanova i privrednih subjekata

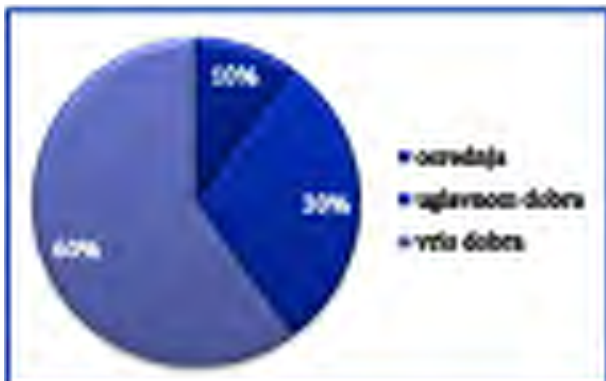


Kao primjere njihove dobre saradnje navode se česte i korisne donacije, učešće u organizovanju događanja za korisnike, pomoć oko zapošljavanja korisnika (djece), investicije u objekat, pomoć u osposobljavanju štićenika za određene vrste zanimanja i realizacija kreativnih radionica. Ustanove su navele i nazive privrednih sub-

jekata s kojima ostvaruju dobru saradnju.

6.8. Saradnja sa drugim ustanovama

Grafik 55. Saradnja socijalnih ustanova sa drugim ustanovama



Socijalne ustanove ocjenjuju saradnju sa drugim ustanovama uglavnom dobrom, sa prosječnom ocjenom 4,5.

Ustanove su navele mnoge primjere dobre saradnje koju ostvaruju sa drugim ustanovama te su navele nazive ustanova s kojima saraduju: Dječji dom u Bijeloj, Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i om-

ladine, Centar "1. jun", Dnevni centar "Tisa" Bijelo Polje, Sportski centar Igalo, Fakultet primijenjene fizioterapije, Gradska biblioteka.

Posebno su navedeni primjeri saradnje sa domovima zdravlja, kliničkim centrom i psihijatrijskim klinikama. Naveden je primjer formiranja asocijacije domova dječje zaštite iz svih zemalja u okruženju gdje se razmjenjuju iskustva te se organizuje posjeta djece u toku raspusta. Saradnja se ogleda u razmjeni informacija i konkretnom rješavanju problema, obilaze se ustanove, organizuju edukacije i stručna usavršavanja, sprovode se zajednički projekti, organizuju se zajednički sastanci i ostvaruje stručna saradnja.

Ustanove su rijetko članice nekog saveza ili pokroviteljske organizacije i samo je jedna ustanova članica fondacije „Društvo prijatelja Bijeke“ (Dječji dom "Mladost").

6.9. Izvori finansiranja ustanova

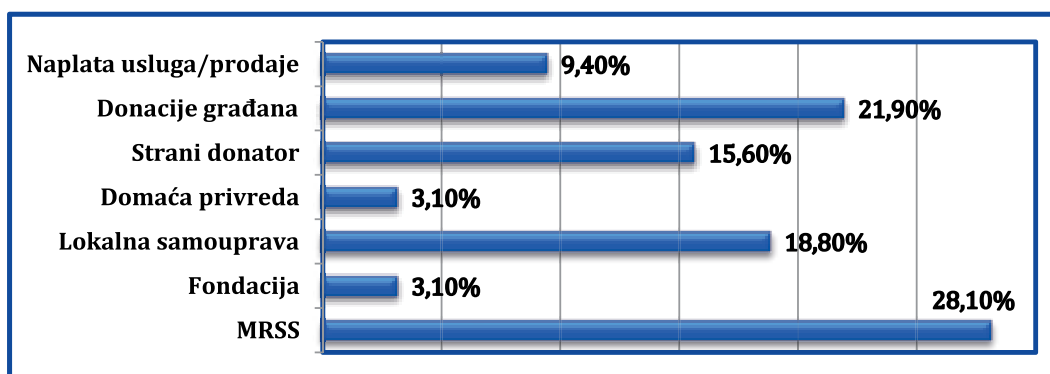
Ustanove se najvećim dijelom finansiraju iz sredstava Ministarstva rada i socijalnog staranja (devet ustanova⁶⁷ navodi Ministarstvo rada i socijalnog staranja kao izvor finansiranja).

⁶⁷ Samo JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih susptanci „Kakaricka gora“.

Donacije građana prepoznate su kao češći izvor finansiranja od sredstava lokalne samouprave, a veći dio navodi i finansiranje od stranih donatora. U strukturi finansiranja ustanova najmanje su prisutna sredstva iz fondacija i domaće privrede i od naplate usluga.

Zavod "Komanski most" navodi isključivo finansiranje od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja, a Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i omladine isključivo finansiranje od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja i Ministarstva prosvjete i sporta.

Grafik 56. Izvori finansiranja ustanova



Većina ustanova u proteklih nekoliko godina je primila neki oblik donacije. Među donatorima se pominje dijaspora Crne Gore, lokalni preduzetnici i privrednici, fizička lica, Rotary club, fizička lica u inostranstvu, ambasada Poljske. Primljene su i donacije u namirnicama: donacije u lijekovima (Montefarm), sadnice loze, voće i povrće (Agrokombinat), riba (Inspekcija za privredni kriminal), cigarete (Komunalna policija). Navode se donatori: Petrus Hendrinus Mimpfen (fizička osoba), Delta Maxi, Herceg Fest a.n., P.N.P. Perošević Bijelo Polje, Opština Podgorica, građani koji su davali donacije po nalogu tužioca⁶⁸, Željezara Nikšić, Delta Holding, EPCG, Messer, Spark Nikšić, Uprava za šume, Fondacija Kayla i Jenna Kurmemaj, NLB Montenegro banka, Hipotekarna banka, Kamenolom Nikšić sl.

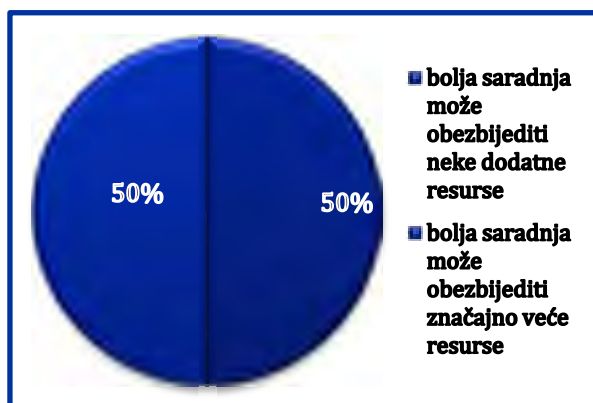
6.10. Bolja međusektorska saradnja

Same ustanove procjenjuju kako bi se boljom saradnjom mogli obezbijediti dodatni i značajni resursi radi zadovoljenja socijalnih potreba.

Polovina anketiranih ustanova bila je uključena u edukaciju za unapređenje saradnje s drugim učesnicima (NVO-ima, fondacijama, ustanovama, medijima, privrednim subjektima) u rješavanju socijalnih problema.

⁶⁸ Prema Zakoniku o krivičnom postupku Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 49/10) okrivljenom za krivična djela omogućava se da uz ispunjavanje određenih obaveza, tj. plaćanjem određene svote novca (prikupljanjem sredstava koja treba da posluže za razne vidove humanosti), izbjegne procesuiranje za krivično djelo koje je izvršio i na taj način izbjegne i krivičnu evidenciju.

Grafik 57. Rezultat bolje međusektorske saradnje



Kao inicijatora aktivnosti za obezbjeđivanje dodatnih resursa, ustanove prepoznaju Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Predlaže se i pokretanje inicijative od strane lokalne uprave, ali u saradnji sa Ministarstvom, ustanovama i nevladinim organizacijama. Navodi se i predlog osnivanja Instituta za socijalnu politiku, kao posebnog sektora u Ministarstvu rada i socijalnog staranja ili na državnom Univerzitetu, koji bi mogao preuzeti

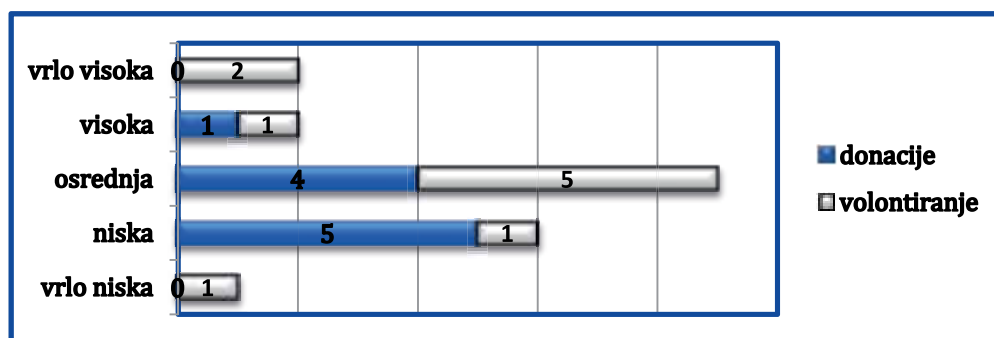
ulogu inicijatora za jačanje međusektorske saradnje.

Tri ustanove⁶⁹ navele su da je potrebna aktivna uloga svih sektora u cilju obezbjeđivanja dodatnih resursa. Prepoznata je i zajednička saradnja ustanova i organizacija civilnog društva kao pokretačka snaga za jačanje međusektorske saradnje i aktiviranja na području obezbjeđivanja dodatnih resursa radi zadovoljenja socijalnih potreba.

6.11. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju

Građani su, prema ocjenama ustanova, osrednje spremni volontirati u rješavanju socijalnih problema. Participacija građana u obliku davanja donacija ocijenjena je lošije i prosječna ocjena za ovakav oblik građanskog angažmana je 2,6.

Grafik 58. Spremnost građana na volontiranje i davanje donacija



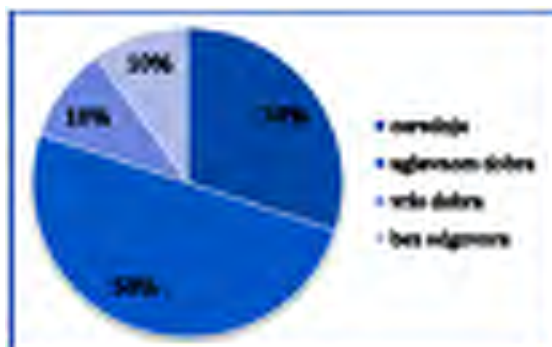
6.12. Socijalna situacija u lokalnim samoupravama

Sadašnju situaciju, u oblasti kojom se ustanove bave, ustanove ocjenjuju uglavnom dobrom, sa prosječnom ocjenom 3,8.

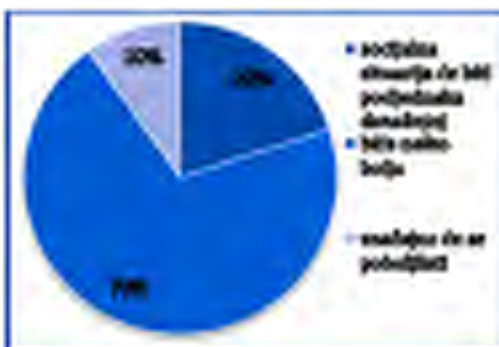
Ustanove očekuju pozitivan razvoj socijalne situacije u narednih nekoliko godina i ocjenjuju kako će se ona donekle poboljšati.

⁶⁹ JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju „Tisa“ Bijelo Polje, JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama Pljevlja i JU Zavod „Komanski most“.

Grafik 59. Sadašnja socijalna situacija u oblasti kojom se ustanove bave



Grafik 60. Razvoj socijalne situacije u oblasti kojom se ustanove bave



6.13. Lobiranje ustanova socijalne zaštite

Većina ustanova ima iskustva u lobiranju kod drugih učesnika za ostvarivanje svojih ciljeva. Ustanove su lobirale kod potencijalnih donatora u okviru sprovođenja projekata, kod ministarstava, lokalnih uprava, UNICEF-a i UNDP-a. Navode kako se lobiranje odnosilo i na povećanje budžeta i na učešće u izradi akata.

6.14. Socijalne inovacije

Samo JU Dom starih "Bijelo Polje" nije navela primjere inovacija koje je uvela u svoj rad u protekle dvije godine, a razlog tome je skoro osnivanje i početak rada tek od prošle godine. Dvije ustanove nisu dale odgovor.⁷⁰

Broj inovacija kreće se od jedne do tri – tri programa koje navodi Dječji dom "Mladost".

Inovativni programi su: „Centar za majku i dijete“, „Učenje po mjeri djeteta“, „Roditelji u domu“, „Angažovanje i preduzimanje aktivnosti za dobijanje licence za ustanove dječije i socijalne zaštite, da može obavljati i vaspitno-obrazovni rad“, inovirani programi vaspitnog rada uz pomoć eksperta UNICEF-a, Minimalni standardi za dnevne boravke UNICEF-a, Lokalni plan akcije za djecu 2012–2016. – u izradi UNDP-a, transformacija (deinstitucionalizacija) ustanove, uključivanje korisnika kroz redovan rad u participaciji raznih ustanova – sportske hale, gradske biblioteke, galerija, Herceg fest, saradnja sa školskim centrom – volonterski rad.

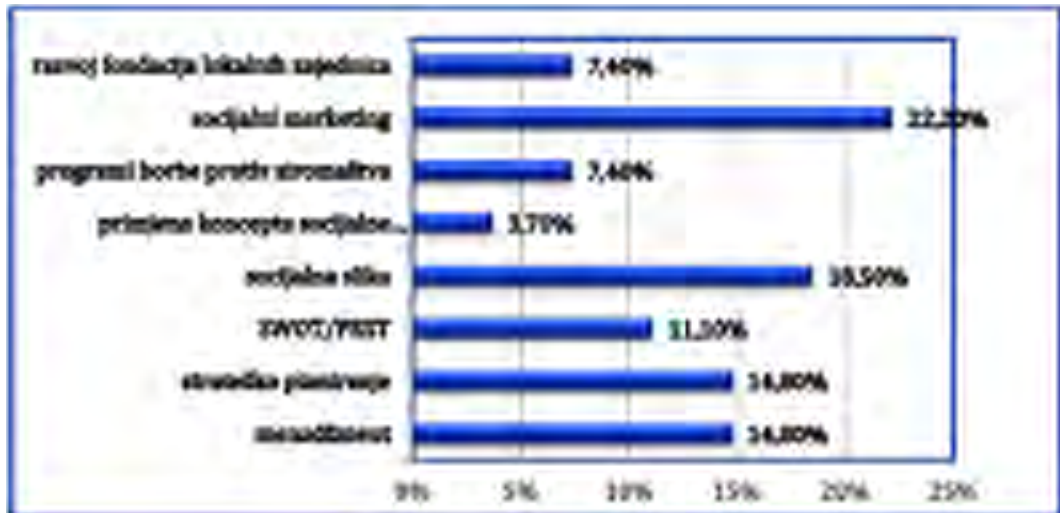
6.15. Potrebna nova znanja i vještine

Nova znanja i vještine potrebni su za kvalitetnije i bolje djelovanje ustanova i najviše se odnose na područje „socijalnog marketinga“, slijedi područje „procjene socijalnih potreba (socijalne slike)“, te područja „strateškog planiranja“ i „upravljanja organizacijom – menadžment“. Najmanji interes i potreba iskazani su za područje „razumijevanja i primjene koncepta socijalne kohezije“, za koje je svoj interes pokazala samo jedna ustanova⁷¹.

70 JU "Kakaricka gora" i JU Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i omladine.

71 JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Zračak nade“, Pljevlja.

Grafik 61. Potrebna nova znanja i vještine



6.16. Dodatni komentari

Opisuje se pozitivna uloga civilnog društva u rješavanju socijalnih problema i njihova aktivna uloga u pokretanju socijalnih servisa, u programima prevencije, razvoju volonterstva, posebno u određenim područjima djelovanja i na lokalnim nivoima. Komentari takođe ističu važnost međusektorske saradnje i jačanja socijalnog dijaloga. Kao dodatne otežavajuće okolnosti, socijalne ustanove navode zakonska ograničenja i nedostatak finansijskih sredstava za razvoj konkretnih programa.

7. Nevladine organizacije kao akteri kombinovane socijalne politike

Na upitnik je odgovorilo ukupno 51 nevladina organizacije odnosno 59,2% od ukupno 97 poslatah upitnika.

Najveći broj ispunjenih upitnika je iz organizacija koje se bave pravima i zaštitom osoba s invaliditetom (slijepi i slabovidni, osobe sa tjelesnim invaliditetom, osobe oboljele od multiple skleroze, osobe s oštećenjem sluha, paraplegičari) – 16 upitnika.

Stiglo je 12 upitnika ispunjenih od strane organizacija koje se bave socio-humanitarnom djelatnošću i radom sa socijalno ugroženim stanovništvom, a u ovaj broj uključeno je i pet upitnika ispunjenih od strane opštinskih organizacija Crvenog krsta. Ukupno je šest organizacija koje se bave zaštitom prava žena i problemima nasilja u porodici, te posebnim potrebama samohranih majki; četiri organizacije se bave pravima djece sa posebnim potrebama i okupljanjem roditelja djece sa smetnjama u razvoju; pet organizacija se bavi mladima, njihovim pravima i problemima; tri organizacije se bave pravima etničkih manjina (Romi, Egipćani, Aškalije); po dvije organizacije bave se ljudskim pravima i bolestima zavisnosti; jedna organizacija je s područja zdravstvene djelatnosti, zaštite prava djeteta, rada sa starima i podsticanja aktivnog građanstva.

Opštinske organizacije Crvenog krsta kao godinu osnivanja navode 1875. kada je osnovano prvo društvo Crvenog krsta u Crnoj Gori. Po starosti, slijedi ih međuopštinska organizacija slijepih za Berane, Andrijevicu, Plav i Rožaje osnovana 1947. godine. Manji broj organizacija osnovan je 90-ih godina prošlog vijeka – šest organizacija. Najveći broj organizacija osnovan je od početka 2000. do 2010–39 organizacija (75%). U razdoblju 2000–2010. po godini je osnovano više od tri organizacije s tim da je 2001. godine osnovano osam organizacija. Jedan dio organizacija napomenuo je i slučaj preregistracije koja je bila 2000. godine. Prema podacima o nivou djelovanja organizacija uključenih u istraživanje, više od polovine djeluje na lokalnom nivou (53,8%). Jedan dio organizacija navodi kako djeluje i na regionalnom i na lokalnom nivou, dok dvije organizacije navode kako djeluju na tri nivoa – nacionalnom, regionalnom i lokalnom.

Prema Zakonu o nevladinim organizacijama, 2011. godine,

član 1

Nevladine organizacije su nevladina udruženja i nevladine fondacije.

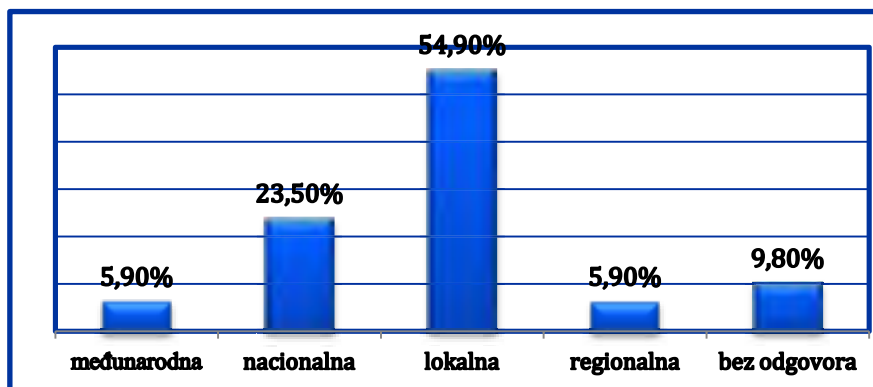
član 2

Nevladino udruženje je neprofitna organizacija sa članstvom, koju osnivaju domaća i strana fizička i pravna lica, radi ostvarivanja pojedinačnih i zajedničkih interesa ili radi ostvarivanja i afirmisanja javnog interesa.

član 3

Nevladina fondacija je neprofitna organizacija bez članstva, koju osnivaju domaća i strana fizička i pravna lica, radi udruživanja sredstava i imovine u cilju ostvarivanja dobrotvorne i druge djelatnosti koja je od javnog interesa i značaja.

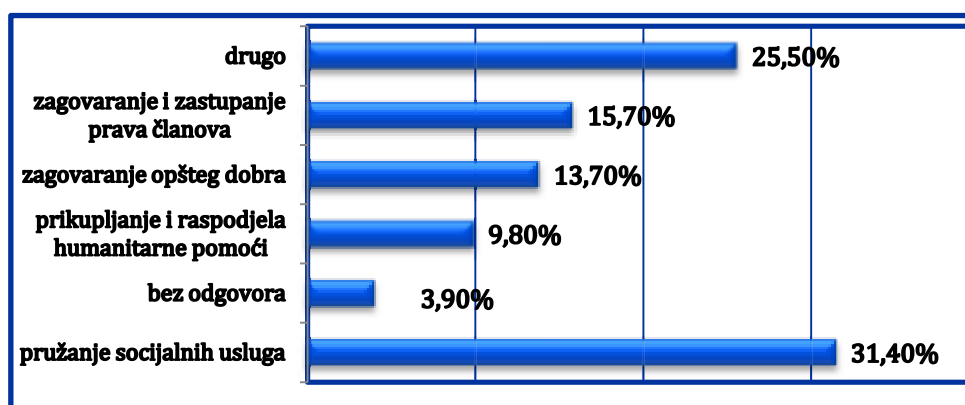
Grafik 62. Nivo djelovanja nevladinih organizacija



Najviše organizacija označilo je kako je njihova ključna misija pružanje socijalnih usluga.

Neku drugu misiju, koja se nije nalazila na ponuđenom popisu, navelo je 25,5% organizacija: radi se o zadovoljavanju specifičnih potreba članova poput brige o slijepima s određenog područja, uključivanja slijepih u razne aktivnosti; navode se aktivnosti povezane sa položajem i kvalitetom života osoba s invaliditetom; aktivnosti na području prevencije rizičnog ponašanja, bolesti zavisnosti, vršnjačkog nasilja, kockanja, suicida; edukacija, informisanje; rad sa zavisnicima – tretman, rehabilitacija, resocijalizacija; aktivnosti unapređenja kvaliteta života starih lica i djece; rad na području promocije ljudskih prava; učestvovanje u donošenju odluka javnih politika; humana asistencija; otklanjanje svih oblika nasilja i diskriminacije nad ženama, djecom i starima kroz obrazovne programe, pomoć i podršku žrtvama nasilja, saradnja sa nadležnim institucijama; promocija ljudskih prava i pružanje podrške diskriminiranim osobama; promovisanje izjednačenih mogućnosti i puna participacija djece i omladine sa smetnjama u razvoju u društvenu sredinu, kao i obezbjeđivanje servisa podrške na polju obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, zapošljavanja i volonterizma.

Grafik 63. Ključna misija djelovanja organizacija



Nešto više od trećine organizacija navodi kako nema zaposlenih – 35,3%, a njih šest nije navelo podatak o zaposlenima. Najviše zaposlenih, njih 14, navodi jedna organizacija koja se bavi osobama s invaliditetom, a po sedam zaposlenih navode dvije organizacije (Crveni krst Budva i “Juventas”), najviše organizacija navodi po jednog zaposlenog – 12 organizacija – 23,5%. **U prosjeku je zaposleno 1,6 lica u jednoj organizaciji.**

Članstvo organizacija kreće se od dva do 311 članova, vrijednost medijana za broj aktivnih članova 48 organizacija, koje su navele ovaj podatak, iznosi 18,5, što znači da organizacije u prosjeku imaju 18,5 aktivnih članova. Najviše organizacija ima do 10 aktivnih članova – 15 organizacija (28,8%).

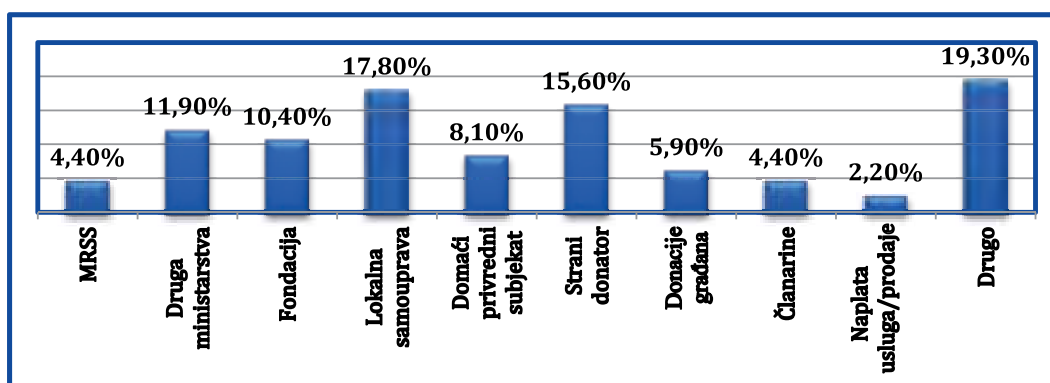
Velika većina organizacija (84,3%) navodi svoje članstvo u mrežama/savezima/koalicijama, dok osam organizacija navodi kako nema takvo članstvo. Najviše organizacija istaklo je članstvo u koaliciji „Saradnjom do cilja“, njih 16 (31,4%). Slijedi članstvo u savezu „Naša inicijativa“ – četiri organizacije. Navode se članstva u mnogim evropskim mrežama i evropskim regionalnim savezima – 18 navoda (35,3%), te članstva u međunarodnim organizacijama – 13 navoda (25,5%). Mnoge organizacije su članice nacionalnih mreža i saveza – 28 navoda (54,9%).

Organizacije koje su učestvovalе u istraživanju navele su izvore finansiranja svoga djelovanja, a samo jedna organizacija nije odgovorila na ovo pitanje. Prema podacima koje su organizacije navele o izvorima finansiranja, vidljivo je kako je najmanje prisutan izvor iz naplate usluga ili prodaje svojih proizvoda. Najvećim dijelom se finansiraju iz sredstava gradova/opština te od stranih donatora. Iz državnih sredstava, putem Ministarstva rada i socijalnog staranja te drugih ministarstava, organizacije takođe imaju veliki procenat finansiranja (ukupno 23 navoda) odnosno oko 16%. U ovom pitanju postojala je mogućnost upisa dodatnih informacija o nazivima drugih ministarstava, fondacija te o drugim izvorima finansiranja. Ministarstva koja još finansiraju rad organizacija su: najčešće navedeno je Ministarstvo finansija kroz rad Komisije za raspodjelu dijela sredstava od igara na sreću – 19 navoda (neki su naveli autonomni rad Komisije pod druge izvore finansiranja); Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije – dva navoda, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava – tri navoda, Ministarstvo prosvjete i sporta i Ministarstvo medija i kulture.

Fondacije koje se navode kao izvori finansiranja rada su: najčešće FAKT – sedam navoda; Institut Otvoreno društvo – tri navoda; CNF, SIDA i CARITAS Luksemburg po dva navoda; po jedan navod CRAN fondacija, UNDP, USAID – ORT, ERSTE, Hendicap International.

Kao drugi izvori finansiranja, navedeni su: konkurs projekata u Crnoj Gori – četiri navoda, posebni izvori finansiranja opštinskih organizacija Crvenog krsta kroz Crveni krst Crne Gore – dva navoda, Fond za manjine – dva navoda, Skupština Crne Gore – dva navoda, redovna donacija Saveza slijepih Crne Gore, donacije volontera i prijatelja projekata, Uprava za mlade i sport, ambasade, ZZZ CG, sopstveni izvori finansiranja. Neki navode primjere finansiranja od strane domaćih privrednih subjekata: manji privredni subjekti, Hotel “Splendid”. Primjeri stranih donator su: Delegacija EU u Crnoj Gori i Disability Right Promotion International i Univerzitet New York. U prosjeku, broj različitih izvora finansiranja kreće se od jednog do sedam, a u prosjeku se organizacije finansiraju iz približno tri različita izvora. Najveći broj organizacija navodi 2-3 izvora finansiranja, njih 30 (58,8%), devet organizacija navodi samo jedan izvor finansiranja – 17,6%, a on se najvećim dijelom odnosi na državna sredstva i konkurse lokalnih samouprava.

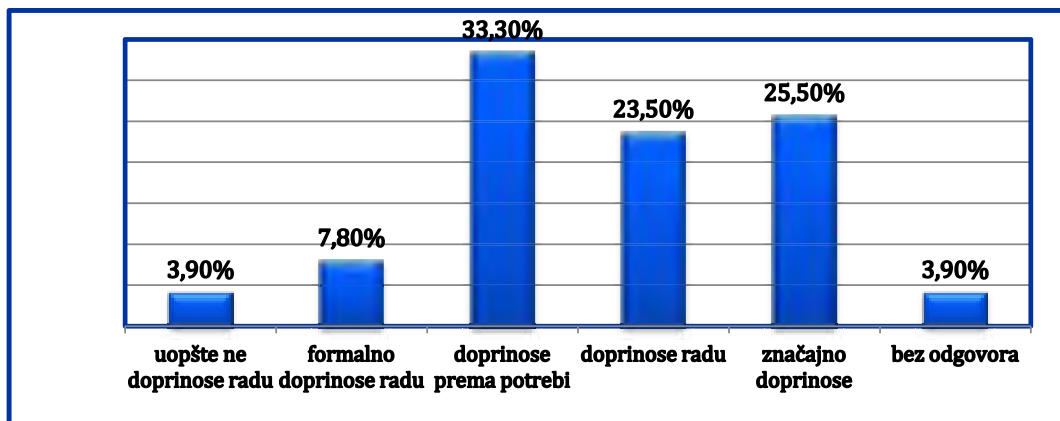
Grafik 64. Izvori finansiranja nevladinih organizacija



7.1. Doprinos članova upravnih odbora djelovanju organizacija

Prema ocjeni nevladinih organizacija, koje su učestvovalе u istraživanju, članovi upravnih odbora svojim znanjem i iskustvom doprinose djelovanju organizacija sa prosječnom ocjenom 3,6.

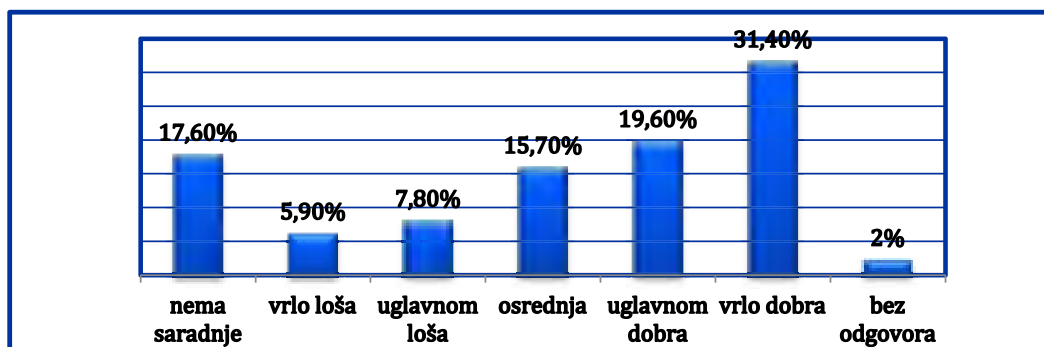
Grafik 65. Doprinos članova upravnih odbora djelovanju nevladinih organizacija



7.2. Saradnja nevladinih organizacija sa lokalnim samoupravama

Nevladine organizacije ocjenjuju ostvarenu saradnju sa sekretarijatima nadležnim za oblast socijalne politike osrednjom ocjenom 3,1. Veliki dio organizacija navodi kako nemaju saradnju ili je saradnja loša – 31,3%.

Grafik 66. Saradnja NVO-a sa sekretarijatima



Više od polovine organizacija, njih 28, navodi kako se saradnja ostvaruje kroz **razmjenu informacija** (primjere navodi 20 organizacija) i to: učešćem u radnim grupama za izradu lokalnih akcionih planova za osobe s invaliditetom; zajedničkim sastancima i dogovorima, zajedničkim planiranjem, seminarima i okruglim stolovima na koje su pozvani predstavnici sekretarijata; dostavljanjem podataka o potrebama svojih članova i članovima koji žive u teškim socijalnim uslovima; informisanjem o projektima koji se tiču podrške mladima bez roditeljskog staranja; informisanjem o stanju RAE populacije, aktivnostima Vlade CG i lokalne uprave na tom planu; informisanjem o raspodjeli humanitarne pomoći; učešćem u obradi zakona – predlog za samohrane roditelje, prava osoba s invaliditetom.

Zajedničke projekte kao oblik saradnje sa sekretarijatima navodi 19 organizacija, a primjere opisuje 17 organizacija. Najčešće se navodi saradnja u okviru izrade lokalnih planova za osobe s invaliditetom, za djecu i mlade, za razvoj socijalnih usluga – sedam navoda. Organizacije prepoznaju saradnju kroz osnivanja posebnih tijela: Savjeta za OSI,

Opštinske kancelarije za prevenciju i Opštinske institucionalne mreže, prevencije bolesti zavisnosti. Saradnja se ogleda i u programima brige o starima, u gerontoprogramima i registru starih samohranih lica. Jedna organizacija je navela, kao primjer saradnje koja se ostvaruje kroz zajedničke projekte, ustupanje prostorija za aktivnosti organizacije. Posebno se ističe zajedničko djelovanje u slučajevima elementarnih nepogoda i nesreća. Istaknuti su i primjeri organizovanja tribina o bolesti zavisnosti i projekat koji se odnosi na rad servisa "Otvorena vrata" podržan od UNDP-a.

Druge oblike saradnje navodi 15 organizacija. Odnose se na zajedničko apliciranje sa projektima, logistiku, materijalnu i drugu pomoć. Kod jedne organizacije postoji primjer predstavnika sekretarijata u upravnom odboru same organizacije. Saradnja se ostvaruje kroz implementaciju lokalnih akcionih planova, organizovane edukacije, javne rasprave na koje su pozvani predstavnici NVO-a da komentarišu predloge i odluke i daju mišljenje o njima, zatim kroz zajednički angažman oko raspoređivanja socijalne pomoći (jednokratnih novčanih pomoći, nabavke udžbenika i školskog pribora, pomoći za podstanare, prevoz). Navedeno je korišćenje prostora za rad organizacije bez naknade.

Nivo ostvarene saradnje NVO-a i sekretarijata ogleda se i kroz formalno predstavnništvo člana NVO-a u odborima i/ili savjetima lokalne samouprave. Nešto više od polovine NVO-a (51%) navodi učestvovanje svog predstavnika u radu nekog lokalnog tijela. Radi se o članstvima u komisijama: za lokalne službenike i namještenike, za licitaciju građevinskog zemljišta, za elementarne nepogode, za pripremu turističke sezone, za raspodjelu sredstava NVO-ima. Učestvuju i u članstvima u radnim grupama: za inkluziju Roma, Aškalija i Egipćana u periodu 2011–2015; za izradu lokalnog plana akcije za mlade; za prostorno uređenje grada; za izradu strateškog plana razvoja grada te članstvima u savjetima: za pomoć osobama s invaliditetom – šest navoda; za mlade; Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom; Socijalnog savjeta – socijalni forum lokalne uprave i NVO-a – tri navoda; za socijalnu inkluziju i razvoj socijalnih usluga – servisa. Druga formalna tijela koja NVO-i navode su: institucija slobodne stolice u lokalnom parlamentu; predstavnništvo u kriznom štabu za vanredna stanja; predstavnništva u tijelima Crvenog krsta; radne grupe za izmjene i donošenja zakona i drugih zakonskih akata – Statut i Poslovnik SO, Zakon o mladima; nacionalne komisije: komisija za HIV, u komisijama Ministarstva rada i socijalnog staranja i Ministarstva pravde, te predstavnništvo u upravnom odboru javne ustanove (dnevnog centra), predstavnništvo u timu za nasilje u porodici u centru za socijalni rad. Organizacije navode povezanost sa drugim sektorima, ustanovama i opštinskom vlašću i upravom kroz članstvo njihovih predstavnika u predsjedništvu opštine, lokalnoj samoupravi, kroz obavljanje dužnosti direktora lokalne zdravstvene ustanove.

7.3. Saradnja nevladinih organizacija sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja

NVO-i ocjenjuju saradnju s Ministarstvom rada i socijalnog staranja i sa drugim ministarstvima uglavnom lošom prema osrednjom, sa prosječnom ocjenom 2,59.

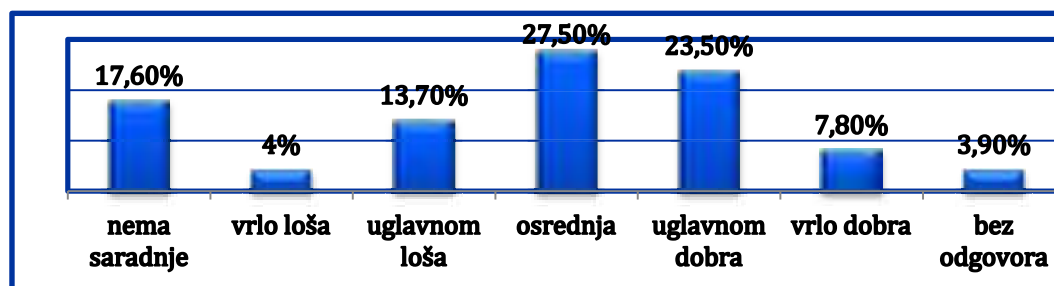
Sa ministarstvima razmjenjuje informacije 18 NVO-a (35,3%). **Razmjena informacija** se odnosi na dostavljanje podataka o socijalno ugroženima kojima organizacije pomažu i predlaganje pomoći za određene pojedince koji se nađu u potrebi. Organizacije navode kako one iniciraju kontakte i saradnju putem ličnih kontakata, sastanaka, telefonom ili elektronskom poštom. Informacije se razmjenjuju o aktuelnim projektima iz oblasti zaštite manjinskih prava, o zakonskim pravima osoba s posebnim potrebama, sugestijama na nacрте zakona i strategije sa ciljem poboljšanja usluga za ciljanu grupu. Primjeri saradnje odnose se i na podršku u organizovanju okruglih stolova, kroz učešće na seminarima i drugim aktivnostima koje organizuju NVO-i.

Zajedničke projekte navodi devet NVO-a (17,6%). Oni se najvećim dijelom odnose na izradu lokalnih akcionih planova i strategija: Strategija o razvoju hraniteljstva u Crnoj Gori, Nacionalna strategija o razvoju socijalne i dječje zaštite, Izvještaj o stanju prava djece u Crnoj Gori, Strategija za razvoj socijalne zaštite starih lica i Nacrt normativa i standarda za obavljanje djelatnosti socijalne zaštite starih lica. Posebno su navedeni: projekti „beneficiranog stanovanja“ sa MRSS-a, IPA projekat „I ja imam pravo na zaposlenje – podrži me“, projekti stipendiranja Roma i Egipćana, zapošljavanja Roma i Egipćana, suzbijanja prosjačenja.

Druge oblike saradnje navodi 13 NVO-a (25,5%). To su: saradnja kroz donacije za projekat, prethodno partnerstvo u izradi Strategije za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti, odobrenje pratioca prilikom rehabilitacije, ostvarivanje socijalne, dječje, zdravstvene i invalidske zaštite, podrška realizaciji projekata, odobrenje komunikacije sa centrima za socijalni rad, posredovanje i lobiranje za interese korisnika/ca, učestvovanje u radnoj grupi za pisanje Izvještaja o sprovođenju Strategije za integraciju OSI za period 2008–2016. i za izradu Akcionog plana na period 2012–2013. Jedna organizacija navodi saradnju koja se ostvaruje uglavnom kroz novčanu podršku članovima organizacije na osnovu njihovog zahtjeva. Naveden je i primjer kako MRSS do sada nije pružilo podršku za učešće određene organizacije u projektu.

Nešto više od trećine organizacija (35,4%) navelo je kako ne ostvaruje nikakvu saradnju sa ministarstvima ili je ta saradnja loša.

Grafik 67. Saradnja NVO-a sa MRSS i drugim ministarstvima

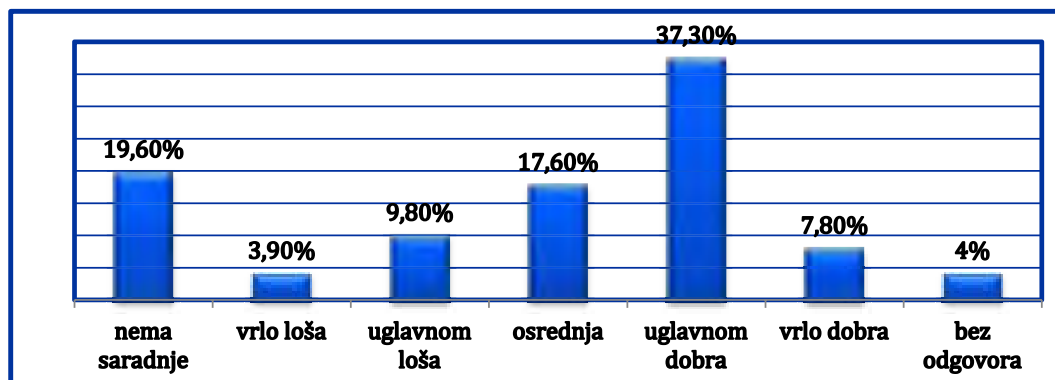


Organizacije su bile upitane o njihovom učestvovanju u izradi Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. U izradi Strategije učestvovalo je 23,5% organizacija uključenih u istraživanje.

7.4. Saradnja nevladinih organizacija sa centrima za socijalni rad

Saradnja koju NVO-i ostvaruju sa centrima za socijalni rad ocijenjena je osrednjom – 2,76. Ipak, velik je broj organizacija koje su naznačile da takve saradnje nema (19,6%) odnosno da je ona loša (13,7%).

Grafik 68. Saradnja NVO sa centrima za socijalni rad



Saradnja se najvećim dijelom manifestuje **razmjenom informacija** i to kod 52,9% NVO-a. Radi se o dostavljanju podataka o potrebama članova, socijalno ugroženih stanovnika, evidenciji djece koja su u stanju socijalne potrebe. Sarađuje se prilikom ostvarivanja prava iz oblasti socijalne zaštite, doniranja hrane i higijenskih potrepština, ostvarivanja prava nacionalnih manjina i izbjeglica, pomoći zavisnicima i njihovim porodicama. Posebna saradnja istaknuta je i kod razmjene informacija u istraživanju o prosjačenju. NVO-i ostvaruju saradnju sa predstavnicima centara za socijalni rad kroz zajedničke sastanke, lične kontakte, seminare, konferencije, okrugle stolove te telefonom i elektronskom poštom.

Zajedničke projekte sa centrima za socijalni rad sprovodi 13 NVO-a (25,5%). Među projektima saradnje CSR i NVO-a navedeni su: distribucija pomoći, školskog pribora; izrada lokalnih akcionih planova i servisa podrške; lokalni informator za roditelje djece sa smetnjama u razvoju; partnerstvo u radu servisa „Otvorena vrata“; zastupanje boljeg položaja mladih; pomoć nezaposlenima; projekat OO CK „Briga o starima“, projekat „Crna Gora – svijetla tačka na geji mapi“, projekat ZZZCG „I ja imam pravo na zaposlenje – podrži me“.

Druge oblike saradnje sa centrima za socijalni rad navodi 15 organizacija. Organizacije učestvuju u rješavanju konkretnih problema svojih članova i klijenata centara. Organizacije su pozvane od strane centra da daju svoje predloge i preporuke, te da sarađuju kod određivanja oblika i visine materijalnih pomoći za svoje korisnike. Posebno se ističe saradnja vezana za postinstitucionalnu zaštitu djece bez roditelja. Pomenut je primjer učestvovanja članova organizacije u radu komisija centra koji su, zbog nezadovoljstva radom, izašli iz komisije. Saradnja se ogleda i kroz prisustvovanje predstavnika centara na okruglim stolovima, sastancima, javnim raspravama i seminarima.

Nedostatak saradnje navodi devet organizacija, a jedna organizacija obrazlaže svoj odgovor time što smatra da centar krije podatke od njih i ne radi ništa za poboljšanje položaja osoba s invaliditetom.

7.5. Saradnja nevladinih organizacija sa socijalnim i zdravstvenim ustanovama

Saradnja NVO-a koju ostvaruju sa drugim socijalnim i zdravstvenim ustanovama je osrednja (prosječna ocjena 3,2).

Grafik 69. Saradnja sa socijalnim i zdravstvenim ustanovama



Primjere saradnje navodi 37 organizacija. Kao primjeri dobre saradnje navedeni su projekti u kojima zajedno djeluju ustanove i NVO-i: „Stanovanje uz podršku“, „Kuća na pola puta“, „Slikamo srcem“, „Nenasilna komunikacija“, osnivanje dnevnog centra, za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju, projekti smanjenja socijalnog i zdravstvenog rizika kod manjina. Saradnja se ostvaruje na području ostvarivanja prava socijalne zaštite te po pitanju materijalnih pomoći u novcu i namirnicama. Napominje se kako je saradnja vidljiva i kroz informisanje o novim propisima koji se tiču korisnika socijalnih davanja i drugih pomoći putem centara za socijalni rad. Istaknuto je zajedničko djelovanje za vrijeme vanrednog stanja kada su prihvaćeni predlozi organizacija oko snabdijevanja potrebnim lijekovima, hranom i medicinskom zaštitom.

Saradnja se zasniva i na organizovanju zajedničkih proslava i obilježavanju važnih datuma, organizovanju treninga i edukacija za zaposlene, podršci i učešću u aktivnostima koje se sprovode na području prevencije zavisnosti, tehničkoj pomoći kod organizacija skupova, predavanja i seminara, stručnoj pomoći od strane zaposlenih stručnih kadrova iz ustanova u projektima koje sprovode NVO-i. Saradnja je najbolje i najviše opisana sa domovima zdravlja, dnevnim centrima i domovima za stare. Neki primjeri pokazuju kako saradnja nije ostvarena ili je loša zbog slabe zainteresovanosti ustanova za programe i projekte koje sprovode NVO-i. Nekoliko organizacija navodi kako je njihova saradnja sa zdravstvenim ustanovama mnogo bolja od saradnje sa socijalnim ustanovama.

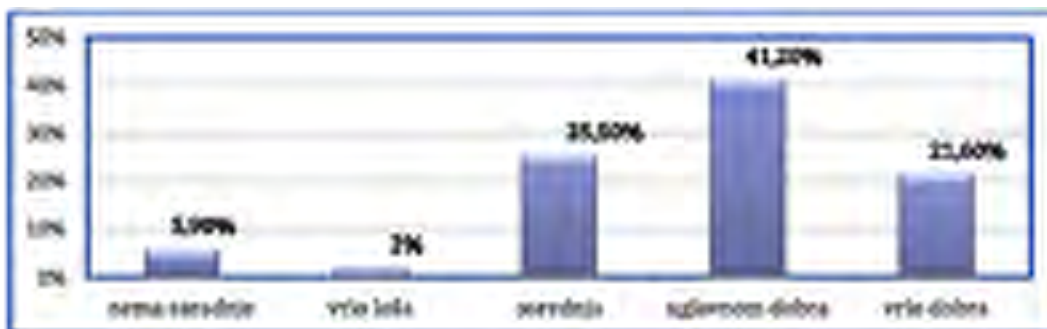
7.6. Saradnja nevladinih organizacija sa drugim organizacijama iste ili slične djelatnosti

Saradnja koju nevladine organizacije ostvaruju međusobno ocijenjena je osrednjom i uglavnom dobrom, sa prosječnom ocjenom 3,65. Samo je pet organizacija navelo kako je saradnja s drugim organizacijama iste ili slične djelatnosti vrlo loša ili je nema.

Najviše se kao vid saradnje pominju primjeri **razmjene informacija** i to kod 54,9% organizacija. Razmjenjuju se podaci o potrebama članova organizacija, o događajima koji se tiču sektora, te o rješavanju problema u lokalnim zajednicama. Saradnja je vidljiva i kroz donošenje određenih akata, lokalnih akcionih planova, zajedničko podnošenje amandmana na određene odluke, učešćem na zajedničkim sastancima, seminarima, okruglim stolovima i radionicama.

Drugi oblici saradnje koji se ostvaruju među organizacijama slične djelatnosti navedeni su kao primjeri ustupanja volontera Crvenog krsta, jedinstva organizacija prilikom ukidanja Savjeta za brigu o licima s invaliditetom i njegovo ponovno formiranje, monitoringa primjene lokalnih akcionih planova, međusobnog pomaganje ustupanjem ljudskih resursa u određenim projektima, razmjene iskustava.

Grafik 70. Saradnja sa drugim organizacijama iste ili slične djelatnosti



Pitali smo nevladine organizacije da ocijene rad i kvalitet programa koje nude druge organizacije koje se bave pitanjima iz socijalnog i zdravstvenog područja.

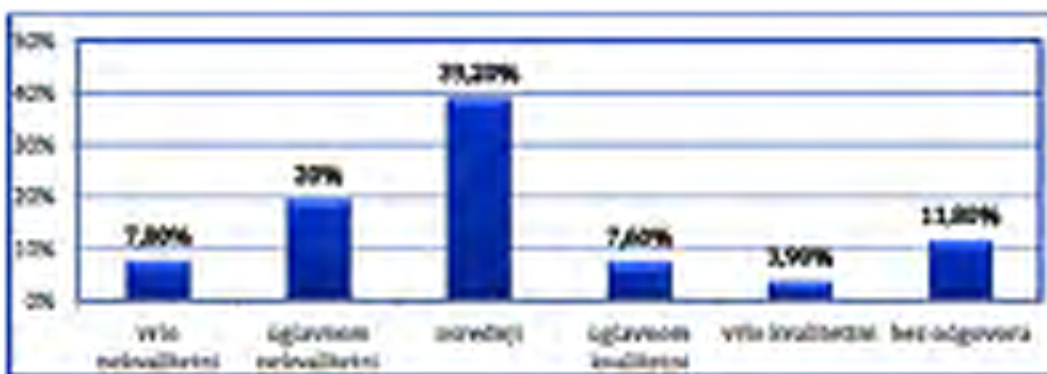
Po samoprocjeni nevladinih organizacija, koja se odnosila na rad nevladinih organizacija u ovim područjima, kvalitet organizacija je osrednji, s tim da se zapravo više od četvrtina njih (27,4%) ocjenjuje nekvalitetnim (prosječna ocjena 2,89).

Zajedničke projekte navodi 26 organizacija i oni se najvećim dijelom odnose na: izradu lokalnih akcionih planova, strategija i stvaranje koalicija, aktivnosti edukacija, seminara, radionica, istraživanja, kampanje, inicijative. Posebno se ističe projekat „Monitoring ljudskih prava osoba s invaliditetom“ koji su sproveli Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore i Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore.

Ovaj podatak može ukazivati na određeno rivalstvo koje postoji među organizacijama koje se bave sličnim problemima i na njihovu zatvorenost po pitanju pokretanja zajedničkih inicijativa.

Postavlja se pitanje kapaciteta za umrežavanja na području zajedničkog interesa, ali i za jačanje sektora s ciljem da se utiče na nacionalnom nivou.

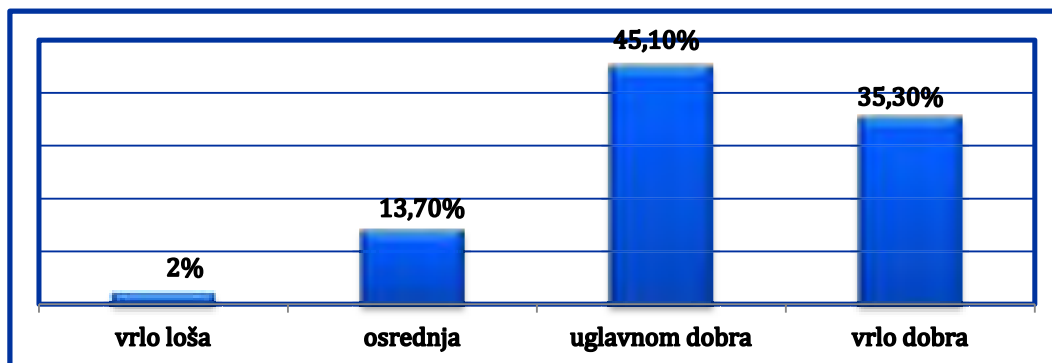
Grafik 71. Kvalitet programa i rada organizacija iz socijalnog i zdravstvenog područja



7.7. Saradnja nevladinih organizacija sa medijima

Nevladine organizacije uglavnom saraduju sa medijima, posebno lokalnim, kad je u pitanju problematika kojom se one bave. Ocjena ostvarene saradnje pokazuje da je ona uglavnom dobra, dok svega osam organizacija ocjenjuju ovu saradnju lošijom ocjenom (prosječna ocjena 4.16).

Grafik 72. Saradnja nevladinih organizacija sa medijima



Saradnja se ogleda u medijskim praćenjima aktivnosti organizacija, gostovanjima u emisijama, emitovanju spotova o velikim akcijama i pozivima za učešće u humanitarnim akcijama bez naknade, prigodnim reportažama i izvještajima sa konferencija i seminara, prisustvu konferencijama za štampu, saradnji sa dnevnim listom i lokalnim radio-stanicama i televizijama. Ističe se njihova dostupnost.

Poseban primjer koji se ističe je kviz emisija ATLAS TV-a „Volim Crnu Goru“ kroz koju se promoviše humanitarni rad i solidarnost. Jednom mjesečno su sa učesnicima kviza donirali hranu Fondaciji Banka hrane i snimali uručenje donacije materijalno ugroženima koje je Fondacija odabrala.

**Fondacija „Banka hrane“,
Podgorica**

Istaknut je i primjer inicijative TV Crna Gora, koja je započela projekat gostovanja organizacija i institucija koje ukazuju na sve veći problem narkomanije, kao i na neophodnost uključivanja svih segmenata društva u njihovo rješavanje. Predviđena su gostovanja u tematskim emisijama, jutarnjem programu, kao i u informativnim programima (dnevnik).

Jedna organizacija ističe kako ima potpisan memorandum o saradnji sa jednom lokalnom radio-stanicom, pa je svaka akcija i manifestacija informativno propraćena, a predavanja i radionice se snimaju i emituju u okviru edukativnih programa.

Neke organizacije su putem medija stekle donatore i donacije u novcu i namirnicama i pokrenule građane da se uključe u akcije koje organizuju.

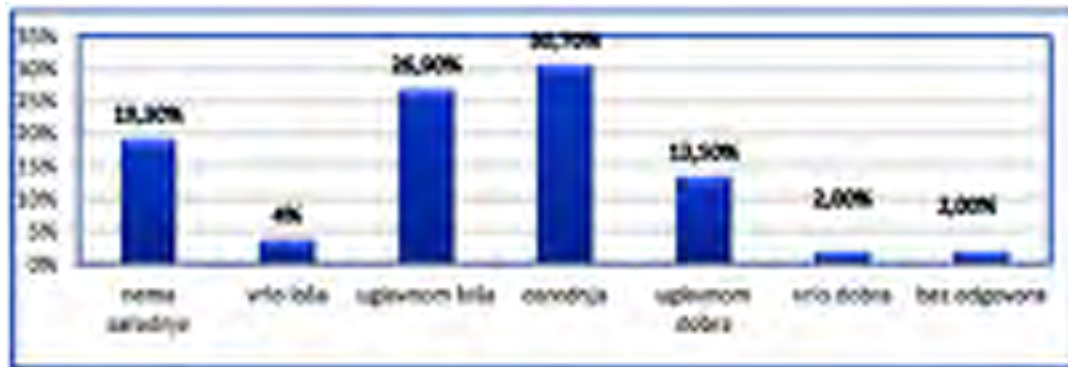
Navode se primjeri kada su mediji direktno uticali na promjenu svijesti po pitanju problema maloljetnih majki (zaslužni za razbijanje tabua), izvještavanja o slučajevima diskriminacije osoba s invaliditetom. Neki mediji imaju programsku shemu koja ima termine posvećene osobama s invaliditetom. Organizacija Crvenog krsta u Tivtu navodi kako se u Upravnom odboru te organizacije nalazi novinar.

Loša saradnja sa medijima odnosi se na izolovane slučajeve određenih medija koji ne pokazuju interes za rad pojedinih organizacija. Ponekad mediji nisu dovoljno objektivni u svom izvještavanju.

7.8. Saradnja nevladinih organizacija sa privrednim subjektima

Saradnja koju NVO-i ostvaruju sa privrednim subjektima uglavnom je loša, a 19,3% organizacija nema nikakvu saradnju sa privrednim subjektima, preduzetnicima i zanatlijama (prosječna ocjena 2,13).

Grafik 73. Saradnja nevladinih organizacija sa privrednim subjektima



Dvije trećine organizacija navodi iskustva saradnje sa privrednim subjektima. Najvećim dijelom ostvarene su donacije u naturi (hrana, oprema, udžbenici i školski pribor, lijekovi, namještaj, obuća i odjeća, poklon paketi) od strane raznih privrednih subjekata. Navedeni su primjeri besplatnih usluga koje pružaju neki privredni subjekti (besplatan internet, uvođenje servisa „Zeleno dugme za stara lica“, štampanje promotivnog materijala, prevoz, ustupanje biotehničke opreme, knjigovodstveno- administrativne usluge, popust na cijenu proizvoda).

Posebno se ističe primjer trogodišnje dobre saradnje sa Hotels Group Montenegro Stars koji finansijski pomaže organizaciju, donira kancelarijski namještaj, a svim osobama koje se liječe od bolesti zavisnosti od droga omogućava besplatno korišćenje Spa i Wellnes centra Hotela "Splendid", a pomaže i pri zaposlenju osoba koje uspješno završe program liječenja.

NVO iz Podgorice

Privredni subjekti pomažu ustupanjem svojih prostorija za aktivnosti koje organizacije sprovode – skupljanje pomoći u njihovim objektima, organizacije seminara i radionica, pozorišnih predstava i sl.

Neki privredni subjekti novčanim donacijama doprinose aktivnostima NVO-a.

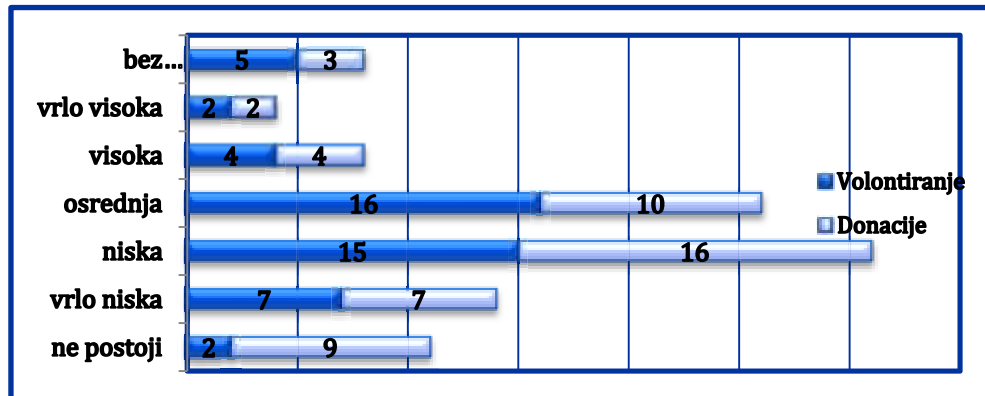
Privredni subjekti učestvuju i u rješavanju stambenih potreba članova organizacije, doniraju građevinski materijal i sanitarije.

7.9. Spremnost građana na učestvovanje i saradnju

Nevladine organizacije procjenjuju spremnost građana za učestvovanje i saradnju niskom u području volontiranja, a vrlo niskom u području davanja donacija. Preko 30% organizacija smatra kako davanje donacije od strane građana ne postoji ili su ti slučajevi vrlo rijetki, odnosno spremnost je vrlo niska.

Ovakva ocjena građanske participacije u rješavanju socijalnih i zdravstvenih problema postavlja dodatnu barijeru razvoju civilnog društva. Takođe, istraživačima i samim organizacijama civilnog društva nameće zadatak da pronađu model, način ili aktivnosti kako bi se građani našli pozvanim i voljnim da participiraju u djelovanju nevladinih organizacija u kojima bi pronašli i svoj interes i dali svoj doprinos razvoju i jačanju građanskih inicijativa i civilnog društva uopšte.

Grafik 74. Spremnost građana za volontiranje i davanje donacija

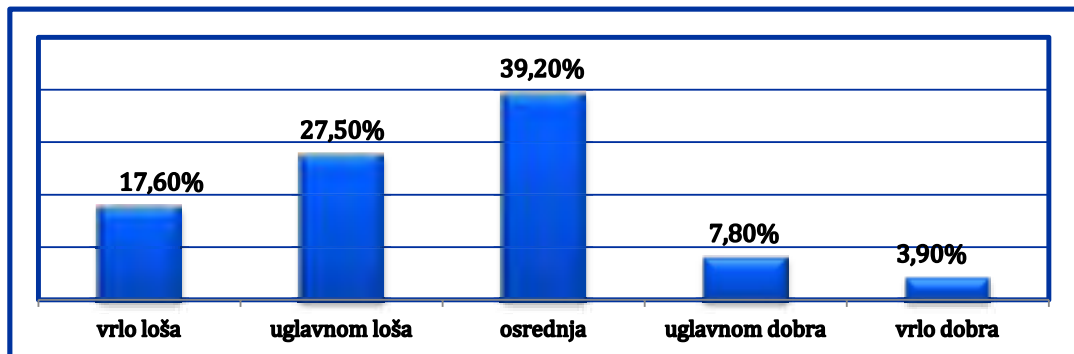


7.10. Socijalna situacija u područjima djelovanja nevladinih organizacija

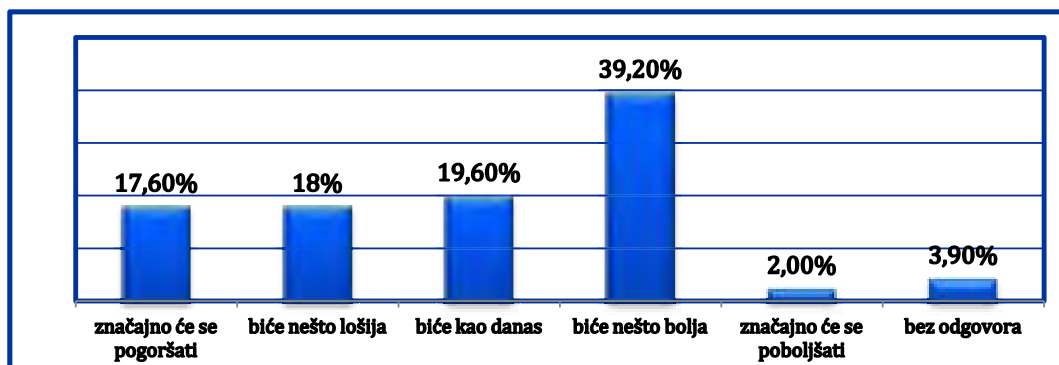
Nevladine organizacije ocjenjuju sadašnju socijalnu situaciju u područjima svoga djelovanja uglavnom lošom prema osrednjoj (2,51), no čak 45,1% organizacija ocjenjuje je vrlo lošom i uglavnom lošom. Samo je šest organizacija situaciju ocijenilo uglavnom dobrom i vrlo dobrom.

Razvoj socijalne situacije ocijenjen je nešto bolje (2,9), ali se ne očekuje pozitivna promjena, već se procjenjuje kako će u narednih nekoliko godina situacija biti podjednaka današnjoj.

Grafik 75. Sadašnja socijalna situacija



Grafik 76. Razvoj socijalne situacije

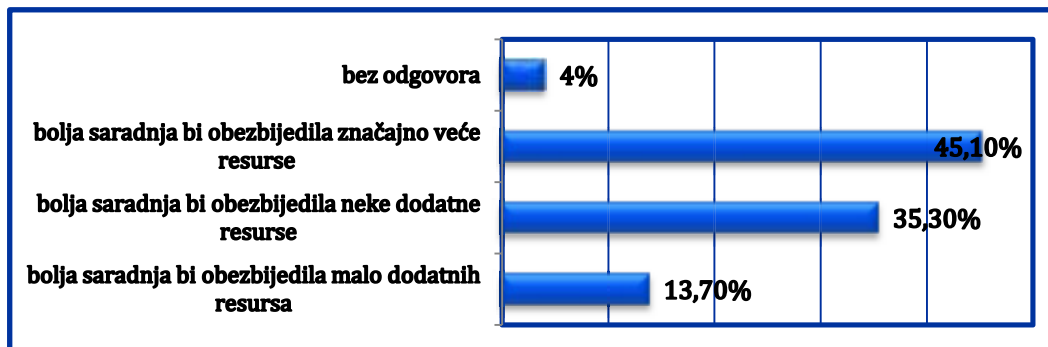


7.11. Bolja međusektorska saradnja

Bolja međusektorska saradnja, prema ocjenama nevladinih organizacija, mogla bi obezbijediti neke dodatne resurse za zadovoljenje potreba u oblasti socijalne politike.

Nevladine organizacije učestvovala su u edukacijama za unapređenje saradnje sa drugim učesnicima (NVO-ima, fondacijama, ustanovama, medijima i privrednim subjektima), njih 74,5%. Pohađanje takvih edukacija smatra potrebnim 86,3% organizacija.

Grafik 77. Rezultat bolje međusektorske saradnje



Inicijator za pokretanje aktivnosti bolje međusektorske saradnje, prema ocjenama anketiranih nevladinih organizacija, trebalo bi da budu najviše one same, ali u saradnji sa drugim akterima (državnim institucijama i lokalnim organima).

Inicijativu od strane resornih ministarstava, državnih institucija i Vlade Crne Gore navodi preko polovine anketiranih organizacija. Lokalna uprava i njeni organi prepoznati su kao inicijatori u saradnji sa drugim akterima u navodima 17 organizacija. Manji broj organizacija navodi kako je potrebna inicijativa od svih aktera u društvu kako bi se desile potrebne promjene na području zadovoljenja socijalnih potreba i jačanja saradnje. Navode se i potrebne inicijative od strane centara za socijalni rad, javnih ustanova, privrednih subjekata, međunarodnih donatora i medija.

Izdvajamo citat jednog odgovora kao prikaz trenutnog stanja međusektorske saradnje:

„... ne postoji još uvijek svijest o potrebi zajedničkog djelovanja na lokalnom nivou. Organizacije su previše okrenute svojim aktivnostima, jedino djeluju zajedno u obilježavanju značajnih nacionalnih praznika i međunarodnih dana, omladinskih i školskih kulturno-sportskih manifestacija...“

NVO iz Tivta

U navodima većine organizacija vidljivo je povezivanje različitih sektora u aktivnostima pokretanja bolje saradnje radi zadovoljenja socijalnih potreba.

7.12. Lobiranje nevladinih organizacija

Lobiranje je u svome djelovanju koristilo 39 (75%) organizacija, od kojih je 33 (84,6%) navelo primjer lobiranja koje su sprovele. Iskustvo lobiranja nema devet nevladinih organizacija (19,2%). Tri nevladine organizacije (5,7%) nisu dale odgovor.

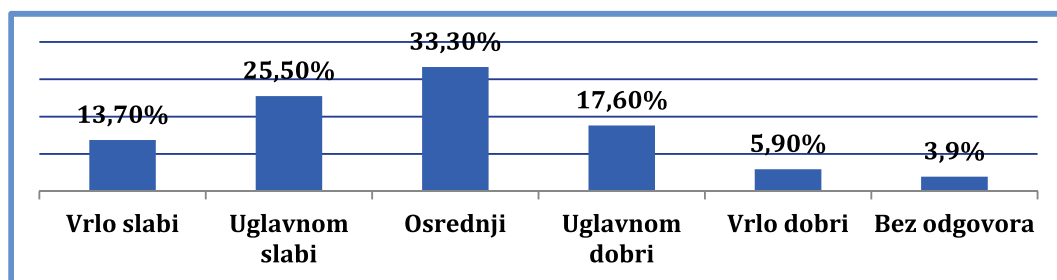
7.13. Kapaciteti NVO-a za pisanje predloga projekata i povlačenje sredstava iz EU fondova

Organizacije ocjenjuju svoje kapacitete za pisanje i predlaganje projekata za povlačenje sredstava Evropske unije osrednjima prema uglavnom dobrima. S time da treba naglasiti da je svega 23,5% organizacija navelo da su njihovi kapaciteti uglavnom dobri i vrlo dobri odnosno njih 39,2% smatra da su im kapaciteti vrlo slabi i slabi za predlaganje projekata za sredstva iz fondova Evropske unije.

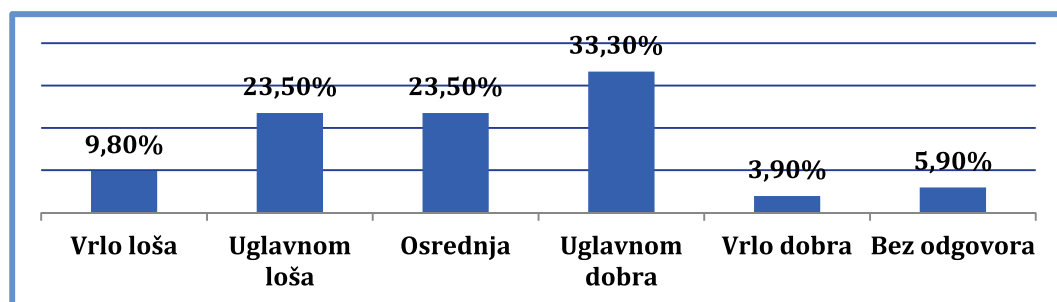
Nešto je bolje ocijenjena upućenost organizacija u finansijsku i tehničku pomoć koja se nudi kod pristupanja Evropskoj uniji. Organizacije su uglavnom dobro upućene u mogućnost korišćenja takvih pomoći, no naglašavamo kako ih trećina smatra da je njihova upućenost nedovoljna odnosno vrlo loša i uglavnom loša.

U skladu sa ranijim ocjenama kapaciteta i upućenosti u pomoć koja se nudi za predlaganje projekata za fondove Evropske unije, ocijenjeno je i poznavanje evropskih politika i dokumenata iz područja zapošljavanja, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti. Poznavanje osnova prema kojima djeluju razni evropski programi pomoći (pretpristupni instrumenti) trebalo bi biti jedna od temeljnih resursa kojima raspoložu nevladine organizacije, no, prema samoprocjeni, vidljiva je potreba za većim angažmanom na tim područjima.

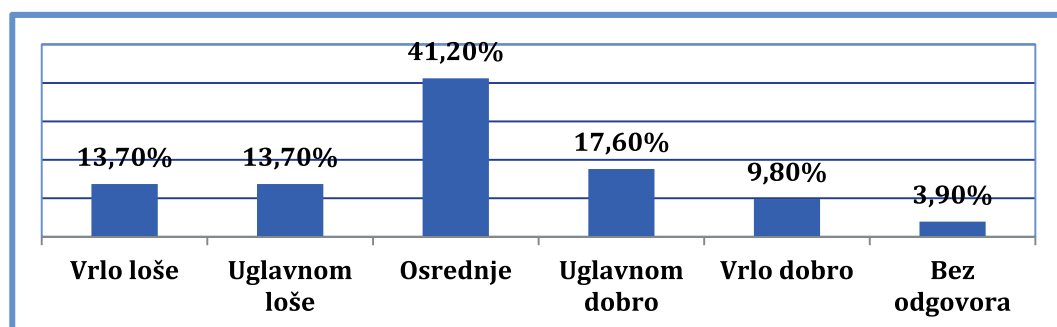
Grafik 78. Kapaciteti za predlaganje projekata za EU fondove



Grafik 79. Upućenost u finansijsku i tehničku pomoć EU



Grafik 80. Poznavanje EU politika i dokumenata



7.14. Socijalne inovacije

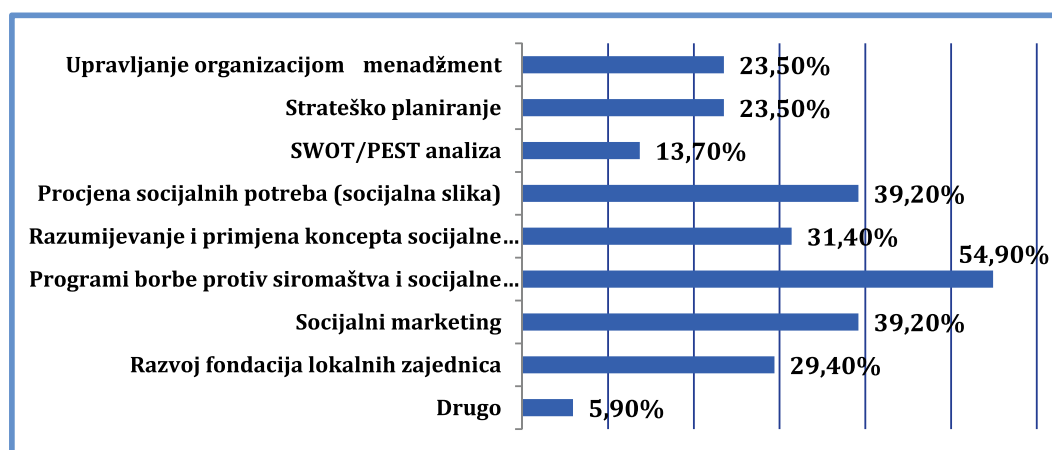
Nešto više od 20% organizacija nije navelo primjer novih programa koje su kreirale i uvele u svom djelovanju u posljednje dvije godine. Navode se primjeri različitih projekata i programa u skladu s aktivnostima i na području djelovanja organizacija: programi edukacija, stručne pomoći, podrške u integraciji i socijalnoj participaciji, servisi.

Istaknućemo neke inovativne programe: alternativni servis podrške mladima po izlasku iz institucije; produženi boravak za djecu s autizmom; vršnjačka edukacija; servis za posredovanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom; podsticanje i jačanje kapaciteta žena u formiranju agrokooperatora; servis za ortopedsku pomagala; personalni asistent i fizioterapeut u domovima nepokretnih i polupokretnih oboljelih od MS; primjena metode „Edukacija na ulici“ s uzorom na socijalnu kooperativu „Adriana“ iz Italije; tzv. „collecting day“ – projekat Banke hrane kada se posljednjeg vikenda u novembru javno prikuplja hrana u supermarketima; prihvatilište za maloljetne majke s djecom i povratak korisnica projekta u biološku porodicu sa djetetom; servis personalne asistencije; obuka za korišćenje bijelog štapa; škola računara za OSI; kurs engleskog jezika, u organizaciji Oxford centra za OSI; tranzicioni projekt „beneficirano stanovanje“; servis za stara lica – „Zelena dugme“; izrada Etičkog kodeksa za profesionalce u socijalnoj zaštiti te izrada standarda u socijalnoj zaštiti; promocija hraniteljstva kao alternativnog oblika brige o djeci; pilotiranje projekta Stanovanje uz podršku; vaninstitucionalni tretman rehabilitacije i resocijalizacije zatvorenika/ca zavisnika od droga (dnevni centar); uslovni otpust za zatvorenike/ce radi nastavka liječenja hepatitisa C na slobodi; pristupačan prevoz za osobe s invaliditetom; personalna asistencija.

7.15. Potrebna nova znanja i vještine

Potrebu za novim znanjima i vještinama prema ponuđenim područjima iskazale su skoro sve organizacije. Najviše ih je navelo potrebu za edukacijom u području programa borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti čak 54,9%. Nešto manje organizacija naznačilo je kako su im potrebna nova znanja i vještina iz područja procjene socijalnih potreba i socijalnog marketinga. Najmanji interes organizacije su pokazale za edukaciju iz primjene SWOT/PEST analize. Neke organizacije dodatno su navele područja iz kojih su im potrebna nova znanja, a to su pisanje projekata za IPA program Evropske unije i znanja o EU fondovima i njihovom korištenju.

Grafik 81. Iskazivanje potreba za novim znanjima i vještinama prema tematskim jedinicama



7.16 Pružanje usluga, ciljane grupe i broj korisnika usluga koje su organizacije nudile u 2011. godini

Poseban dio upitnika odnosio se na pružanje usluga od strane nevladinih organizacija u područjima u kojima djeluju. Na ovo pitanje tri organizacije nisu navele odgovor. Za svaku uslugu traženi su podaci o vrsti usluge koja se nudila, ciljnim grupama kojima su bile namijenjene te broju uključenih korisnika. Nevladine organizacije pružile su usluge za otprilike 30.000 osoba u 2011. godini, što bi značilo da je svaka organizacija imala nešto manje od 600 korisnika svojih usluga u jednoj godini.

7.17. Dodatni komentari

Nevladine organizacije u dijelu gdje su slobodno mogle navesti sva svoja dodatna razmišljanja, dati svoje predloge te uputiti na propuste koji se dešavaju na području saradnje sa drugim akterima navodile su važnost njihovog djelovanja te probleme na koje nailaze u svom djelovanju.

Predlaže se osnivanje posebnih organa odnosno socijalnih savjeta koji bi okupljali predstavnike različitih aktera na nacionalnom i lokalnim nivoima. Među komentarima nalaze se i kritike upućene ministarstvima, posebno Komisiji za raspodjelu sredstava od igara na sreću, nekim nevladinim organizacijama te pojedincima. Predstavnicima nevladinih organizacija naglašavaju potrebu za boljom međusektorskom saradnjom i navode realne rezultate koji se takvom saradnjom mogu postići. Naglašava se i potreba za boljim povezivanjem samih nevladinih organizacija. Kao problem, ističe se nedovoljna informisanost o radu i djelovanju nevladinih organizacija. Velika su očekivanja upućena državnim institucijama od kojih se očekuje bolje poznavanje rada nevladinih organizacija, formiranje posebnih organa, bolja selekcija projekata za koje nevladine organizacije traže finansijska sredstva, veća kontrola korištenja dobijenih sredstava i nadzor nad radom nevladinih organizacija. I od programa akreditiranja odnosno licenciranja organizacija za pružanje socijalnih usluga, što je predviđeno u reformi, puno se očekuje

Predlaže se osnivanje posebnih fondova za socijalne inovacije na lokalnim i državnom nivou kojima bi se finansirali pružaoci usluga i obezbijedila njihova održivost. Neke organizacije navode kako su građani voljni da volontiraju, ali za to nemaju prilike. Organizacije naglašavaju kako ne znaju kako da aktivno učestvuju u kreiranju socijalne politike i da o tome nisu dovoljno informisane. Prepoznat je problem velikog nepovjerenja građana, posebno u institucije.

Neki izdvojeni komentari:

„Civilno društvo je jako bitan i neophodan segment za funkcionisanje svake zajednice bez obzira na to kog je nivoa (lokalnog ili državnog). Institucije, u rješavanju socijalnih problema u lokalnim zajednicama, mogu i treba da crpe snagu iz civilnog društva. Nevladin sektor, kao i sva građanska udruženja, koristeći snagu timskog rada i zajedničkih, lokalnih interesa, treba da ima uticaj na rad institucija. Civilni sektor mora preuzeti učešće u kreiranju socijalnih politika.“

„Isključivo i samo zajedničkim djelovanjem civilnog društva u rješavanju socijalnih problema u lokalnim zajednicama možemo očekivati izvjesna poboljšanja u rješavanju problema socijalno isključenih grupa građana.“

„Samo civilno društvo bez pomoći i podrške institucija i države neće i ne može uraditi mnogo, jer je država ta koja mora prepoznati, prihvatiti i podržati rad nevladinih organizacija koje se bave socijalnim problemima.“

„NVO treba da ostvari saradnju sa lokalnom upravom i institucijama, da bude most između njih i građana, da bude inicijator, ali i servis provajder, a da država i lokalna uprava podrže te aktivnosti. NVO treba da učestvuje u donošenju odluka na lokalnom nivou, da budu članovi radnih grupa i tijela, da zajedno rade na poboljšanju položaja marginaliziranih grupa.“

„Organizacije civilnog društva predstavljaju veoma bitan faktor svakog organizovanog demokratskog građanskog društva. One najbrže reaguju i najadekvatnije odgovaraju, jer njihovo polje djelovanja je širokog spektra i ne robuju birokratskim rješenjima. Odlike organizacija civilnog društva su brzo prepoznavanje problema, iznalaženje najpovoljnijih rješenja, a samim tim pozitivno djeluju na kohezivnost društva i na njihovu spontanu organizovanost. O svemu navedenom ne postoji adekvatna 'priča' pa su iste nepoznanice, najblaže rečeno, često i neprijatelji sistema i Crne Gore.“

„Raditi na razvoju kombinovane socijalne politike u cilju decentralizacije i deinstitutionalizacije pružanja socijalnih usluga, uz primjenu privatno-javnog partnerstva.“

„Uloga civilnog društva u Crnoj Gori je relativno na visokom stepenu razvoja i daje veliki doprinos u kreiranju mnogih odluka u zemlji. Potrebno je još više ojačati potencijale civilnog društva, naročito sada kada se zemlja nalazi u procesima evropskih integracija.“

„Situacija je takva da institucije sistema manipulišu i iskorištavaju resurse OCD, što rezultira sve slabijim nivoom usluga.“

8. Međusektorska analiza

8.1. Doprinos članova upravnog odbora

INSTITUCIJA	OCJENA	RANG
CSR	3,2	3
Ustanove socijalne zaštite	4,5	1
Nevladine organizacije	3,6	2

Prema poređenju rezultata o doprinosu članova upravnih odbora u djelovanju ustanova, centara za socijalni rad i nevladinih organizacija, vidljiv je najveći doprinos upravnog odbora ustanova gdje članovi upravnog odbora značajno doprinose radu ustanove, a najmanji centara za socijalni rad, u kojima članovi upravnog odbora doprinose prema potrebi.

8.2. Saradnja s nadležnim sekretarijatima lokalne samouprave

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
CSR	3,95	3
Biroi rada	4,1	2
Ustanove socijalne zaštite	4,5	1
Nevladine organizacije	3,1	4

Saradnja s nadležnim sekretarijatima lokalne samouprave najbolje je ocijenjena od strane ustanova socijalne zaštite i ona je vrlo dobra, dok saradnju najlošije ocjenjuju nevladine organizacije kao osrednju.

8.3. Saradnja sa javnim ustanovama

INSTITUCIJA	Vrtić	Škola	Domovi zdravlja	Dom za starije i nemoćne	Ustanove za pomoć i njegu
CSR	4,2	4,2	4,05	4,47	3,75
JLS	4,4	4,5	4,4	3,6	4,5

Centri za socijalni rad najbolje saraduju sa domovima za starije i nemoćne dok najlošije saraduju s ustanovama za pomoć i njegu. Lokalni sekretarijati podjednako uglavnom dobro i vrlo dobro saraduju sa školama i ustanovama za pomoć i njegu, a najlošije saraduju sa domovima za starije i nemoćne. Ove ocjene saradnje nadležnih sekretarijata ne pokazuju stvarno stanje saradnje pošto se ocjene odnose na postojanje samo dvije ustanove za pomoć i njegu i na postojanje samo četiri doma za starije i nemoćne osobe (odnosno veliki je postotak bez odgovora o ocjeni saradnje). Isto tako, CSR u 10 odgovora ocjenjuju saradnju sa domovima za starije i nemoćne vrlo dobrom.

8.4. Kvalitet programa koje nude NVO iz socijalne oblasti

INSTITUCIJA	OCJENA	RANG
JLS	3,7	3
Ustanove socijalne zaštite	3,75	2
CSR	3,59	4
Biroi rada	3,9	1
Nevladine organizacije	2,89	5

Programne nevladinih organizacija biro i rada ocjenjuju uglavnom kvalitetnim, dok same nevladine organizacije najkritičnije ocjenjuju programe koje nude te kvalitetu programa daju ocjenu „uglavnom nekvalitetni“ prema „osrednjeg su kvaliteta“.

8.5. Saradnja sa CSR

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
Nevladine organizacije	2,76	4
Ustanove socijalne zaštite	4,5	1
JLS	4,3	2
Biroi rada	4,0	3

Saradnja sa centrima za socijalni rad najbolje je ostvarena prema prosječnoj ocjeni ustanova socijalne zaštite, dok nevladine organizacije saradnju sa CSR ocjenjuju najlošije – uglavnom lošom prema osrednjom.

8.6. Saradnja sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
Ustanove socijalne zaštite	4,7	1
Nevladine organizacije	2,59	3
CSR	3,95	2

Prema ocjenama saradnje koju ostvaruju sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, vidljivo je najbolje ocijenjena saradnja koju ostvaruju ustanove socijalne zaštite, a najlošiju saradnju ostvaruju nevladine organizacije.

8.7. Saradnja s nevladinim organizacijama

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
JLS	3,9	3
Ustanove socijalne zaštite	4,3	1
Nevladine organizacije	3,65	4
CSR	3,24	5
Biroi rada	4,2	2

Saradnju s nevladinim organizacijama najbolje ocjenjuju ustanove socijalne zaštite i biro i rada dok sa nevladinim organizacijama najlošije saraduju centri za socijalni rad.

Zanimljivo je da saradnja između samih nevladinih organizacija ima slabiju ocjenu od saradnje sa drugim dionicima.

8.8. Ocjena spremnosti građana na učestvovanje i saradnju kroz volontiranje i davanje donacija

INSTITUCIJA	Volontiranje	RANG	Davanje donacija	RANG
JLS	2,3	3	2,25	2
Ustanove socijalne zaštite	3,2	1	2,6	1
Nevladine organizacije	2,41	2	1,98	3
CSR	2,0	4	1,94	4

Za volontiranje, građane najspremnijima ocjenjuju ustanove socijalne zaštite, a najmanje spremnima da se angažuju kao volonteri procjenjuju ih centri za socijalni rad. Sve ocjene spremnosti građana na davanje donacija niže su od spremnosti na volontiranje te ustanove socijalne zaštite opet ocjenjuju spremnost građana najvišim ocjenama, dok su centri za socijalni rad najkritičniji u ocjenjivanju građanske spremnosti na davanje donacija.

8.9. Rezultat bolje saradnje svih aktera u cilju zadovoljenja potreba u socijalnom području

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
JLS	4,25	3
Biroi rada	3,9	4
Ustanove socijalne zaštite	4,5	1
Nevladine organizacije	4,33	2
CSR	3,85	5

Ustanove socijalne zaštite smatraju kako se boljom međusektorskom saradnjom svih aktera mogu obezbijediti neki dodatni i značajno veći resursi u cilju zadovoljenja potreba u socijalnim područjima. Centri za socijalni rad vide najmanji doprinos bolje međusektorske saradnje kojom bi se obezbijedilo malo do nešto dodatnih resursa.

8.10. Saradnja s medijima

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
JLS	4,1	3
Biroi rada	4,1	3
Ustanove socijalne zaštite	4,2	1
Nevladine organizacije	4,16	2
CSR	3,72	4

Najbolju saradnju s medijima ostvaruju ustanove socijalne zaštite, no ona je za sve institucije podjednako dobra odnosno uglavnom dobra. Nešto lošiju saradnju sa medijima ostvaruju centri za socijalni rad.

8.11. Saradnja s privrednim subjektima

INSTITUCIJA	OCJENA SARADNJE	RANG
Biroi rada	4,3	1
Ustanove socijalne zaštite	3,7	2
Nevladine organizacije	2,22	4
CSR	2,67	3

Velika je razlika u ocjenama saradnje pojedinih institucija sa privrednim subjektima pa je tako saradnja koju ostvaruju biro i rada sa privrednim subjektima, preduzetnicima i zanatlijama ocijenjena uglavnom dobrom prema vrlo dobrom dok je za nevladine organizacije ta saradnja uglavnom loša.

8.12. Ocjena sadašnje socijalne situacije

INSTITUCIJA	OCJENA	RANG
JLS	2,7	4
Biroi rada*	3,2	2
Ustanove socijalne zaštite	3,8	1
Nevladine organizacije	2,51	5
CSR	2,75	3

* u pogledu problema nezaposlenosti

Socijalnu situaciju najbolje ocjenjuju ustanove socijalne zaštite i ona je za njih osrednja prema uglavnom dobra, dok je za nevladine organizacije socijalna situacija uglavnom loša prema osrednjoj.

8.13. Razvoj socijalne situacije

INSTITUCIJA	OCJENA	RANG
JLS	3,0	4
Biroi rada*	3,8	2
Ustanove socijalne zaštite	3,9	1
Nevladine organizacije	2,9	5
CSR	3,1	3

* u pogledu problema zapošljavanja

Prema ocjenama institucija, vidljivo je da najoptimističnije prognoze razvoja socijalne situacije daju ustanove socijalne zaštite, koje očekuju da će socijalna situacija biti nešto bolja, a nevladine organizacije procjenjuju kako će socijalna situacija u sljedećih nekoliko godina biti podjednaka današnjoj.

8.14. Ocjena mogućnosti (finansijskih, kadrovskih i ostalih) u rješavanju socijalnih prilika

INSTITUCIJA	OCJENA	RANG
JLS	3,2	1
Biroi rada*	3,2	1
CSR	3,15	2

* u pogledu rješavanja problema nezaposlenosti

Institucije koje su procjenjivale razvoj svojih mogućnosti za rješavanje socijalnih problema u sljedećih nekoliko godina procijenile su stagnaciju po pitanju finansijskih i kadrovskih kapaciteta i očekuju da će njihove mogućnosti ostati podjednake današnjima.

8.15. Postotak polaznika edukacija za unapređenje saradnje s drugim akterima

INSTITUCIJA	DA	NE	Nema odgovora
JLS	46,2	46,2	7,7
Biroi rada	90,0	10,0	0,0
Ustanove socijalne zaštite	60,0	40,0	0,0
Nevladine organizacije	74,5	21,6	3,9
CSR	50,0	35,0	15,0

Prema podacima o pohađanju edukacije za unapređenje saradnje sa drugim akterima koji se bave socijalnim pitanjima, vidljivo je kako su dodatne edukacije o saradnji najvećim dijelom prošli zaposleni biroa rada, dok je u edukacijama za unapređenje saradnje učestvovalo najmanje predstavnika lokalnih samouprava.

8.16. Ocjena Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine

INSTITUCIJA	ODGOVOR	%
JLS	2	38,5
CSR	3	45

Strategiju razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine ocjenjivali su samo centri za socijalni rad i lokalne samouprave. Prema njihovim odgovorima, razlikuju se stavovi prema praksi koja je navedena u Strategiji. Većina odgovora lokalnih samouprava zauzela je stav kako bi se jedinicama lokalne samouprave trebalo dozvoliti povećanje socijalnih prava do određenog nivoa, dok je većina centara za socijalni rad zauzela stav kako bi na području cijele zemlje trebalo da važe ista socijalna prava po vrsti i obimu.

8.17. Ocjena kapaciteta u pisanju predloga projekata i povlačenja sredstava EU

INSTITUCIJA	OCJENA	RANG
Biroi rada	3,4	1
Nevladine organizacije	2,76	2
CSR	2,4	3

Kapaciteti biroa rada za pisanje predloga projekata i povlačenje sredstava EU ocijenjeni su osrednjima prema uglavnom dobrima, dok su centri za socijalni rad ocijenili svoje kapacitete uglavnom slabima prema osrednjima.

8.18. Učešće u izradi Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine

INSTITUCIJA	DA	NE	Nema odgovora
Ustanove socijalne zaštite	70	30	0,0
Nevladine organizacije	23,5	72,5	3,9
CSR	30	55	15

U izradi Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine najviše su učestvovali predstavnici ustanova socijalne zaštite, a najmanje predstavnici nevladinih organizacija. Prema dobijenim odgovorima i udjelu institucija koje su učestvovala u istraživanju, zaključuje se da je zapravo jedva trećina predstavnika drugih aktera učestvovala u donošenju ovog akta.

8.19. Lobiranje

INSTITUCIJA	DA	NE	Nema odgovora
Biroi rada	100	0	0
Ustanove socijalne zaštite	70	10	20
Nevladine organizacije	74,5	19,6	5,9
CSR	60	25	15

Prema ovom istraživanju, lobiranje najviše koriste biroi rada, a najmanje iskustva u lobiranju imaju centri za socijalni rad.

8.20. Potrebna nova znanja i vještine

	G/O	B.R.	UST.	NVO	CZSR	ukupno
upravljanje organizacijom - menadžment	0	8,6	14,8	9,9	8,2	41,5
strateško planiranje	11,4	8,6	14,8	9,9	8,2	52,9
SWOT/PEST analize	0	8,0	11,1	5,8	4,1	29,6
procjena socijalnih potreba (socijalna slika)	34,3	20	18,5	15,7	12,2	100,7
razumijevanje i primjena koncepta socijalne kohezije	11,4	14,3	3,7	11,6	8,2	49,2
programi borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti	20,0	14,3	7,4	22,3	22,4	86,4
socijalni marketing	0	2,8	22,2	13,2	14,3	52,5
razvoj fondacija lokalnih zajednica	22,9	17,1	7,4	10,7	18,4	76,5

Ukupno gledajući, najveći interes iskazan je za nova znanja i vještine u području procjene socijalnih potreba, a najmanji za područje SWOT/PEST analize.

8. 21. Prilog - Izdvajanja za socijalni program i broj zaposlenih po anketiranoj jedinici lokalne samouprave

Lokalna samouprava	Izdvajanja za socijalni program	Broj stalno zaposlenih na sprovođenju socijalnog programa
Bijelo Polje	252.000 eura	1
Budva	69.000 eura	2
Cetinje	57.842 eura	4
Danilovgrad	82.902,55 eura	nema
Mojkovac	19.709,49 eura	1
Nikšić	366.470 eura	5
Herceg Novi	90.000 eura	2
Plužine	46.060,87 eura	nema
Podgorica	684.000 eura	5
Pljevlja	35.308 eura	2
Žabljak	5.000 eura	2
Ulcinj	13.590 eura	1
Tivat	300.000 eura	1

9. Zaključci

Jedinice lokalne samouprave razvijaju lokalne socijalne programe i na osnovu svojih ograničenih mogućnosti za njih izdvajaju sredstva. Za očekivati je da su u siromašnim djelovima zemlje ta sredstva manja, što dodatno govori o regionalnoj nejednakosti. Saradnja nadležnih sekretarijata sa drugim akterima kombinovane socijalne politike ocijenjena je kao uglavnom dobra. Najbolju saradnju sekretarijati ostvaruju sa centrima za socijalni rad, bez obzira na nejasnu podjelu nadležnosti i druge probleme u saradnji. Saradnja sa nevladinim organizacijama je prosječna ka uglavnom dobra, ali je primjetna potreba za većim brojem aktivnih nevladinih organizacija i boljom komunikacijom ova dva aktera. Tome doprinosi i činjenica da su sekretarijati samo u dva navoda prepoznali nevladine organizacije kao samostalne inicijatore bolje međusektorske saradnje. Boljom međusektorskom saradnjom, po mišljenju sekretarijata, mogu se obezbijediti neki, ali i značajno veći resursi. Osnivanje lokalnih socijalnih savjeta bilo bi poželjno za 11 sekretarijata, čime bi se dodatno osnažili svi socijalni akteri za rješavanje socijalnih problema, mobilisali dodatni resursi i na taj način se doprinijelo izgradnji potrebnog povjerenja u sistem socijalne zaštite. Sekretarijati veoma skromnim procjenjuju sposobnosti građana na volontiranje i davanja u opštekorisne svrhe. U 11 nadležnih sekretarijata ističe se važnost i potreba za procjenom socijalnih potreba, odnosno izradom socijalne slike lokalnih samouprava.

Centri za socijalni rad su ključne lokalne institucije za sprovođenje socijalnih programa kroz razmjenu informacija i zajedničke projekte s nadležnim sekretarijatima. Centri ističu probleme saradnje, finansiranja i nejasnih nadležnosti. Centri uglavnom dobro saraduju s lokalnim socijalnim ustanovama. Programe rada NVO-a ocjenjuju kao osrednje kvalitetne (3,59), dok je saradnja s njima nešto slabija (3,24). S NVO-ima uglavnom razmjenjuju informacije, ali i organizuju zajedničke projekte. Prepreka boljoj saradnji je nezainteresovanost predstavnika NVO-a i preopterećenost stručnog osoblja centra za socijalni rad. U ovom odnosu prepoznaje se problem povjerenja. Uglavnom, centri se žale na preveliku centralizovanost. Kapacitete građana za volontiranje i davanje u opštekorisne svrhe procjenjuju veoma skromnim. Socijalne prilike procjenjuju kao teške, bez izgleda za popravak. Centri za socijalni rad vide najmanji doprinos u boljoj međusektorskoj saradnji, kojom bi se obezbijedilo malo do nešto dodatnih resursa. Zanimljivo je da centri uglavnom nemaju iskustva s lobiranjem za ostvarivanje svojih ciljeva. Kapaciteti centara za pisanje EU projekata prilično su skromni. Aktivnosti koje organizuju na lokalnom nivou dijelom se prepoznaju kao socijalne inovacije. Što se tiče potrebe za edukacijom, predstavnici centara su najviše zainteresovani za programe borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, programe razvoja fondacija lokalne zajednice, ali i za socijalni marketing.

Biroi rada i njihove kancelarije donekle se razlikuju od ostalih socijalnih aktera u ovom istraživanju. Oni bolje od ostalih saraduju s nadležnim sekretarijatima, kao i s NVO-ima, ali i s ostalim socijalnim akterima ostvaruju primjerenu saradnju. Biroi rada i njihove kancelarije su kritičniji ili bolje reći realniji što se tiče procjene socijalnih problema, kao što su nezaposlenost i siromaštvo i socijalna isključenost. Svi oni imaju izvjesnih iskustava u lobiranju za svoje projekte i ostvarivanje svojih ciljeva rada. Bolje od ostalih su osposobljeni za pisanje i moguće korišćenje sredstava EU fondova.

Anketirane socijalne ustanove jako dobro saraduju sa resornim ministarstvom, lokalnim samoupravama, centrima za socijalni rad, s drugim ustanovama, kao i NVO-ima. Članovi upravnih odbora u ustanovama značajnije doprinose radu ustanova. Ustanove su ostvarile i saradnju s privrednim subjektima u prikupljanju donacija za različite svrhe. Ustanove jasno prepoznaju socijalnu potencijalnu korist od bolje saradnje socijalnih aktera. Opet,

i ustanove procjenjuju spremnost građana na volontiranje i davanje donacija niskom ocjenom. Ustanove lobiraju za svoje programe te su okrenute socijalnim inovacijama. Što se tiče programa osposobljavanja, najviše ih zanima socijalni marketing i razvoj fondacija lokalnih zajednica.

NVO-i su i dalje najbrojnija grupa koja je odgovorila na ovu anketu i predstavljaju veoma različite organizacije. Više od trećine anketiranih nema stalno zaposlene. NVO-i saradnju s lokalnim samoupravama ocjenjuju sa 3,1, a vidi se da upravo s njima najviše saraduju na različitim nivoima i u različitim programima. Saradnja sa ministarstvom je ocjenjena lošije, ocjenom 2,59. Resorno ministarstvo je pozivalo NVO-e na saradnju prilikom donošenja Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite. Saradnja sa centrima za socijalni rad je ocjenjena s 2,7, a dio NVO-a ostvaruje značajne projekte u saradnji s njima. Kvalitet socijalnih programa koje nude NVO-i same anketirane organizacije ocjenjuju sa 2,89, što može biti posljedica konkurencije NVO-a. Saradnja sa privrednim subjektima je još lošija – 2,22. NVO-i su socijalni akteri koji kao da su gurnuti u stranu i iskazuju problem nepovjerenja drugih aktera. Spremnost građana na volontiranje i davanja u opštekorisne svrhe gotovo je zanemarljiva, po njihovoj procjeni. NVO više nego ostali akteri ističu potrebu saradnje lokalnih socijalnih aktera radi mobilizacije dodatnih sredstava. Većina NVO-a ima iskustvo lobiranja. Njihov kapacitet za EU programe, kao i njihovo poznavanje evropskih socijalnih tema, jako su skromni. NVO-i praktikuju socijalne inovacije. Što se tiče sticanja novih znanja i vještina, nevladine organizacije najviše zanimaju programi borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, socijalni marketing te procjene socijalnih potreba.

Centralizovani i dijelom birokratizovani sistem socijalne politike na lokalnm nivoima sprovodi se u vrijeme krize koja pogađa sve lokalne socijalne aktere. Centri za socijalni rad, kao ključni izvršiooci lokalne politike, suočeni su s nizom izazova na koje bi mogli odgovoriti kroz bolju saradnju s lokalnim akterima i s više finansijskih i ljudskih resursa. Programi se razvijaju “odozgo”, a to pasivizuje građane i druge socijalne aktere. U pozadini svega su pasivni i nemotivisani građani, koji ne volontiraju i ne daju u opštekorisne svrhe. Razvoj programa kombinovane socijalne politike vidljiv je tek u tragovima partnerskih projekata različitih aktera na lokalnim nivoima. Bolja saradnja preduslov je odgovora na procese evropeizacije socijalne politike i socijalnog razvoja te izgradnju potrebnog socijalnog kapitala.

10. Preporuke za jačanje koncepta kombinovane socijalne politike

- Na nivou svih lokalnih samouprava osnovati lokalne socijalne savjete, kao tijela u kojima bi članovi bili predstavnici svih socijalnih aktera. Jedan od ključnih zadataka ovih tijela bila bi izgradnja povjerenja na lokalnom nivou između različitih socijalnih aktera.
- Organizovati projekte izrade socijalne slike većih lokalnih samouprava, što kasnije može biti podloga za izradu lokalnih socijalnih planova razvoja.
- Organizovati projekte kojima bi se povećavala participacija posebno mlađih građana, a volontiranje promovisalo kao građanska vrlina.
- Postoji potreba rasprave o decentralizaciji programa socijalne politike i novom tipu vladavine u području socijalnog razvoja.
- Kroz seriju radionica osposobiti lokalne aktere za razumijevanje evropskog socijalnog modela i modela otvorene koordinacije u pripremi i donošenju odluka, kao i pri sprovođenju socijalnih programa.
- Uložiti značajna sredstva u osposobljavanju lokalnih aktera za pisanje EU projekata.
- Dio naprednih NVO u socijalnom području uputiti u teme socijalnog preduzetništva, socijalnih inovacija, socijalnog kapitala i socijalne kohezije.
- Otvoriti temu uloge organizacija civilnog društva u pružanju socijalnih usluga.
- Dio NVO osposobiti za zagovaranje teme socijalnog razvoja i socijalnih prava ranjivih socijalnih grupa.

O Institutu alternativa

Institut alternativa je nevladino udruženje osnovano septembra 2007. godine od grupe građana s iskustvom u civilnom društvu, javnoj administraciji i biznis sektoru.

Misija Instituta alternativa je snaženje demokratskih procesa u Crnoj Gori kroz identifikovanje i analizu opcija javne politike.

Strateški ciljevi Instituta alternativa su: da podigne kvalitet razvoja javnih politika, da doprinese razvoju demokratije i vladavine prava i da doprinese zaštiti ljudskih prava u Crnoj Gori.

Vrijednosti koje slijedimo u svom radu su: posvećenost misiji, nezavisnost, stalno učenje, umrežavanje i saradnja i timski rad.

Institut alternativa djeluje kao *think tank*, odnosno istraživački centar, i u svom radu se bavi oblastima dobrog upravljanja, transparentnosti i odgovornosti. Teme kojima se Institut bavi u svom istraživačkom radu i u kojima ostvaruje uticaj kroz zastupanje sopstvenih preporuka su: parlamentarni nadzor sektora bezbjednosti i odbrane, kontrolna funkcija Skupštine i njena uloga u procesu evropskih integracija, reforma državne uprave, javne nabavke, javno-privatna partnerstva, državna revizija i kontrola budžeta na lokalnom nivou.

U dosadašnjem radu, objavljene su sljedeće publikacije/istraživački izvještaji:

- *Bijela knjiga o sportu*
- *Rizici korupcije u crnogorskom sportu*
- *Socijalni karton - Informacioni sistem socijalnog staranja - obećanje bez pokrića?*
- *Istraga Afere Telekom u Skupštini - nerealna očekivanja i realna ograničenja.*
- *Skupština i organizacije civilnog društva - partneri u kontroli budžeta*
- *Razvoj PIFC-a u Crnoj Gori - pogled iz civilnog sektora*
- *Odbor za antikorupciju - lijek ili placebo?*
- *Korupcija i javne nabavke u Crnoj Gori;*
- *Crna Gora i pregovori u poglavlju 24 - pravda, sloboda i bezbjednost*
- *Crna Gora i pregovori u poglavlju 23 - pravosuđe i temeljna prava*
- *Mjere tajnog nadzora u krivičnom postupku – zapostavljena kontrola*
- *Agencija za nacionalnu bezbjednost – Ima li kontrole?*
- *Skupština Crne Gore u procesu evropskih integracija – Posmatrač ili aktivni učesnik?*
- *Zakon o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane – prva godina primjene – monitoring izvještaj za 2011. godinu*
- *Parlamentarna istraga – kontrolni mehanizam bez političke podrške*
- *Crna Gora pod budnim okom Đukanovića i EU*
- *Analiza efekata propisa (RIA) u Crnoj Gori – ka „dobrom zakonodavstvu“*
- *Kontrola budžeta lokalnih samouprava*
- *Državna revizija u Crnoj Gori – prijedlozi za jačanje uticaja*
- *Izvještaj o demokratskom nadzoru službi bezbjednosti*
- *Think Tank – uloga nezavisnih istraživačkih centara u razvoju javnih politika*

- *Javno-privatna partnerstva u Crnoj Gori – odgovornost, transparentnost i efikasnost*
- *Javne nabavke u Crnoj Gori – transparentnost i odgovornost*
- *Procjena pravnog okvira i prakse u primjeni nekih kontrolnih mehanizama*
- *Skupština Crne Gore – konsultativno saslušanje, kontrolno saslušanje i parlamentarna istraga*
- *Parlamentarna kontrola sektora bezbjednosti i odbrane u Crnoj Gori – Kako dalje?*
- *Slučaj Lipci 2008 – Kako da nam se ne ponovi?*
- *Slučaj Prve banke – iskustva za supervizora i ostale nosioce odluka*
- *Javna uprava u Crnoj Gori: šeme plata, sistem nagrađivanja i mogućnosti profesionalnog usavršavanja*
- *Politički kriterijumi za priključenje Evropskoj uniji*

Sve publikacije/istraživački izvještaji dostupni su na veb sajtu
www.institut-alternativa.org.

Rad Instituta alternativa u dosadašnjem periodu podržali su: Evropski fond za Balkan, Fondacija Institut za otvoreno društvo – Predstavništvo Crna Gora (FOSI ROM), Institut za otvoreno društvo – Think Tank Fond, Fondacija Friedrich Ebert, Komisija za raspodjelu sredstava za projekte NVO Skupštine Crne Gore, Canada Fund, Evropski fond za Balkan i Evropska komisija. Institut je ostvario saradnju s Evropskom inicijativom za stabilnost (ESI), sa sjedištem u Berlinu, koja je sprovela program izgradnje kapaciteta za saradnike IA.

Institut je ostvario saradnju sa velikim brojem domaćih organizacija, a saradnja je uspostavljena i sa brojnim institucijama i organima uprave, kao što su: Državna revizorska institucija, Direkcija za javne nabavke, Skupština Crne Gore (posebno njena radna tijela: Odbor za ekonomiju, finansije i budžet i Odbor za bezbjednost i odbranu), Ministarstvo finansija, Komisija za koncesije, itd.

Institut alternativa je član NVO samoregulatornog tijela i pružio je punu informaciju o svom finansijskom poslovanju u skladu sa Kodeksom djelovanja NVO čiji je potpisnik.

11. Literatura

Alber, J. (1995.) A Framework for the Comparative Study of Social Services, *Journal of European Social Policy*, 5: 131-149.

Anheier, H. (2003.) Dimensions of the Nonprofit Sector: A Comparative Perspectives of Structure and Change, (247-276), u: H. Anheier, A. Ben-Ner, *The Study of Nonprofit Enterprise: Theories and Approaches*. New York: Klower Academic/Plenum Publishers.

Ascoli, U., Ranci, C. (2002.) The Context of New Social Policies in Europe, (1-24), u: U. Ascoli, C. Ranci, (eds.) *Dilemmas of the Welfare Mix: The New Structure of Welfare in an Era of Privatisation*. New York: Klower Academic/Plenum Publishers.

Badelt, C. (2003.) Entrepreneurship in Nonprofit Organisations: Its Role in Theory and in the Real World Nonprofit Sector, (139- 159), u: H. Anheier, A. Ben-Ner, *The Study of Nonprofit Enterprise: Theories and Approaches*. New York: Klower Academic/Plenum Publishers.

Bežovan, G. (2008.) Civilno društvo i kombinirana socijalna politika, (391-436), u: V. Puljiz, G.

Bežovan, T. Matković, Z. Šućur, S. Zrinščak, *Socijalna politika Hrvatske*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Bežovan, G. (2007.) *Izazovi razvoja kombinirane socijalne politike u Hrvatskoj - nacrt*. www.ceraneo.hr

Bežovan, G. (2005.) Socijalna politika i neprofitni sektor, (387-424), u: Puljiz, V., Bežovan, G., Zrinščak, S., Šućur, Z., *Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Bežovan, G. (2004.) *Civilno društvo*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Bežovan, G. (2003.) Razvoj organizacija civilnog društva kao pretpostavka uspješne reforme socijalne države u Hrvatskoj. *Politička misao*, 40:72-91.

Bežovan, G. (1995.) Neprofitne organizacije i kombinirani model socijalne politike. *Revija za socijalnu politiku*, 2:195-214.

Bežovan, G., Zrinščak, S. (2001.) Mogućnosti decentralizacije u socijalnoj politici i nove uloge lokalnih vlasti. *Revija za socijalnu politiku*, 8:239-258.

Bežovan, G., Zrinščak, S. (2007.) *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Jesenski i Turk/Hrvatsko sociološko društvo.

Brandsen, T., Dekker, P., Evers, A. (2010.) Civicness in the Governance and Delivery of Social Services, (9-17), u: T. Brandsen, P. Dekker, A. Evers (eds.) *Civicness in the Governance and Delivery of Social Services*. Baden-Baden: Nomos.

Brandsen, T. (2010.) Innovations and Institutional Legacies- A Case Study in Dutch Social Housing, (43-59), u: M. Freise, M. Pyykkönen, E. Vaidelyté (eds.) *A Panacea for all Seasons?- Civil Society and Governance in Europe*. Baden-Baden: Nomos.

Deacon, B., Stubbs, P. (2007.) *Social Policy and International Interventions in South East Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Defourny, J. (2001.) Introduction: From Third Sector to Social Enterprise, (1-28), u: Borzaga, C.,

Defourny, J. *The Emergence of Social Enterprise*. New York: Routledge.

Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?id=420>

Evers, A. (1995.) Part of the Welfare Mix: The Third Sector as an Intermediate Area, *Voluntas*, 6:159-82.

Evers, A. (2006.) European Perspective and Future Challenges of Welfare Services, (255-276), u: A. L. Mattheis, (ed.) *Nordic Civic Society Organisations and Future of Welfare Services- A Model for Europe?* Copenhagen: Norden.

Evers, A. (2006.) Third Sector Organisations and Welfare Services. How helpful are Debates on Welfare Regimes and a European Social Model? (371-384), u: A. L. Mattheis, (ed.) *Nordic Civic Society Organisations and Future of Welfare Services- A Model for Europe?* Copenhagen: Norden.

Evers, A., Laville, J. L. (2004a.) Defining the Third Sector in Europe, (11-42), u: A. Evers, J. L. Laville, (eds.) *The Third Sector in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar.

Evers, A., Laville, J. L. (2004b.) Social Services by Social Enterprises: On the Possible Contributions of hybrid Organisations and a Civil Society, (237-255), u: A. Evers, J. L. Laville, (eds.) *The Third Sector in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar.

Frič, P. (2009.) The Third Sector and the Policy Process in the Czech Republic, (184-206) u: J. Kendall (ed.) *Handbook on Third Sector Policy in Europe-Multi-level Processes and Organised Civil Society*. Cheltenham: Edward Elgar.

Kendall, J., Anheier, H. K. (2001.) Conclusion: The Third Sector at Crossroads? Social, Political and Economic Dynamics, (228-250), u: Anheier, H. K. and Kendall, J. (eds.) *Third sector Policy at the Crossroads: An International Nonprofit Analysis*. London and New York: Routledge.

Kendall, J., Knapp, M., Forder, J. (2006.) Social Care and the Nonprofit Sector in the Western Developed World, (415-431), u: W. W. Powell, R. Steinberg, (eds.) *The Nonprofit Sector- A Research Handbook*. (2nd ed.). New Haven & London: Yale University Press.

Kolarič, Z., Rakar, T. (2007.) The Role of Civil Society Organizations in the Service Provision and Governance in the Framework of the Slovene Welfare System, Paper presented at the CINEFOGO conference, Berlin.

Kuti, E. (2008.) Civil Europe-Civil Hungary, rukopis Mattheis, A., L. (ed.) *Nordic Civic Society Organisations and Future of Welfare Services- A Model for Europe?* Copenhagen: Norden.

Potůček, M. (2000.) The Uneasy Birth of Czech Civil Society, *Voluntas*, 11:105-121.

Regulska, J. (2001.) NGOs and their Vulnerabilities During the Time of Transition, (183-192), u: Anheier, H. K., Kendall, J. (eds.) *Third sector Policy at the Crossroads: An International Nonprofit Analysis*. London and New York: Routledge.

Revidirana strategija socijalne kohezije Vijeća Europe (objavljeno 2004.) na stranici Revije za socijalnu politiku - <http://www.rsp.hr/ojs2/index.php/rsp/article/viewFile/37/49>

Ruzza, C., Della Sala, V. (2007.) *Governance and Civil Society in the European Union, Volume 1: Normative Perspectives*. Manchester: Manchester University Press.

Salamon, L. M., Anheier, H. K. (1998.) Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally, *Voluntas*, 9:213-248.

Smith, S. (2006.) Government financing of Nonprofit Activity, u: E. Boris, E. Steuerle, *Nonprofits and Government: Collaboration and Conflict*. Washington, D. C.: The Urban Institute Press.

Smith, S. R. (2008.) *The Restructuring of the State-Nonprofit Relationship in US Social Policy*. Barcelona: ISTR-EMES Conference.

Sokolowski, S. W. (2000.) The Discreet Charm of the Nonprofit Form: Services Professionals and Nonprofit Organizations (Poland 1989-1993), *Voluntas*, 11:141-159.

Strategija razvoja i redukcija siromaštva (objavljeno 2003.) na stranicama Vlade Crne Gore - <http://www.gov.me/biblioteka/strategije?pagerIndex=5>

Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori 2008.-2012. (objavljeno 2008.) na stranicama Ministarstva zdravlja - <http://www.mzdravlja.gov.me/biblioteka/strategije?pagerIndex=2>

Strategija za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti (objavljeno 2009.) na stranicama Ministarstva rada i socijalnog staranja - <http://www.minradiss.gov.me/organizacija/strategijarazvoja-i-redukcije-siroma%C5%A1tva/92906/174623.html>

Széman, Z. (2003.) The Welfare Mix in Hungary as a New Phenomenon, *Social Policy and Society*, 2: 101-108.

Széman, Z., Harsányi, L. (2000.) *Caught in the Net in Hungary and Eastern Europe: Partnership in Local Welfare Policy*. Budapest: Institute of Sociology of the Hungarian Academy of Sciences.

Zakon o lobiranju (objavljeno 2012.) preuzeto sa stranica Hrvatskog društva lobista - <http://www.hdl.com.hr/preuzimanje/newsdata/Sluzbeni%20list%20-%20Zakon%20o%20lobiranju.pdf>

Zakon o lokalnoj samoupravi (objavljeno 2012.) na stranicama Zajednice opština Crne Gore - <http://www.uom.co.me/wp-content/uploads/2012/09/Zakon-o-lokalnoj-samoupravi-preciscenitekst-jul-2012.pdf>

Zakon o nevladinim organizacijama (objavljeno 2008.) na stranicama Ministarstva finansija - <http://www.mf.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=42441&rType=2&file=1199966600.pdf>

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti (objavljeno 2012.) na stranicama Vlade Crne Gore - <http://www.gov.me/biblioteka/predlozi-zakona?pagerIndex=2>

Zavod za statistiku Crne Gore <http://www.monstat.org/cg/index.php>

Zimmer, A. (2008.) *The Third Sector and the Policy Process in Germany*. Barcelona: ISTR/EMES Conference. Zimmer, A. (2006.) Comparing Nonprofit Embeddedness in the Nordic and East European Countries, (277-298), u: A. L. Mattheis (ed.) *Nordic Civic Society Organisations and Future of Welfare Services- A Model for Europe?* Copenhagen: Norden. <http://www.connex-network.org>

<http://www.cinefogo.com/about-cinefogo>

<http://www.emins.org/sr/publikacije/knjige/08-soc-preduzeca.pdf>

<http://www.smartkolektiv.org/cms/item/communications/sr/Socijalni+marketing.html>

ISBN 978-9940-533-27-4



9 789940 533274 >